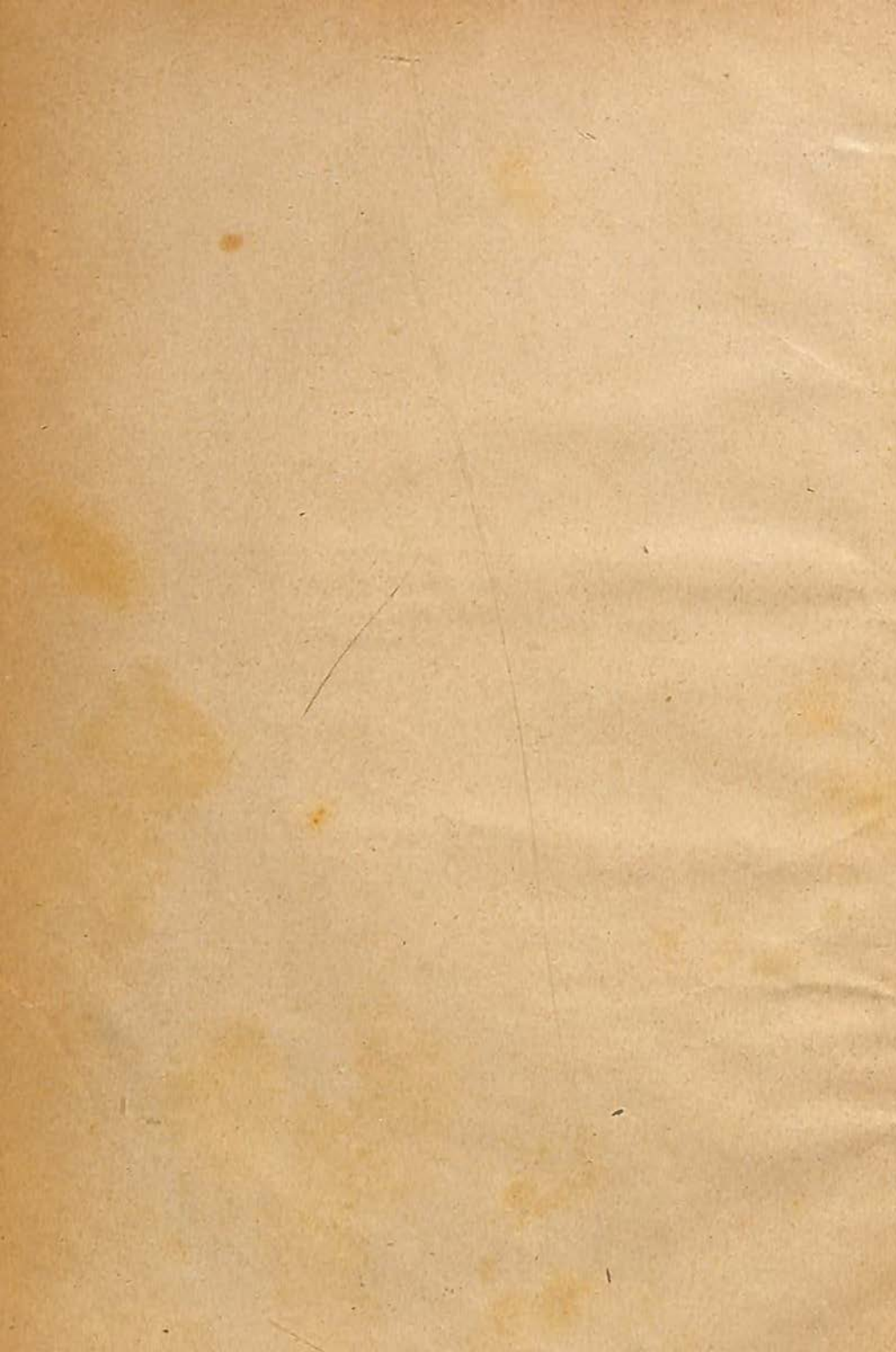

478

622

ՊՕԼՕԺԷՆԻԱ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՂԱԳՍ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՑ

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉՈՒԿԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Ի ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ի նախագաղափարին իսկական
ձեռամբ Նորին կայսերական մե-
ծութեան մակագրեալ է

ԵՂԻՑԻ ԸՍՏ ԱՅՍՄ

Ի Ս. Պետերբուրգ.

11 Մարտի 1836

ՏՊԵԱԼ ԻՍ. ԷԶՄԻԱԾԻՆ ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1836

1840

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

PHYSICS DEPARTMENT
UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILL.

1840

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՂԱԳՍ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՑ

ԼՈՒՍԱՆՈՐՉՍԿԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Ի ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Յաղագս ընդհանրական իրաւանց եւ արտօնութեանց
Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ .

ՅՕԴՈՒԱԾ 1. Լուսաւորչական եկեղեցին Հայոց 'ի կայսերութեան Ռուսաց հաւասար այլոց օտարազգի դաւանութեանց կայ ընդամենողորմ հովանաւորութեամբ կայսեր :

ՅՕԴ. 2. Ի բոլոր կայսերութեան Ռուսաց թղլատրի ազատ դաւանութիւն հաւատոյ ըստ ծիսի Լուսաւորչական եկեղեցւոյն Հայոց , այնպէս զի անդամք նորին՝ ըստ զօրութեան ընդհանուր թագաւորական օրինադրութեանց զգուշացին ամենայնիւ 'ի զլանալոյ զպատկանեալ յարդանս առ այլ հաւատս որք ունին զազատ դաւանութիւն 'ի կայսերութեան, մանաւանդ 'ի նորահաւատութենէ (պրօզէլիտիզմ) (1) որ խստիւ արգիլեալ է օրինօք տէրութեան :

(1) Նորահաւատութիւն (պրօզէլիտիզմ) է բառ լատինական . այս վերացեալ անուն 'ի կիր ածի 'ի Ռուսս եւ նշանակէ որսալ զայլս յիւր դաւանութիւն :

ՅՕԴ. 3. Մատակարարութիւն աստուածա-
յին պաշտամանց և կառավարութիւն հոգե-
ւորական գործոց եկեղեցւոյն լուսաւորչական
Հայոց յանձն լինի ուխտի եկեղեցականաց նո-
րին ըստ դօրութեան օրինաց և կարգադրու-
թեան նոյն եկեղեցւոյ :

ՅՕԴ. 4. Եկեղեցականք լուսաւորչական Հա-
յոց՝ յամենայնի օրք միանգամ վերաբերին առ
պարզ հոգեւոր պարտաւորութիւնս . կան միայն
ընդ տեսչութեամբ հոգեւոր իշխանութեան
իւրեանց՝ զորմէ և կախին :

ՅՕԴ. 5. Հոգեւոր գործք ամենայն եկեղե-
ցական պաշտօնէից լուսաւորչական եկեղեցւոյ
Հայոց Ռուսաստանեայց ենթարկին քննութեան
և վճռոյ հոգեւոր ատենից այնր եկեղեցւոյ .
իսկ 'ի վէճս և յայլ քաղաքական գործս , ընդ
իրեարս , կամ ընդ այլ անձինս՝ օրք ոչ են յե-
կեղեցականաց լուսաւորչական Հայոց , նաեւ
'ի քրէական (1) և յայլ ամենայն գործս են-
թարկին՝ նոքա վերատեսչութեան քաղաքական
դատարանաց ըստ հասարակեալ կանոնի , նշա-
նակելով զմի օրք 'ի հոգեւորական կողմանէ
դէպոսիտ (2) 'ի դիպուածս , ուր օրէնք հրա-

(1) Քրէական . բառիւս քրէական գործք՝ պարտ է
իմանալ զամենայն ոճրագործութիւնս վերաբերեալս
արեան դատաստանի . մարդասպանութիւն , գողու-
թիւն , աւաղակութիւն , ընդդէմ կրօնի կայսերական
օրինաց եւ այլ սոյնպիսիս , օրք Ռուսերէն կոչին (ու-
զոլովի , կամ ըստ լատինացւոց կրիստոս :

(2) Դէպոստատ . է բառ լատինական , եւ նշանա-

մայե՛ն գտանիլ դէպուտատին վասն հաղորդակցութեան 'ի քննութեան նոյն գործոցն :

ՅՕԴ. 6. Եկեղեցականք Լուսաւորչական Հայոց Ռուսաստանեայց ազատ են յամենայն հարկատուութեանց և 'ի քաղաքական պահանջողութեանց :

ՅՕԴ. 7. Սրբադնագործ պաշտօնեայք Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց՝ կանայք և զաւակունք նոցա յոչինչ դիպուածս ենթարկին մարմնաւոր պատժոյ :

ՅՕԴ. 8. Եկեղեցական անդամք Լուսաւորչական Հայոց Ռուսաստանեայց՝ հաւասար ամենայն հաւատարիմ հպատակաց կայսերական մեծութեան իրաւունս ունին ստանալոյ զամենողորմ պարգեւս 'ի Նորին կայսերական մեծութենէ յաղագս ջերմեռանդութեան իւրեանց և արդիւնաւորութեանց :

կէ ընտրեալ 'ի գործս աշխարհականաց ընդ հողեւորականաց եւ զինւորականաց կամ սոցին ընդ հողեւորականաց , կամ 'ի վէճս 'ի մասին եկեղեցական կալուածոց ընդ արքունեաց , ընտրի եւ կարգի 'ի դատարանս 'ի կողմանէ հողեւորականաց կամ զինւորականաց՝ որոց հարկն պահանջէ , վասն ներկայ գտանելոյ 'ի ժամ քննութեան եւ վճուոյ գործոյն , առ որ նա նշանակեայն է : Պարտաւորութիւն է սորա ջատագովել զիրաւունս անձին կամ ատենին , յորմէ ընտրեալ է , ունել զծիշդ նկատողութիւն , զի չիցէ աչառութիւն ինչ յընթացս քննութեան գործոյն : Սա 'ի ժամ քննութեան ունի զձայն հաւասար միւս դատաւորացն ատենի :

ՅՕԳ. 9. Եկեղեցիք Լուսաւորչական Հայոց Ռուսաստանեայց իրաւունս ունին տիրելոյ անշարժ կայից, այլ սակայն ոչ այլազգ կարեն 'ի ձեռս բերել կամ օտարայրուցանել զայնս, բայց եթէ բարձրագոյն բարեհաճութեամբ կայսեր՝ որ խնդրի 'ի ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց ըստ սահմանեալ կարգին :

ԳԼՈՒԽ Բ.

Յաղագս ծայրագոյն Պատրիարքի Էջմիածնի .

ՅՕԳ. 10. Գլխաւոր կառավարութիւն Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց և ծայրագոյն տեսչութիւն եկեղեցականաց նորին և ճշգիւ կատարումն կանոնաց և ծիսից այսր դաւանութեան պատկանին Պատրիարքին Էջմիածնի, սմա գործակից լինի յամենայն 'ի Էջմիածնայ Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսն, բայց Պատրիարքն յոչինչ դէպս կարէ աւանդել ո'չ Սիւնհոգոսին, ո'չ այլում իմիք ատենի կամ անձին զիշխանութիւն, զիրաւունս և զարտօնութիւնան՝ սեպհականեալս իւրում աստիճանի :

ՅՕԳ. 11. Եւրագոյն Պատրիարքն Էջմիածնի ընտրի յողջոյն ազգէ Լուսաւորչական Հայոց ըստ կարգին սահմանելոյ առ այս :

ՅՕԳ. 12. Ի դատարկանալ տեղւոյ ծայրագոյն Պատրիարք կաթողիկոսին ամենայն Հայոց, Լուսաւորչական Սիւնհոգոսն Էջմիածնի

առաքէ զԹանուցանողական նամակս յամենայն վիճակս Լուսաւորչական Հայոց , որք ենն թէ 'ի Ռուսաստան և թէ արտաքոյ սահմանաց նորին , նաև նշանակէ զտարեւոր միջոց պռ ընտրութեան նորոյ Պատրիարքի :

ՅՕԴ. 13. Իւրաքանչիւր վիճակ Լուսաւորչական Հայոց առ ընտրութիւն Պատրիարքի նշանակէ զերկուս պատգամաւորս (դէպուտատ) (1) զմի եկեղեցական և զմի աշխարհական : Պատգամաւորն եկեղեցական պարտի լինել կամ նոյն ինքն թեմակալ առաջնորդն , կամ այլ ոք եկեղեցական նշանակեալ 'ի նմանէ . իսկ աշխարհական պատգամաւորն ընտրի յամենայն իշխանաւորաց , 'ի հարիւրապետաց (յիւզպաշեաց) 'ի մելիքաց և յայլոց պատուաւոր աշխարհական անդամոց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ՝ որոց են իրաւունք ընտրութեան ըստ վաղեմի ծիսի այսր եկեղեցւոյ :

ՅՕԴ. 14. Ս. յսոքիկ ընտրեալ պատգամաւորք եթէ չկարացեն ներկայանալ անձամբ 'ի վանս Էջմիածնի ցնշանակեալ Ժամանակն վասն ընտրութեան Պատրիարքի , ունին իրաւունս յայտնել գրութեամբ զբացողութիւն իւրեանց՝ հասուցանելով զայն 'ի Սինհոդոսն Էջմիածնի :

(1) Դէպուտատ . այս բառ դէպուտատ չունի զայն նշանակութիւն , որ 'ի ծանօթութեան Յ յօդուածոյն , այլ նշանակէ պատգամաւոր կամ գործակալ , կամ վեբիլ :

ՅՕԴ. 15. Բաց 'ի պատգամաւորաց (դէպուտատ) մասնակցին յընտրութիւն Պատրիարքի ամենայն անդամք Լուսաւորչական Հայոց Սիւնկողոսին Էջմիածնի, եւ եօթն երկցագոյն եպիսկոպոսունք՝ որք յայնժամ գտանիցին Եջմիածին, իսկ 'ի դէպուածս պակասութեան եպիսկոպոսաց, զայն թիւ ընուն երկցագոյն վարդապետք տեղւոյն :

ՅՕԴ. 16. Նոյն ընտրութիւնն յառաջանայ Եջմիածին 'ի Մայր եկեղեցւոյ Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին՝ ճիշդ պահպանութեամբ ծիսից սահմանադրելոց՝ 'ի Լուսաւորչական եկեղեցին Հայոց առ այս :

ՅՕԴ. 17. Զկնի հաւաքման ձայնից բոլոր ժողովականաց եւ հասու լինելոյ գրաւոր դատողութեանց հասելոց 'ի Սիւնհողոսն ըստ զօրութեան 14 երրորդ յօդուածոյն, չորեքին աւագագոյնք ըստ առաւելութեան ձայնիցն տրւելոց 'ի նպաստ իւրեանց ճանաչին ունողք իրաւանց ընտրեալ չինելոյ 'ի կանդիտատ (1) . իսկ 'ի դէպուածս հաւասարութեան ձայնի, վիճակն որոշեցէ՝ թէ ո՞յք պարտին համարիլ աւագագոյնք 'ի նոցունց, բոլոր ժողովականք առնեն ընտրութիւն երկուց կանդիտատաց 'ի պաշտօն ծայրագոյն Պատրիարքի :

ՅՕԴ. 18. Զկնի այսր ընտրութեան, ժողովն

(1) Կանդիտատ . է բառ Լատինական, եւ նշանակէ հետամուտ իշխանութեան կամ սլաշտօնատարութեան եւ կամ ընտրեալ :

առաքէ զերիս պատգամաւորս յանդամոց իւրոց առ գլխաւոր կառավարիչն Վրաստանի, կովկասեան և յայնկոյս կովկասու եղեալ նահանգաց՝ որ յաղագս երկուց կանդիտատաց ընտրելոց առաջի առնէ Նորին կայսերական մեծութեան 'ի բարեհաճութիւն ընդ ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց :

ՅՕԴ. 19. Թագաւոր կայսրն նշանակեալ ըզժայրագոյն Պատրիարքն Էջմիածնի զկաթողիկոսն Հայկազանց ամենողորմածարար շնորհէ նմա զառանձին հրովարտակ վասն այսր ատիճանի, և հրամայէ զկնի երդնլոյն լինել հաւատարիմ առ դահն ամենայն Ռուսաց՝ կատարել զօծումն նորա ըստ վաղեմի ծիսի և սովորութեան Լուսաւորչական եկեղեցւոյն Հայոց :

ՅՕԴ. 20. Պատրիարքն Էջմիածնի կրէ զնոյն տիտղոս (պատուանուն) զոր ունէին 'ի վաղընջուց ժայրագոյն Պատրիարքք կաթողիկոսունք Հայկազանց :

ՅՕԴ. 21. Յաստուածային պաշտամունս 'ի մէջ եկեղեցեաց Լուսաւորչական Հայոց անուն Պատրիարք կաթողիկոսին յիշատակի անմիջապէս զկնի կայսերն ամենայն Ռուսաց և օգոստափառ տան նորա :

ՅՕԴ. 22. Համաձայն նախնի սովորութեան, կաթողիկոսն յեղանել իւրում 'ի կաթողիկոսարանէն կամ 'ի պարսպէ Էջմիածնի, իրաւունս ունի յուղարկիլ 'ի պատուաւոր պահանորդաց՝ որ 'ի Հայոց պատկանելոց վանացն Էջմիածնի, յոմանց անդամոց հոգեւորակա-

նութեանն և յերկուց եկեղեցական աստիճանաւորաց՝ յորոց մին կրէ զգաւազանն կաթողիկոսական և միւսն զիտաչվառ ։

ՅՈՒ. 23. Ըստ զօրութեան վաղեմի օրինաց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց , Պատրիարքն Էջմիածնի իբրեւ ծայրագոյն կաթողիկոս Հայկազանց՝ ինքն միայն ունի իրաւունս եփելոյ և օրհնելոյ զսուրբ միւռոնն . վասն ամենայն եկեղեցեաց այսր դաւանութեան ։

Մանթրոնի . Բաշխումն Ս. միւռոնի ՚ի Պատրիարքէ և ՚ի նուիրակացն առաքելոց ՚ի նմանէ լինի ըստ ամենայնի ձրիաբար ։

ՅՈՒ. 24. Պատրիարքն Էջմիածնի իբրեւ հոգեւոր հովուապետ Հայկազանց ձեռնադրէ զթեմակալ առաջնորդս և զայլ ամենայն եպիսկոպոսունս Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց , զիտելով զի համեմատ վաղեմի կանոնաց նոյն եկեղեցւոյ մի՛ բաղմասցի թիւ անթեմ եպիսկոպոսաց առանց յայտնի հարկաւորութեան ։

ՅՈՒ. 25. Պատրիարքն հետեւելով վաղեմի կանոնադրութեանց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց , և հասու լեալ կանխաւ կարծեաց Սիւնհոգոսին Էջմիածնի՝ տայ զվախճանական վճիռ ամենապարզ հոգեւոր գործոց վերաբերելոց առ վարդապետութիւնս հաւատոյ , առ պաշտամունս եկեղեցւոյ և առ այլս սոյնպիսիս ։

ՅՈՒ. 26. Ծայրագոյն Պատրիարքն Էջմիածնի ունի իրաւունս վարձատրելոյ՝ համեմատ կարգաւորութեան Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց զառաքինի և զօգտաւէտ անդամս ուխտի

եկեղեցւոյն Հայոց լանջական խաչուք, Կաթու-
կոյ կոչեցեալ զլխարկօք և արարչոյ :

ՅՕԴ. 27. Պատրիարքն Էջմիածնի իբրեւ ընդ-
հանուր հոգեւոր հովիւ Հայկազանց՝ ըստ օրի-
նակի Հայրապետին Ներսիսի Շնորհալի կոչե-
ցելոյ (1) ընդ ժամանակս ժամանակս առաքէ
զՀայրապետական կոնդակս հանդերձ օրհնու-
թեամբ իւրով առ Լուսաւորչական Հայս ամե-
նայն տեղեաց և կողմանց, յորդորելով զնոսա
պռ խաղաղական և առաքինի կեանս, և առ
հնազանդութիւն օրինաւոր իշխանութեանց
համաձայն կանոնաց Սրբոյ Աւետարանի :

ՅՕԴ. 28. Ի բազմիւ կայսերաց ամենայն Ռու-
սաց յաթոռ նախահարց, Պատրիարքն Էջմիա-
ծնի առաքէ զմի ոմն 'ի նախապատիւ անդամոց
ուխտի Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցականաց՝
մատուցանել Նորին կայսերական մեծութեան
զամենահպատակ շնորհաւորութիւն, խնդրելով

(1) Թէպէտ բնագիրն Ռուսաց փոխանակ քառին
(Շնորհալի) եղեալ է ողորմած, (միլոստիվի), բայց ու-
րովհետեւ հոգեւորն Կաթուղիկոսն մեր Ներսէս՝
Շնորհալի կոչէր եւ ոչ ողորմած, եւ կարծելով թէ
այս իցէ սխալումն մի միայն թարգմանչին՝ որ թարգ-
մանեալ է զայս բառ 'ի Հայոց լեզուէ 'ի Ռուս (ողոր-
մած) ես վստահացայ աստանօր զնել զայն յիսկական
նշանակութեան իւրում, որպէս 'ի մեր լեզու, եւ
գրել զայս ծանօթութիւն, զի մի ոք մեղադիր լիցի
ինձ յանուղիղ թարգմանութիւն (միլոստիվի) քառին
շնորհալի, որ 'ի Ռուս լեզու ասի (բլաղողատնի) կամ
(խսպօլնէհնի բլաղողատի) :

զամենողորմ՝ բարեհաճութիւնն յաղագս առաջիկայ գտանելոյ՝ ՚ի հանդիսի թագադրութեանն ինքեան, և կամ՝ ՚ի դէպս անհնարութեան դէպսս իւրում:

ՅՕԴ. 29. Համաձայն կանոնաց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց, ծայրագոյն Պատրիարք կաթողիկոսն՝ զհաստատուն բնակութիւն իւրունի ՚ի վանս Էջմիածնի, Յորժամ հարկաւոր համարի նա հեռանալ ՚ի վանաց անտի աւելիքան զչորս ամիսս, հարցանէ առ այս ՚ի ձեռն գլխաւոր կառավարչին վրաստանի կովկասեան և յայնկոյս կովկասու եղեալ նահանգաց, և ՚ի ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց զբարձրագոյն հաճութիւն նորին կայսերական մեծութեան:

ՅՕԴ. 30. Պատրիարքն Էջմիածնի ունի իրաւունս տալոյ զարձակուրդ որպէս անդամոց Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսի, նոյնպէս և թեմակալ առաջնորդաց և ընդհանրապէս ամենայն եպիսկոպոսաց այսր դաւանութեան չորեքամսեայ ժամանակաւ, յերկարատեւ արձակուրդս և արտաքոյ սահմանի (այսր տէրութեան) Պատրիարքն արձակէ զնոսա բարձրագոյն կամօք կայսերն, Յանդամոց Սիւնհոդոսի ոչ աւելի քան երկու կարեն արձակիլ ՚ի միում ժամանակի:

ՅՕԴ. 31. Պատրիարք կաթողիկոսն իրրեւ անմիջական դիտապետ վանացն Էջմիածնի տնօրինէ զգործս նորին սեպհական նկատողութեամբ իւրով, ըստ ճիշդ զօրութեան եկեղեցական կանոնաց:

ՅՕԴ. 32. Ի վախճանիւ Պատրիարք Կաթուղիկոսին, անյապաղ ժողովի Հայոց Լուսաւորչական Սիւնհոգոսն Էջմիածնի առ 'ի զգուշանալ որպէս թղթոցն եղելոց առ նմա և վերաբերելոց առ գործս կառավարութեան և եկեղեցւոյ, նոյնպէս և ընդ տեսչութեամբ նորին եղեալ եկեղեցական գոյից :

Ծանօթութիւն. Պատրիարքն իշխան է անօրինել զսեպհական գոյս իւր ըստ իւրում հաճութեան. եթէ չիցէ արարեալ կտակ, գոյք նորա անցանեն առ օրինաւոր ժառանգս նորին, իսկ եթէ չիցեն նմա ժառանգք, այն կայք հաշուին ընդ գոյս Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց :

ԳԼՈՒԽ Գ.

Յաղագս Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին
Էջմիածնի :

ՅՕԴ. 33. Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսն Էջմիածնի ընդ նախագահութեամբ ծայրագոյն Պատրիարք Կաթուղիկոսին՝ բաղկանայ 'ի չորից արքեպիսկոպոսաց կամ յեպիսկոպոսաց և 'ի նոյնաթիւ վարդապետաց՝ որք զհաստատուն բնակութիւն իւրեանց ունին յԷջմիածին :

ՅՕԴ. 34. Սու իւրաքանչիւր տեղի անդամոց Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին՝ Պատրիարքն 'ի ձեռն գլխաւոր կառավարչին վրաստանի կովկասեան եւ յանկոյս կովկասու եղ-

եալ նահանգաց, եւ 'ի ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց առաջի առնէ թագաւոր կայսերն զերկուս կանգ-խտատս :

ՅՕԴ. 33. Առ պարագայս գործողութեան Հայոց Լուսաւորչական Սիւնհոդոսին 'ի մասին կառավարութեան վերաբերին .

1. Դիտողութիւն 'ի վերայ գործառնութեանց ամենայն ատենից եւ պաշտօնատար անձանց ստորադրելոյ այսմ՝ Սիւնհոդոսի :

2. Վերատեսչութիւն բարեկարգութեանց նըմին ստորադրեալ վանօրէից, եկեղեցեաց, դպրոցաց և աստուածահաճոյ շինուածոց :

3. Վերատեսչութիւն կարգին կառավարութեան գոյից Լուսաւորչական եկեղեցեաց Հայոց :

4. Նախընթաց քննութիւն գործոց վերաբերելոց առ շինութիւն վանօրէից, եկեղեցեաց և դպրոցաց, և խնդրումն առ այն 'ի ձեռն գլխաւոր կառավարչին վրաստանի Կովկասեան և յայնկոյս Կովկասու եղեալ նահանգաց, և 'ի ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց բարձրագոյն հրամանի կայսեր :

5. Թոյլատուութիւն Հայկազանց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ յազատ վիճակ եղելոց՝ ընդունիլ զկարգ եկեղեցական և նուիրել զանձինս 'ի վանականութիւն :

6. Թոյլատուութիւն մերկանալոյ զվանականութիւն և ընդհանրապէս զհոգեորական կարգ :

7. Վախճանական վերահասութիւն գործոց ըստ խնդրական բանից յազագս մտանելոյ յամուսնութիւն :

8. Թոյլատուութիւն ժողովելոյ 'ի վիճակաց զկամաւոր նուէրս յօգուտ վանօրէից , եկեղեցեաց , դպրոցաց և աստուածահաճոյ շինուածոյ այլոց վիճակաց :

9. Դիտողութիւն 'ի վերայ խնամարկութեան որբոց և այրեաց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից :

10. Առաջարկութիւն կարծեաց՝ յորժամ կաթնուղիկոսն նախանշանակէ յաստիճան եպիսկոպոսութեան զեկեղեցականս առանց կարգելոյ զնոսա միանգամայն 'ի պաշտօն թեմակալի :

11. Առաջի առնել Պատրիարքին զգատողութիւնս իւր զայնց հոգեւորականաց՝ զորս կամի նա առաքել 'ի բաշխումն որբոյ միւռոնի :

12. Բացայայտութիւն կարծեաց առ հարցմունս առաջարկեալս 'ի Պատրիարքէն՝ յեզրակացուցանել :

13. Պահպանութիւն ճիշդ ցուցակաց Լուսաւորչական Հայոց ամենայն եկեղեցեաց , վանօրէից , դպրոցաց և աստուածահաճոյ շինուածոց՝ որ 'ի սահմանս Ռուսիոյ առանձինն ըստ իւրաքանչիւր վիճակի :

14. Պահպանութիւն նոյնպիսի ցուցակաց յազագս ամենայն որ 'ի Ռուսաստան եկեղեցականաց ամուսնացելոց և կուսակրօնից Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց , և այլոց անձանց պատկանելոց առ տեսչութիւն Սիւնհոգոսին :

15. Պահպանութիւն պատկանաւոր մատենից յազագս ամենայն գոյից վանօրէից և եկեղեցեաց Լուսաւորչական Հայոց՝ իսահմանս Ռուսաստանի :

16. Առաջի առնել ամի ամի նախարարութեան ներքին գործոց 'ի ձեռն զլիաւոր կառավարչին Վրաստանի Կովկասեան և յայնկոյս Կովկասու եղեալ նահանգաց՝ զտարեկան ծանօթութիւնս զառարկայիցն նշանակելոց 'ի յօդուածն 13-14 և 15 երրորդ . զլիակատար տեղեկութիւնս յաղագս ծնելոց, մեռելոց և պսակելոց՝ որք 'ի բոլոր Լուսաւորչական Հայոց վիճակս Ռուսաստանի և զընդհանուր տարեկան հաշիւ :

ՅՕԴ. 36. Ի դատաստանական մասին, քննութեան և վճռահատութեան Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին Էջմիածնի՝ պատկանին .

1. Գանդատանք զանդամոց նոյն ինքեան Սիւնհոդոսին :

2. Գաղատանք զթեմակալ առաջնորդաց Լուսաւորչական Հայոց վիճակաց, և զվիճակային (Կոնօխտորէից) հոգեւոր ատենից :

3. Քննութիւն անկանոն գործողութեանց նոյն անդամոց նոյն Սիւնհոդոսի և թեմակալ առաջնորդաց :

4. Ամենայն գործք քննեալք 'ի Լուսաւորչական Հայոց վիճակային հոգեւոր ատեանս, և մուծեալք ըստ բողոքանաց 'ի Սիւնհոդոսն Էջմիածնի յաղագս պսակաց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէիցն յանցաւորութեանց ոչ պատկանելոց մարմնաւոր դատարանաց, յաղագս վիճմանց նոցա ընդ իրեարս, և այլն :

ՅՕԴ. 37 Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն

Էջմիածնի ընդ անմիջական վերատեսչութեամբ ժայրագոյն Պատրիարքին տայ զվախճանական վճիռ ամենայն գործոց վերաբերելոց առ վարդապետութիւնս հաւատոյ, առ եկեղեցական պաշտամունս, ծէսս և պսակս, և առ այն յանցաւորութիւնս եկեղեցականաց՝ որք ոչ պատկանին քննողութեան մարմնաւոր դատարանաց, այս Սիւնհոդոսս ըստ գործոց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց Ռուսաստանեայց կայ ընդ վերատեսչութեամբ կառավարիչ Սինկղիտոսին (սէնաթօ) և նախարարութեան ներքին գործոց, հաւասար այլոց ժայրագոյն հօգեւոր ատենից օտարազգի դաւանութեանց :

ՅՕԳ. 38. Վճիռք ըստ գործոց՝ որ յաղագս գանգատանայ ղթեմակալ առաջնորդաց և զանդամոց Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին, նոյնպէս և զանկանոն գործողութեանց նոցա՝ եթէ այսօրիկ եկեղեցականք դատապարտին ՚ի պատիժ ինչ, ոչ այլազգ ածին ՚ի կատար, բայց եթէ զկնի յայտնելոյ բարձրագոյն հրամանի կայսեր առ այն ընդ ձեռն նախարարութեան ներքին գործոց :

ՅՕԳ. 39. Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն Էջմիածնի՝ սուաջի առնէ նախարարութեան ներքին գործոց ՚ի ձեռն գլխաւոր կառավարչին վրաստանի կովկասեան և յայնկոյս կովկասու եղեալ նահանգաց զամենայն գործս և գիպուածս՝ որոց վասն խնդրի վճիռ նորին կայսերական մեծութեան, կամ որոց վասն հարկաւոր են կարգադրութիւնք նախարարութեան,

նաեւ զգործս՝ որք պահանջեն զհաղորդակցութիւն ընդ այլոց նախարարութեանց և ընդ գլխաւոր կառավարչաց առանձին մասանց թագաւորական կառավարութեան, նոյնպէս և զվէճս՝ որք կարեն ծագիլ 'ի մէջ Սիւնհոդոսի Հայոց և հոգեւոր իշխանութեան օտարազգի դաւանութեանց, և վերջապէս զպատահական երկբայութիւնս, թէ արդեօք այս ինչ գործ վերաբերի՞ առ տեսչութիւն նորա, թէ ոչ: Իսկ զգործս՝ յորս հարկաւոր են հաղորդակցութիւնք ընդ ուտիկանաց. (զիներալ Գուբէրնաթոռաց) ընդ նահանգապետաց (Գուբէրնաթոռաց) և ընդ այլոց տեղական կառավարութեանց, Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն Էջմիածնի առաջի առնէ գլխաւոր կառավարչին վրաստանի կովկասեան և յայնկոյս կովկասու եղեալ նահանգաց:

ՅՕԴ. 40. Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն Էջմիածնի վարի ըստ իրաւանց կողլէզեայից (1), բայց յամենայն պարզ հոգեւորական գործս Պատրիարքն ունի զձայն վճռողական, իսկ

(1) (կողլէզեայ) է բառ լատինական եւ նշանակէ ժողով կամ ատեան, 'ի հնումն 'ի Ռուսաստան Կուլէշե-եայ էին ծայրագոյն ատեանք առաջին աստիճանի զկնի կառավարիչ սինկղիստոսին, այժմ չիք այնպիսի, եւ 'ի տեղի նոցա ունին այժմեան զանազան նախարարութիւնք, բաց յիննոստրանին կողլէզեայէն՝ որ է ծայրագոյն ատեան այլասեռ ազանց: Այժմ այս բառ 'ի գործ ամի 'ի տեղի որպիսի եւ իցէ ատենի՝ ուր գործք վճռին 'ի վրայ հրամանի օրինաց:

յայլ գործս՝ եթէ հաւասար են ձայնք անդամոցն՝ ձայն նորա իբրեւ նախագահի, է հակամէտ (1) :

ՅՕԴ. 41. Ի քննութիւն իրաց՝ յորս պատրիարքն էջմիածնի ունի զձայն վճռողական, չգրտանի անձամբ 'ի Սիւնհոգոսի, այլ հասու եղեալ եզրակացութեան Սիւնհոգոսին յօրագրութիւնս մատուցեալս նմա, տայ այնց զիւր վճիռ :

ՅՕԴ. 42. Յորժամ Պատրիարքն էջմիածնի՝ ոչ գտանի անձամբ 'ի Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսի, զտեղի նորա ունի երիցագոյնն յարքեպիսկոպոսաց կամ յեպիսկոպոսաց անդամոց այսր Սիւնհոգոսի : Նա վարի ամենայն իրաւամբ նախագահի յայնոսիկ դէպս միայն, յորժամ Պատրիարքն ինքնին չ'կարէ ներկայ գտանիլ 'ի պատճառս հիւանդութեան կամ բացակայութեան յէջմիածնէ : Իսկ պարզ հոգեւորական գործք՝ յորս Պատրիարքն ունի զձայն վճռողական յոչինչ դէպս կարեն վճռիլ առանց Պատրիարքին : Ի ժամ պարապութեան Պատրիարքական աթոռոյն, վճռահատութիւն

(1) Հակամէտ . Ռուսերէն (պէրէվսէ), բառս այս 'ի դատաստանական ոճս 'ի գործ ածի, եւ նշանակէ զթեքումն ծանրութեան կշռոյ 'ի մի կողմն, ուստի ուր հակառակ ձայնք անդամոց Սիւնհոգոսի կամ այլոյ ատենի հաւասար են միմիանց, այսինքն չորեքին ասեն, այս այսպէս, եւ չորեքին այլազգ, յայնժամ ձայն գլխաւոր անդամոյն իբրեւ ատենապետի վճռէ զդատողութիւն այնորիկ կողման ընդ որ եւ համաձայն գտցի ինքն :

սոյն տեսակ գործոց յետաձգի ցընորութիւն նորոյ Պատրիարքին :

ՅՕԴ. 43. Կարգ գործառութեան Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին Էջմիածնի, իրաւունք եւ պարտաւորութիւնք անդամոց եւ աստիճանաւորաց դիւանատան նորին սահմանադրին ընդհանուր կարգադրութեամբք՝ զորս ունին Կուլէջի :

ՅՕԴ. 44. Սիւնհոդոսն Էջմիածնի՝ Ժողովի երկոց կամ գոնէ երկիցս յեթնեկի նկատմամբ գործոցն մտելոց անդր :

ՅՕԴ. 45. Ի Սիւնհոդոսն Էջմիածնի լինի առանձին Պրօկուրօր (1) կարգեալ ՚ի կառավարիչ Սինկղիատէն (սէնաթէն) յաստիճանաւորաց՝ որք գիտեն զլեզու Ռուսաց եւ Հայոց . նմա նըշանակի ռոճիկ յարքունի գանձարանէն համեմատ իւրում պաշտաման :

ՅՕԴ. 46. Պրօկուրօրն Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին Էջմիածնի ՚ի գործառնութիւնս

(1) (Պրօկուրօր) . է բառ Լատինական եւ նշանակէ հոգաբարձու կամ խնամակալ , է աստիճանաւոր ծայրագոյն դասու կարգեալ յերաքանչիւրում նահանգի տէրութեան Ռուսաց :

Պարտաւորութիւն է սորա նկատել , զի ՚ի դատարանս ճշմարտութեամբ կատարեսցին օրէնք եւ սահմանեալ կարգն օրինաց , ջատագով լինել որբոց եւ այրեաց , եւ առ հասարակ ամենայն անձայն դատաւարտելոց եւ գլխաւորապէս արքունի սեպհականութեանց , եւ ստիպել զդատարանս ճեպեցուցանել զընթացս դատաստանական քննութեանց :

իւր վարի ընդ հանրական կանոնադրութեամբ՝ որ վասն պարտաւորութեան Պրօկուրօրի : Սոյն սա ունի զմասնաւոր հսկողութիւն 'ի վերայ դատաստանական և կարգադրական գործոց յառաջադրելոց 'ի Սիւնհոդոսի անդ , և առաջիկայ գտանի յընտրութիւն ծայրագոյն Պատրիարքին Էջմիածնի , զդատաստանական գործոց Պրօկուրօրն առաջի առնէ (մինիստրութեան իւստիցի) նախարարութեան իրաւանց . իսկ զայլոց գործոց՝ նախարարութեան ներքին գործոց : Նա նոյնպէս ըստ գործոցն Լուսաւորչական Հայոց Աիւնհոդոսին Էջմիածնի դիմէ առաջարկութեամբ և առ գլխաւոր կառավարիչն վրաստանի կովկասեան և յայկոյս կովկասու եղեալ նահանգաց :

ՅՕԳ. 47. Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն Էջմիածնի ունի զառանձին գանձապետ՝ զոր կարգէ ինքն Սիւնհոդոսն յեկեղեցական կամ յաշխարհական անձանց՝ որք իցեն հմուտ հաշուարարութեան , նշանաւորք բարեբարոյութեամբ և անչահախնդրութեամբ : Սոյն գանձապետ ունի ընդ տեսչութեամբ իւրով միայն զգումարս գրամոց զպատկանեալս Էջմիածնի Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին , առանց ձեռնամուխ լինելոյ 'ի գումարս վանացն Էջմիածնի :

ՅՕԳ. 48. Գանձապետին Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին հաւատացեալ լինի ընդունել և պահպանել զամենայն գումարս պատկանեալս նմին և ում հարկն է մատուցանել յայնց սահմանեալ կարգաւն համա

ձայն կանոնաւոր հրամանագրութեանց Հայոց
Լուսաւորչական Սիւնհոդոսին ըստ գորութեան
օրագրութեանց նորին :

Եւոթնութիւն. Լուսաւորչական Հայոց Սիւն-
հոդոսն Էջմիածնի ամսոյ յամիս առնէ զպար-
տուապատշաճ վերահասութիւն ամբողջու-
թեամբ ամենայն առձեռն գումարաց և հաշ-
ուաթղթոց եղելոց ընդ պահպանութեամբ
գանձապետին, և որ ինչ ցուցցի առ այն գրի
յօրագրութեան :

80Կ. 49. Գանձապետն ունի զպատշաճաւոր
տումարս եկամտիցն և ծախուց ամենայն դը-
րամոց պատկանելոց Լուսաւորչական Հայոց
Սիւնհոդոսի. այսոքիկ տումարք ըստ ընդհա-
նուր կարգին պարտին լինել ժապաւինեալ և
հաստատեալ կնքով Լուսաւորչական Հայոց
Սիւնհոդոսին և ստորագրութեամբ երկուց ան-
դամոց նորին և Պրօկուրօրի :

80Կ. 50. Ամենայն գումարք դրամոց Լու-
սաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսի, և գրաւոր
վկայութիւն եկեղեցական գոյից եղեալք առ
գանձապետն՝ պարտին պահպանել ՚ի սենեկի
անդ յառանձին արկեղ՝ ուր լինի ժողովն Սիւն-
հոդոսի. Արկղս այս փակեացի երիւք զանա-
զան կպեղօք, և կնքեացի կնքով Լուսաւորչա-
կան Հայոց Սիւնհոդոսին, մին ՚ի բանալեաց
կպեղացն պահպանի առ գանձապետն, իսկ
միւսքն՝ մէն մի առ այնոսիկ երկոսին անդամս
Սիւնհոդոսին՝ որոց յատկապէս յանձնեալիցէ
վերահասութիւն հաշուական գործոց նորին,

այսոքիկ անդամք յիւրաքանչիւր նուագս բա-
նալոյ զարկոն պարտին առաջիկայ գտանիլ :

ՅՕԴ. 51. Գանձապետն ուշադիր լինի զի 'ի
Սիւնհոգոսական արկեղ մի՛ մնացենն առանց
հարկաւորութեան մեծամեծ գումարք դրա-
մոց , և առաջի առնէ Լուսաւորչական Հայոց
Սիւնհոգոսին յաղագս տալոյ զգումարս նորա
յաճախումն տոկոսեօք ըստ օրինադրեալ կար-
գին , տեսչութիւն սոյն գումարաց 'ի ձեռս
մասնաւոր անձանց յայնժամ միայն թոյլատրի ,
յորժամ նոյն Սիւնհոգոսն ճանաչէ զայն շահա-
ւէտ , և այսու կերպիւ հաւատացեալ գու-
մարն մասնաւոր անձին ապահովեալ իցէ հա-
ւատարիմ գրաւականաւ :

ՅՕԴ. 52. Դիւանատունն Լուսաւորչական
Հայոց Սիւնհոգոսի բաղկանայ 'ի միոյ ատենա-
դպրէ (սէկրէտար) , յերկուց օգնականաց նորին ,
'ի թարգմանէ , 'ի գործադրէ (էկզէկուտօր) ,
'ի գործապահէ (արխիւարիւս) և 'ի հարկաւոր
թուոյ գրագրաց : Այսոքիկ աստիճանաւորք
կարգին ըստ ընտրութեան Սիւնհոգոսին էջ-
միածնի հաստատութեամբ Պատրիարքին :

ՅՕԴ. 53. Պրօկուրօրն Լուսաւորչական Հայոց
Սիւնհոգոսին է 'ի վեցերորդում կարգի (կլաօի)-
գանձապետն՝ եթէ իցէ նա յաշխարհականաց՝
յեօթներորդում . ատենադպիրն՝ յութերոր-
դում . գործադիրն և գործապահն՝ յիններոր-
դում . օգնական ատենադպիրն և թարգմանն՝
'ի տասներորդում , ցորչափ մնան նոքա յայսո-
սիկ պաշտամունս , և եթէ չունին ըստ նախկին

ծառայութեան կամ ըստ այլոց տեղեաց զբարձրագոյն աստիճանս :

ՅԳԾ. 54. Անդամք Հայոց Լուսաւորչական Սիւնհոդոսին Էջմիածնի՝ Պրօկուրօրն , գանձապետն և աստիճանաւորք դիւանատան նորին , 'ի մտաներն 'ի պաշտօն իւրեանց երգնուն ըստ հասարակեալ կանոնի առ 'ի հաւատարմութեամբ ծառայել նորին կայսերական մեծութեան և առ իսկութեամբ կատարելոյ զպատաւորութիւնս իւրեանց :

ԳԼՈՒԽ Դ.

Յաղագս թեմակալ առաջնորդաց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ .

ՅՕԴ. 55. Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիք բաժանին 'ի վիճակս՝ որք կառավարին յարքեպիսկոպոսաց այսր դաւանութեան :

ՅՕԴ. 56. Ի սահմանս Ռուսիոյ գտանին վեց վիճակք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ : Առաջին՝ Նախիջեւանայ և Բեսարապիոյ . Երկրորդն՝ Աստաբխանայ . Երրորդն՝ Երեւանայ . Չորրորդն՝ Վրաստանի . Հինգերորդն՝ Ղարաբաղայ . Եւ վեցերորդն՝ Շիրվանայ :

Վիճակին Նախիջեւանայ և Բեսարապիոյ պատկանին Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիքն՝ որ 'ի Ս. Պետերբուրգ , 'ի Մոսկով , 'ի գաւառս նոր Ռուսիոյ և 'ի նահանգին Բեսարապիոյ վի-

ճակին Աստարխանայ այլ ամենայն Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիք 'ի Ռուսիա՝ բաց 'ի վրաստանէ և 'ի գաւառացն, որ յայնկոյս Կովկասու : Վիճակին Երեւանայ՝ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիք՝ որ 'ի նահանգս Երեւանայ, Նախիջեւանայ, Օրդու, Բատու և գաւառին Շիրակայ . 'ի սմա անկանի 'ի վիճակէ Ղարաբաղայ և մետրապօլտութիւն Տաթեւաց հանդերձ բոլոր հօտիւ իւրով :

Առաջնորդ վիճակիս՝ ըստ վաղեմի կարգադրութեան, է նոյն ինքն Պատրիարքն՝ որ կառավարէ զայն 'ի ձեռն յաջորդաց իւրոց և ունի զնոսա 'ի քաղաքսն Երեւան, և 'ի Նախիջեւան Հայաստանի, նոյնպէս 'ի Շիրակ և 'ի Տաթեւ : Վիճակին վրաստանի պատկանին եկեղեցիք Հայոց՝ որ են յատկապէս 'ի վրաստան, 'ի գաւառն Գանձակայ (Ելիսավէտապօլտոյ) և 'ի գաւառսն Բորչալուա, Ղաղախայ, Շամչատնոյ և ըստ մասին Գամբակաձորոյ, յաշխարհին Տայոց, յԱխալցխայ, յիմերէթ, և 'ի Գուրիա, յայսմ վիճակի կարգին յաջորդք թեմակալ առաջնորդի 'ի Գանձակ, 'ի Տայո, և յիմերէթ : Վիճակին Արցախայ (Ղարաբաղայ) Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիք՝ որ 'ի գաւառս յատկացեալս Ղարաբաղու, 'ի բաց առեալ զմետրապօլտութիւնն Տաթեւայ հօտիւն հանդերձ և Շաքւոյ և Թալիշոյ :

Յայսմ վիճակի կարգի յաջորդ թեմակալ առաջնորդի 'ի Շաքի :

Վիճակին Շիրուանայ պատկանին եկեղեցիք

Լուսաւորչական Հայոց՝ որ ՚ի նահանգս Շիր-
ուանայ, Ղուբայու, Բագւոյ և Դարբանդայ :
Թայսմ՝ վիճակի չիք առանձին յաջորդ դէմա-
կալին :

Մանթու-Քէն. Գաղթականք Հայոց ՚ի Տաճկաս-
տանէ վերաբերեալք յաշխարհին Տայոց և ՚ի
գաւառին Շիրակայ՝ կառավարին ըստ նախկին
սովորութեան ՚ի գաղթելոցն ընդ նոսա ՚ի կա-
րապետ և ՚ի Ստեփանոս արքեպիսկոպոսացն,
անկախ ՚ի թեմակալ առաջնորդաց և անմիջա-
պէս ստորադրեալ Պատրիարքին : Իսկ յեւր-
անել նոցա յայսոցիկ տեղեաց, կառավարու-
թիւնն հոգեւորական գործոց նոյն գաղթակա-
նաց անցցէ հաւասար բնիկ ժողովրդոցն Հա-
յոց յիշխանութիւն թեմակալ առաջնորդաց,
գաղթականքն Շիրակայ կցորդին վիճակին Ե-
րեւանայ, իսկ գաղթականքն Տայոց՝ վիճակին
Վրաստանի :

ՅՕԳ. 37. Չթեմակալ առաջնորդս Լուսա-
ւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ՚ի Ռուսաստաննը-
չանակէ թագաւոր կայսրն յեկեղեցական աս-
տիճանաւորաց այսր դաւանութեան : Նոքա
կարդին և արձակին բարձրագոյն հրովարտա-
կօք : Ի մտանել նոցա ՚ի պաշտօն, երդնուն
վասն հաւատարիմ հպատակութեան և ծա-
ռայութեան :

ՅՕԳ. 38. Լուսաւորչական Հայոց արքեպիս-
կոպոսունք ՚ի Ռուսաստան՝ են լիակատար հո-
գեւոր առաջնորդք այսր դաւանութեան, ՚ի
վիճակս յանձնեալս նոցա բարձրագոյն հրա-

մանաւ , և պատասխանատու են զկառավարութենէ նոցին առաջի բարձրագոյն կառավարութեան և առաջի հոգեւոր իշխանութեան իւրեանց : Նոցա գործակցին 'ի կառավարութեան գործոց Լուսաւորչական Հայոց հոգեւորատեանք հաստատեալք յիւրաքանչիւր վիճակի :

ՅՕԴ. 59. Թեմակալ առաջնորդք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ 'ի սահմանս վիճակի իւրեանց ձեռնադրին 'ի զանազան աստիճանս հոգեւոր կարգի ըստ կարգադրութեան եկեղեցւոց իւրեանց և ըստ զօրութեան կանոնաց՝ որք սահմանեալ են առ այս 'ի նմա , և նկատեն զի թիւ սրբազնագործ և ստորին եկեղեցականաց պաշտօնէից մի՛ անցցէ ըստ չափ առանց ստիպող հարկի . 'ի վարդապետութիւն ձեռնադրին նորա ոչ այլ ազգ , բայց եթէ հրամանաւ Պատրիարք կաթողիկոսին Էջմիածնի :

ՅՕԴ. 60. Թեմակալ առաջնորդք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ կարեն արձակուրդ տալ ստորադրեալ եկեղեցականաց իւրեանց ոչ աւելի քան զամիսս չորս . յառաւել երկարատեւ արձակուրդ խնդրեն նորա զհրաման ծայրագոյն հոգեւոր կառավարութեան իւրեանց՝ որ յազագս ցանկացողացն ելանել արտաքոյ սահմանի տէրութեան առաջի առնէ բարձրագոյն կառավարութեան , ըստ հասարակեալ կանոնի :

ՅՕԴ. 61. Լուսաւորչական Հայոց թեմակալ առաջնորդք պարտաւոր են անձամբ տալով օրինակ բարեպաշտութեան և ամենայն ֆրիս-

տոնէական և քաղաքական առաքինութեանց ,
ջանադիր լինիլ ամենայն հնարիւք որք զինք-
եանց են կախեալ վասն բարեկարգութեան հո-
գեւոր հօտին յանձնելոյ ինքեանց :

ՅՕԴ. 62. Նոքա արթնութեամբ դիտեն 'ի
վերայ ամենայն գործողութեանց եկեղեցա-
կանաց վիճակի իւրեանց , յորդորելով զնոսա
յառաքինական կեանս համաձայն վարդապե-
տութեան սրբոյն Աւետարանի :

ՅՕԴ. 63. Լուսաւորչական Հայոց թեմակալ
առաջնորդք՝ ջանալով վասն հաստատութեան
կանոնաց սրբոյ Աւետարանի և տարածութեան
բարի վարուց 'ի մէջ Հայոց եղելոց 'ինոցա
յանձնեալ վիճակս , 'ի գործ դնեն առ այս զհեղ
և զհամաձայն ճշմարիտ ոգւոյն ֆրիստոնէու-
թեան եղանակս խրատուց և յորդորանաց :
Նոքա պարտապան են ըստ մարթելոյ խոյս տալ
յայնմ ամենայնէ՝ որ ունի զցոյց աւելորդ խըս-
տութեան :

ՅՕԴ. 64. Թեմակալ առաջնորդք Լուսաւոր-
չական Հայոց եկեղեցւոյ պարտապան են՝ եթէ
ոչ յիւրաքանչիւր ամի , դոնէ յընթացս երից
ամաց մի անգամ յայց ելանել վիճակացն բարձ-
րագոյն հրամանաւ յանձնելոց ինքեանց : Իսկ
եթէ բոլորովիմբ անմարթ իցէ անձամբ ընու-
ղայս պարտաւորութիւն , նոքա յանձնեն զայս
այցելութիւն եկեղեցեաց միում՝ յառաւել
յուսալի հոգեւոր աստիճանաւորաց՝ ստորա-
դրելոց ինքեանց , տալով նմա խրատս պատ-
կանեալս 'ի հրահանգութիւն նորին :

ՅՕԴ. 65. Ի ժամանակի այցելութեան վիճակաց նոքա մտադիր լինին յատկապէս որպիսութեան եկեղեցականաց, վանօրէից և եկեղեցեաց, կարճելով զամենայն անկարգութիւնս զառ ՚ի յինքեանց ՚ի յայտ բերեալս և ՚ի գործ դնելով հնարս առ ՚ի զառաջս առնլոյ նորոգման նոցին :

ՅՕԴ. 66. Թեմակալ առաջնորդք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ դարձուցանեն նոյնպէս զճիշդ մտադրութիւն իւրեանց ՚ի վերայ որպիսութեան դպրատանց եղելոց ընդ տեսչութեամբ վանօրէից և եկեղեցեաց որպէս ՚ի հասարակի, նոյնպէս և մանաւանդ յեյանել նոցա յայցելութիւն վիճակաց, գործակցելով յինքեանց կախեալ միջոցօք վասն բարեկարգութեան և ճոխութեան այսոցիկ ուսումնարանաց, նոքա յաւէտ փոյթ կալնուն յաղագս մուծանելոյ յայնս զկանոնաւոր և զհեշտընկալ եղանակս ուսումնատուութեան և յաղագս պահպանելոյ զբարի վարս յուսուցանողս և յուսանելիս միանգամայն :

ՅՕԴ. 67. Թեմակալ առաջնորդք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ յայց ելանելն վիճակաց վերահասու լինին ամբողջութեան գոյից ընդ տեսչութեամբ իւրեանց եղեալ եկեղեցեաց և վանօրէից :

ՅՕԴ. 68. Թեմակալ առաջնորդք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ զկնի այցելութեան ինքեանց հաւատացեալ վիճակաց, առաջի առնեն Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոյոսին Էջ-

միածնի զմանրամասն համար ամենայն գործոց
իւրեանց :

ՅՕԴ. 69. Ի վախճան ամենայնի թեմակալ առաջ-
նորդ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ
առաջի առնեն Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհո-
դոսին Էջմիածնի ընդհանրական համար յա-
ղագս գործոց վիճակին իւրեանց :

ՅՕԴ. 70. Իւրաքանչիւր թեմակալ առաջ-
նորդ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ 'ի
մտանել իւրում 'ի պաշտօն առաջի առնէ Սիւն-
հոդոսին Էջմիածնի զծիշք ցուցակ ամենայն ե-
կեղեցական գոյից նմա հաւատացեալ վիճակին :

ՅՕԴ. 71. Յետ վախճանի թեմակալ առաջ-
նորդի Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ, եթէ
մեռանի նա առանց կտակի, և չունի զօրինա-
ւոր ժառանգս, սեպհական գոյք նորա դառ-
նան յօգուա Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ
այնր վիճակի. այս հոգացողութիւն յանձն
լինի վիճակային հոգեւոր ատենից :

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յօղադս Լուսաւորչական Հայոց հոգեւոր ատենից
(Կոնսիստորիայից) և հոգեւոր կառավարութեանց :

ՅՕԴ. 72. Յիւրաքանչիւրում Լուսաւորչա-
կան Հայոց վիճակի, գտանի հոգեւոր ատեն
(Կոնսիստորիայ) այսր դաւանութեան և բար-
կանայ 'ի չորից անդամոց, 'ի վարդապետէ միոյ

և յերկից աւագ երկիցանց կամ 'ի քահանայից յորում ատենակալ է թեմակալ առաջնորդն :

ՅՕԳ. 73. Անդամք Լուսաւորչական Հայոց հոգեւոր ատենից նշանակին 'ի թեմակալ առաջնորդաց որք զընտրութենէ նոցին հասուցանեն 'ի տեղեկութիւն Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին էջմիածնի :

ՅՕԳ. 74. Դիւանատունք Լուսաւորչական Հայոց վիճակային հոգեւոր ատենից բաղկանան յատենադպրէ , 'ի թարգմանէ, յեկզէկուտօրէ՝ որ կատարէ միանգամայն և զպաշտօն դանձապետի և յարխիւարիւսէ և 'ի հարկաւոր թուոյ դրագրաց : Այսոքիկ աստիճանաւորք կարգին ընտրութեամբ հոգեւոր ատենին և հաստատութեամբ թեմակալ առաջնորդին : Ատենադպիրն և եկզէկուտօրն համարին 'ի տասներորդում կարգի , իսկ թարգմանն յերկոտասներորդում , զորչափ դտանին նոքա յայսօսիկ պաշտամունս , և եթէ չունին ըստ նախկին ծառայութեան կամ ըստ պաշտաման զայլ բարձրագոյն աստիճանս :

ՅՕԳ. 75. Անդամք Լուսաւորչական Հայոց վիճակային հոգեւոր ատենից և աստիճանաւորք դիւանատան նոցին 'ի մտանել 'ի պաշտօն իւրեանց , ըստ հասարակեալ կանոնի, երդնուն վասն հաւատարմութեամբ ծառայելոյ նորին կայսերական մեծութեան և իսկութեամբ կատարելոյ զպարտաւորութիւնս իւրեանց :

ՅՕԳ. 76. Ի քննութեան և յընթացս գործոց Լուսաւորչական Հայոց հոգեւոր ատենից

պահպանի կարգն սահմանեալ վասն Լուսա-
ւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին Էջմիածնի :

80ր. 77. Առ պարագայս գործողութեան վի-
ճակին հոգեւոր ատենից Լուսաւորչական Հա-
յոց եկեղեցւոյ՝ վերաբերին .

1. Անմիջական դիտողութիւնն 'ի վերայ ստո-
րադրեալ նոցին սրբազնագործ և ստորին ե-
կեղեցական պաշտօնէից ամուսնացելոց և կու-
սակրօնից :

2. Հոգատարութիւն զբարեկարգութենէ հո-
գեւոր դպրոցաց , վանօրէից , եկեղեցեաց և
աստուածահաճոյ շինուածոց 'ի նմին վիճակի
եղելոց :

3. Խնամածութիւն այրեաց և որբոց եկե-
ղեցական պաշտօնէից :

4. Կառավարութիւն կայից ամենայն ստո-
րադրեալ նոցին վանօրէից և եկեղեցեաց :

5. Քննութիւն և վճռումն գործոց ըստ գան-
գատանաց ստորադրեալ նոցա եկեղեցեաց և
ըստ վիճից նոցին ընդ իրեարս :

6. Քննութիւն և վճռումն գործոց՝ որ վասն
պսակաց , բայց միայն առաջարկելով 'ի վերա-
հասութիւն Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգո-
սին Էջմիածնի ամենայն երկբայական դիպուա-
ծոց 'ի մասին ամուսնական գործոց :

7. Թոյլատուութիւն ժողովելոյ զկամաւոր
նուէրս յօգուտ ստորադրեալ նոցա Լուսաւոր-
չական Հայոց վանօրէից , եկեղեցեաց , դպրո-
ցաց և աստուածահաճոյ շինուածոց , բայց
միայն 'ի սահմանս իւրոյ վիճակին ,

8. Թոյլատուութիւն օտար անձանց բնակելոց 'ի վանօրայս որք ունին իրաւունս առ այն (ըստ Յօդ. 94 երես) :

9. Հաստատել զանդամս 'ի հողեւոր և 'ի վանական կառավարութիւնս :

10. Նշանակել զդպիրս 'ի Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիս :

11. Առաջի առնել Հայոց Լուսաւորչական Սիւնհոդոսին Էջմիածնի յաղագս թոյլ տալոյ ումեք ընկալնուլ զհոգեւորական աստիճան, կամ յաղագս մերկանալոյ զայն :

12. Թոյլտուութիւն կառուցանելոյ դաստուածահաճոյ շինուածս, և առաջարկութիւն առ Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն Էջմիածնի յաղագս շինելոյ զնոր վանօրայս, զեկեղեցիս և զդպրոցս :

13. Ունել զճիշդ ցուցակս թուոյ վանօրէից, եկեղեցեաց, դպրոցաց և աստուածահաճոյ շինուածոց, թուոյ կուսակրօն և ամուսնացեալ եկեղեցականաց, և թուոյ ժողովրդոց իւրաքանչիւր եկեղեցեաց և եղելոց 'ի դպրոցս նոցին ուսուցչաց, աշակերտաց և խնամարկելոց :

14. Առաջարկել առ Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն Էջմիածնի ամի ամի զմանրամասն տեղեկութիւնս զվիճակէ ինքեանց ստորադրեալ վանօրէից, եկեղեցեաց, դպրոցաց և աստուածահաճոյ շինուածոց, զմանրամասն համար զկառավարութենէ եկեղեցական կայից, և զցուցակ ծառայութեանց ընդհանրապէս ամե-

նայն սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից իւրեանց վիճակի :

15. Ամսական ստուգութիւն ամենայն առ-
ձեռն եղեալ գումարաց և հաշուաթղթոց եղե-
լոց 'ի հոգեւոր ատեանս , և որ ինչ ցուցանի
'ի ստուգութենէ անտի գրեալ յօրագրութեան :

Բ. Յաղագս հոգեւոր կառավարութեանց .

ՅՕԴ. 78. Հոգեւոր կառավարութիւնք , որք
'ի վիճակս ինչ Լուսաւորչական Հայոց Ռուսաս-
տանեայց բաղկանան յերից անդամոց՝ 'ի վար-
դապետէ , կամ յաւագ քահանայէ իբր 'ի
նախագահէ , և յերկուց քահանայից : Գրաւոր
գործք յայտօսիկ կառավարութիւնս յառաջա-
նան 'ի գրագրէ՝ որ համարի յերկոտայսանե-
րորդում կարգի :

ՅՕԴ. 79. Անդամք Լուսաւորչական Հայոց
հոգեւոր կառավարութեանց նշանակին 'ի
թեմակալ առաջնորդէն : Գրագիրք ընտրին և
կարգին 'ի նոյն կառավարութեանց : Ի մտա-
նելն 'ի պաշտօն ամենեքին նոքա երդնուն առ
հաւատարիմ ծառայութիւն :

ՅՕԴ. 80. Հոգեւոր կառավարութիւնք Լու-
սաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ՝ ստորագրեալ
են վիճակային հոգեւոր ատենից այսր դաւա-
նութեան և ոչինչ կարեն կատարել առանց յա-
տուկ առ այն յանձնարարութեան հոգեւոր ատե-
նից :

ՅՕԴ. 81. Լուսաւորչական Հայոց հոգեւոր

կառավարութիւնք՝ ժողովեն 'ի ստորադրեալ
ինքեանց տեղեաց զամենայն հարկաւոր տե-
ղեկութիւնս վասն հոգեւոր ատենից այսր դա-
ւանութեան, առաջի առնեն նոցա զինդիրս
մատուցեալս 'ի մասնաւոր անձանց և զպատ-
կանեալս քննութեան հոգեւոր ատենից հան-
դերձ իւրեանց եղրակացութեամբ, և տան վկա-
յութիւն զչափաբերական քաղուածոցն, այ-
սինքն ծնելոց, մկրտելոց, պսակելոց և այլն :

ՅՕԴ. 82. Ի լրանալ ամին, Լուսաւորչական
Հայոց կառավարութիւնք, առաջի առնեն հո-
գեւոր ատենից այսր դաւանութեան որում
ստորադրեալ են, զհաշիւ գործողութեանցն
իւրեանց, եղեալ 'ի միասին զտեղեկութիւնս զե-
կեղեցականաց, զթուոց եկեղեցեաց, զժողո-
վլըդոց, զծնելոց, զմեռելոց և զպսակելոց,
նոյնպէս և զհաշիւ ամենայն ստացուածոց ե-
կեղեցեաց ընդ իշխանութեամբ նոցին եղելոց :

ԳԼՈՒԽ Զ.

Յաղագս մենաստանաց .

ՅՕԴ. 83. Ամենայն մենաստանք Լուսաւոր-
չական եկեղեցւոյ Հայոց, որպէս արական սե-
ռի, նոյնպէս և իգականացն՝ ըստ զօրութեան
վաղեմի Սահմանադրութեանց այսր եկեղեց-
ւոյ՝ վարին կանոնօք Ս. Բարսղի մեծի :

ՅՕԴ. 84. Ընկալմանն 'ի կրօնաւորութիւն նախընթաց լինի փորձն ուկնդրութեան՝ որ կատարի ըստ կարգին սահմանելոյ առ այս կանոնադրութեամբ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ : Թուոյ ուկնդրացն կրկին սեռի չէ պարտ զանցանել քան զսահմանեալ թիւն արեղայից կամ կուսանաց 'ի նմին մենաստանի :

ՅՕԴ. 85. Ոչ ոք կարէ նուիրել զանձն 'ի կրօնաւորութիւն առանց հրամանի Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսին Էջմիածնի, ըստ առաջարկութեան թեմակալ առաջնորդին :

ՅՕԴ. 86. Յանկացողքն նուիրել զանձինս 'ի կրօնաւորութիւն պարտին լինել երեսուն ամաց, և ոչ պակաս . բացառութիւնք յայսմանէ կարեն թոյլատրել ոչ այլ ազգ , բայց եթէ ըստ յատուկ արժանայարգ պատճառանաց, ըստ զօրութեան կանոնաց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ , բայց սակայն ոչ արգիլեալ լինի մլտանել 'ի վանս վասն փորձոյ ուկնդրութեան կանխագոյն քան զերեսուն ամս հասակի :

ՅՕԴ. 87. Առ մտանելոյ 'ի վանականութիւն և ընդունելոյ զփորձ ուկնդրութեան , կարեւոր է նախ համաձայնութիւն այնոցիկ անձանց կամ տեղեաց , զորոց կախին ցանկացողքն վանականութեան . հարկատու անձինք ոչ կարեն մլտանել 'ի վանականութիւն , բայց եթէ հրամանաւ կառավարիչ Սինկղիտոսին (սէնաթօ) :

ՅՕԴ. 88. Ամուսնացեալ անձանց թոյլատրի մտանել 'ի վանականութիւն յայնժամ միայն , յորժամ չունին նոքա զդեռահաս զաւակունս ,

և երկոքեան ամուսինք ցանկան ընդունել զկրօնաւորութիւն :

ՅՕԴ. 89. Մտանողքն 'ի վանականութիւն հրաժարին միանգամայն և 'ի տիրելոյ անշարժ կայից իւրեանց , և զկնի նուիրմանն ոչինչ նորոգ անշարժ սեպհականութիւն կարեն ստանալ , բայց ոչ արգիլեալ լինի նոցա դնել զայնս յօգուտ եկեղեցեաց և վանօրէից այնոցիկ՝ յորս են ինքեանք : Եթէ սոյնատեսակ կայք հասցեն կրօնաւորի ումք ըստ իրաւանց ժառանգութեան , պարտապան է նա տալ կամ վաճառել զայնս 'ի միջոցի վեց ամսոց :

ՅՕԴ. 90. վանականաց արգիլեալ է տուրելառութիւն ամենայն վաճառաց , բաց 'ի վաճառելոյ զսեպհական ձեռագործս իւրեանց , և այն ոչ այլ ազգ , բայց եթէ հրամանաւ կառավարութեան իւրեանց :

ՅՕԴ. 91. Ամենայն չարժական կայք թողեալք զկնի մահուան վանականին , պատկանին մենաստանի նորին , եթէ չիցէ նորա արարեալ զկտակ , և չունիցի զօրինաւոր ժառանգ :

ՅՕԴ. 92. Կրօնաւորելոցն՝ որոց ըստ զօրութեան կանոնադրութեան Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ներեալ լինի մերկանալ յինքեանց զկոչումն , 'ի դառնալ նոցա 'ի քաղաքական վիճակ , թոյլատրի վայելել միայն յերաւունս պատշաճեալս տոհմի և ծագման վիճակի իւրեանց , առանց դարձուցանելոյ առ նոսա զայնոսիկ առանձնաշնորհութիւնս , զաստիճանս և զպատուանունս , զորս նոքա ստացեալ են

ցմտանելն 'ի վանականութիւն , նոյնպէս և զկայս՝ թէ զայնս՝ որք հասեալ են նոցա ժառանգութեամբ , և եթէ զայնս՝ զորս վաստակօք իւրեանց 'ի ձեռս բերեալ էին նախ քան զմտանելն 'ի կրօնաւորութիւն :

ՅՕԴ. 93. Յիւրաքանչիւր մենաստանի պարտի լինել միայն սահմանեալ թիւ կրօնաւորեալ անձանց , և յամենայն դէպս ոչ սակաւ քան զութն անձինս աբեղայից կամ կուսանաց : Իսկ վասն մենաստանացն այնոցիկ՝ յորս չէ որոշեալ այս թիւ , Հայոց Լուսաւորչական Սիւնհոգևոսն Էջմիածնի ըստ առաջարկութեան վիճակային իշխանութեան կարգեացէ համեմատ եկամտից նոցին զճիշդ յայսմ մասին կանոնս :

ՅՕԴ. 94. Ի Լուսաւորչական Հայոց մենաստանս , բաց 'ի սահմանեալ թուոյ կրօնաւորելոցն և ունկնդրաց արական կամ իգական սեռի , կարեն բնակել ըստ սահմանի վիճակային իշխանութեան 'ի վանորայս արականացն , զառամեւոյ և անօգնական սրչաղնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնեայք առ 'ի ունել զսնունդ և զանդորրութիւն , և սրբիք աղքատ սրբաղնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից մանաւանդ որքք՝ որք կրթեալ են 'ի սպասաւորութիւն եկեղեցւոյ : Իսկ 'ի վանորայս իգականացն 'ի ծերութիւն խոնարհեալ անօգնական այրիք և աղջկունք հոգեւորական կոչման , և դեռահաս որքք իգական սեռի 'ի կրթութիւն և յուսումն արուեստի ձեռագործութեան :

ՅՕԳ. 95. Լուսաւորչական Հայոց մենաստանք կախեալ կան անընդ-միջաբար և կատարելապէս զվիճակային իշխանութենէ այսր դաւանութեան, և պարտապան են ՚ի վախճան ամենայնի տալ նմա զմանրամասն համար ամենայն դործառնութեանց իւրեանց : Գանդատանք զվանական իշխանութենէ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ մատուցանին թեմակալ արքեպիսկոպոսին այսր դաւանութեան :

ՅՕԳ. 96. Ժողովումն կամաւոր նուիրանաց յօգուտ մենաստանաց լինի յայնմիկ վիճակի՝ ուր գտանի մենաստանն, և ոչ այլ ազգ, բայց եթէ յիւրաքանչիւր նուագօ խնդրելով յատկապէս զհրաման ՚ի վիճակային իշխանութենէ. իսկ յայլ Լուսաւորչական Հայոց վիճակօ Ռուսաստանի, հրամանաւ Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին Էջմիածնի բստ առաջարկութեան վիճակային իշխանութեան, յամենայն դիպուածս այսոքիկ Ժողովարարութիւնք՝ յառաջանան ոչ այլազգ, բայց եթէ թոյլատուութեամբ քաղաքական իշխանութեան տեղւոյն :

ՅՕԳ. 97. Լուսաւորչական Հայոց մենաստանք կառավարին արականացն՝ ՚ի վանահայր վարդապետաց կամ յարբայից, իգականացն՝ ՚ի մայրապետաց կամ յարբասուհեաց, եթէ նոքա և եթէ սոքա կարգին ՚ի վիճակային իշխանութենէ հաստատութեամբ Պատրիարքին Էջմիածնի :

ՅՕԳ. 98. Վանահայրք և մայրապետք Լուսաւորչական Հայոց մենաստանաց կառավարեն

զգործս նոցին ոչ այլ ազգ , բայց եթէ գործակցութեամբ կառավարութեանց վանօրէիցն այսր դաւանութեան , բաղկայելոց ընդ նախագահութեամբ վանահարց կամ մայրապետաց յերկուց աւադագոյն նախապատիւ վանականաց կամ կուսանաց՝ որք հաստատին ըստ առաջարկութեան վանահօր կամ մայրապետին ՚ի վիճակային իշխանութենէ :

80Դ. 99. Վանահայրք կամ մայրապետք Լուսաւորչական Հայոց մենաստանաց՝ ՚ի միասին ընդհանրական կառավարութեանց այսր դաւանութեան նկատեն , զի ճշդիւ կատարեսցին եկեղեցական կանոնք և կարգաւորութիւնք ՚ի մենաստանս իւրեանց : Պահպանեն նոքա յամբողջութեան զշարժական և զանշարժ կայս մենաստանին , և պատասխանատու լինին զկանոնաւոր կիրառութենէ եկամտից , և ընդհանրապէս զբարեկարգութենէ ՚ի նոսա յանձնեալ մենաստանին :

80Դ. 100. Ամենայն մենաստանական եկամտից և ծախուց Լուսաւորչական Հայոց վանական կառավարութիւնք՝ պահպանեն զճիշդ հաշիւս՝ զոր ՚ի միասին ընդ ցուցակացն ամենայն շարժական և անշարժ մենաստանական գոյից առաջի առնեն ՚ի վախճան ամենայնի ՚ի վերահասութիւն վիճակային իշխանութեան :

80Դ. 101. Ի մեռանիլ կամ ՚ի փոխիլ վանահօր կամ մայրապետին , Լուսաւորչական Հայոց վանական կառավարութիւնք՝ գործակցութեամբ ոմանց յերիցագոյն և ՚ի նախապատիւ

վանականաց կամ կուսանաց առնեն զմանրամասն ցուցակ դոյից վանացն, և առաջի առնեն զայն վիճակային իշխանութեանն. ըստ այսմ տուժարի նոր վանահայրն կամ մայրապետն 'ի մտանել իւրում 'ի պաշտօն ընդունի զմեծնաստանն :

ԳԼՈՒԽ Է.

Յաղագս ամուսնաւոր եկեղեցականաց .

ՅՕԴ. 102. Ամուսնաւոր եկեղեցականք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ են նախ՝ աւագ երիցունք, քահանայք, աւագ սարկաւագունք, սարկաւագունք և կիսասարկաւագունք. երկրորդ՝ դպիրք կամ ստորին եկեղեցական պաշտօնեայք :

ՅՕԴ. 103. Ի կոչումն մասնաւոր եկեղեցականաց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ կարեն մտանել հրամանաւ Լուսաւորչական Հայոց Սինհոդոսին Էջմիածնի ըստ առաջարկութեան վիճակային իշխանութեան այսր դաւանութեան, ընդհանրապէս անձինք ամենայն վիճակի ըստ նախընթաց համաձայնութեան այնոցիկ անձանց և տեղեաց զորոց ունին նոքա զկախումն : Հարկատու անձինք ոչ այլ ազգ անցանեն 'ի հոգեւոր կոչումն, բայց եթէ հրամանաւ կառավարիչ Սինկզիտոսին :

ՅՕԴ. 104. Սրբազնագործ պաշտօնեայք Լու-

սաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ըստ վաղեմի կանոնադրութեան նորին նշանակին 'ի պաշտօն և նուիրին 'ի հոգեւոր կարգ 'ի թեմակալ առաջնորդաց այսր դաւանութեան , 'ի նոցունց ձեռնադրին , դպիրք կամ ստորին եկեղեցական պաշտօնեայք կարգին 'ի պաշտօն ըստ տնօրէնութեան վիճակային իշխանութեան , և օրհնութեամբ քահանայի եկեղեցւոյն 'ի նոյն վերադրին :

ՅՕԴ. 105. Մասնաւոր եկեղեցականք լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ որոց գլխաւորաբար յանձնեալ է կատարել զաստուածային պաշտամունս 'ի ժողովրդապետական եկեղեցիս և վճարել զհոգեւոր պէտս աշխարհականաց , 'ի կատարել զայոսիկ գերագոյն պարտաւորութիւնս պարտուապատշաճ ջանասիրութեամբ և իսկութեամբ , յամենայն դէպս պարտապան են ջանալ հաստատել զժողովուրդս իւրեանց 'ի ճշմարտութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան , խրատելով և յորդորելով զնոսա առ բարեպաշտ , համեստ և պատուաւոր կենցաղավարութիւն , ոչ միայն յորդորանօք , այլ և օրինակաւ անձին , և ջանալով խոյս տալ յամենայնէ՝ որ ինչ կարէ տալ պատճառս մեղադրութեան նոցա 'ի դատարկութեան իւրեանց 'ի թեթեւամտութեան կամ յանժուժկալութեան :

ՅՕԴ. 106. Մասնաւոր եկեղեցական անձանց լուսաւորչական Հայոց թոյլատրի տիրել անշարժ կայից ըստ հասարակեալ կանոնաց վասն

մասնաւոր անձանց , բայց 'ի ձեռս բերել զգոյս աղնուականաց սեպհական՝ կարեն միայն այնք 'ի նոցանէ՝ որք ըստ ծագման աղգատոհմութեան իւրեանց ժառանգութեամբ սերին յաղնուականութենէ :

ՅՕԴ. 107. Տունք պատկանեալք ամուսնաւոր հոգեւորականաց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ՝ յորս բնակին ինքեանք՝ ազատ են ('ի բնակութենէ արքունի ծառայողաց) 'ի (Պօստոյէ) 'ի գետնահարկէ , և յայլ քաղաքական հարկաց , բաց 'ի նորոգութենէ սալայատակաց և 'ի պահպանութենէ մաքրութեան 'ի փողոցս և 'ի գաւիթս հաւասար ընդ այլոց բնակելոյ :

ՅՕԴ. 108. Մասնաւոր հոգեւորականք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ 'ի ձեռն օրինաւոր ամուսնութեան հաղորդեն զիրաւունս վիճակի իւրեանց և կանոնաց իւրեանց որք զնոյն իրաւունս պահպանեն զինի մահուան ամուսնոց իւրեանց , եթէ ոչ զրկեսցին յայնցանէ ըստ դատաստանական վճռոյ , և ոչ անցցեն 'ի նորոգ ամուսնութիւն ընդ անձին այլոյ վիճակի :

ՅՕԴ. 109. Զաւակք սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ վերաբերին առ եկեղեցական իշխանութիւն և չպարտաւորին ընտրել զայլ եղանակ կենաց : Յորժամ որդիք սրբազնագործ պաշտօնէից մտանեն 'ի գինուորական ծառայութիւն , վայելեն նոքա յիրաւունս ինքնակամ գինուորելոց (վօրնօպրիտէ լէուսչի) , միայն թէ աւարտեալ իցեն զուսմունս գոնեայ 'ի միջին

դասատան դպրոցաց , կամ յայլ նոցին հաւասար վարժարանս , բայց սակայն այս ամենայն ոչ տարածանի առ որդիս ծնեալս յառաջ քան զմտանել հարցն 'ի հոգեւոր կոչումն : Սոքա մնան յառաջին կոչման իւրեանց և 'ի հարկատուութեան , և ոչ համարին ընդ եկեղեցական իշխանութեամբ :

ՅՕԳ. 110. Մասնաւոր եկեղեցականք լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ՝ ըստ ցանկութեան իւրեանց կարեն արձակել 'ի հոգեւոր իշխանութենէ , սակայն ոչ այլ ազգ , բայց եթէ հրամանաւ լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին Էջմիածնի՝ ըստ առաջարկութեան վիճակային իշխանութեանն . եթէ չեն նոքա յազնուականաց , զկնի արձակմանն պարտին ընտրել ինքեանց զեղանակ կենաց ըստ հասարակեալ օրինաց :

ՅՕԴ. 111. Սրբազնադործ պաշտօնեայք լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ կախին անընդմիջապէս զվիճակային իշխանութենէ այսր դաւանութեան , իսկ ստորին եկեղեցական պաշտօնեայք՝ զաւագ կամ երիցագոյն քահանայէ եկեղեցւոյն : Ամենայն դանդատք՝ զսրբազնադործ ստորին եկեղեցական պաշտօնէից մատուցանին առ վիճակային իշխանութիւնս :

ԳՂՈՒԽ Ը.

Յաղաքս հոգեւոր դպրոցաց Լուսաւորչական Հայոց
եկեղեցւոյ .

ՅՕԴ. 112. Սու 'ի կրթութիւն մանկանց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ յաստուածաբանական գիտութիւնս հաստատին 'ի վանս Էջմիածնի և յիւրաքանչիւր Լուսաւորչական Հայոց վիճակս Ռուսաստանի հոգեւոր դպրոցք :

ՅՕԴ. 113. Հոգեւոր դպրոցն՝ որ 'ի վանս Էջմիածնի կայ ընդ անմիջական տեսչութեամբ Լուսաւորչական Հայոց Պատրիարք Եպիսկոպոսին , իսկ այլ միւս դպրոցք կախին զվիճակային իշխանութեանց :

ՅՕԴ. 114. Իշխանութիւնք Լուսաւորչական Հայոց դպրոցաց՝ որոց յանձնի կրօնական և բարոյական կրթութիւն մանկանց 'ի նոսին ուսանողաց , պարտապան են ընդ վերապեսչութեամբ և առաջնորդութեամբ թեմակալ արքեպիսկոպոսաց համեմատ միջոցաց առաջի եղելոց պատրաստել զմանրամասն կանոնս վասն սահմանելոյ զընթացս ուսման և զամենայն ներքին կարգադրութիւնս դպրոցաց առ 'ի առաջի առնել Լուսաւորչական Հայոց Սիւհոդոսին Էջմիածնի : Սիւհոդոսն զկնի հասու լինելոյ և հաւանելոյ այսոցիկ կանոնաց , առաջի առնէ զայնս հանդերձ , յինքենէ վասն դպրոցին Էջմիածնի կարգեալ կանոնադրութեամբ

Նախարարութեան ներքին գործոց 'ի ձեռն գլխաւոր կառավարչին վրաստանի կովկասեան և յայնկոյս կովկասու եղեալ նահանգաց : Ի թիւս առարկայից՝ որք մտանեն 'ի համար ուսման Լուսաւորչական Հայոց դպրոցաց բաց 'ի հասարակեալ արհեստից և յայնց՝ որք առաւել կարեւորք են հոգեւորական կոչման՝ պարտին լինիլ լեզու Ռուսաց, և պատմութիւն և աշխարհագրութիւն կայսերութեան Ռուսաց :

ՅՕԳ. 115. Յամենայն եկեղեցիս և 'ի մենատանս վիճակին՝ յորում է դպրոցն, լինի ըստ սովորական կարգի ժողով դրամոց յօգուտ նորին, և ժողովեալ դրամքն յլւրաքանչիւր երիս ամիսս առաքին 'ի Կոնստանդնուպոլսոյն այնր վիճակի, առ հասուցանելոյ 'ի դպրոցն, բաց յայսմանէ մենաստանք նախանձաւոր լինելով առօգուտ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ամի ամի յեկամտից իւրեանց նուիրեն զառանձին գումարս 'ի կառավարութիւն վիճակային դըպրոցաց իւրեանց :

ՅՕԳ. 116. Հոգեւոր դպրոցք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ պարտապան են 'ի վախճան ամի առաջի առնել վիճակային իշխանութեան զմանրամասն համար գործառնութեանց իւրեանց, զտեղեկութիւն զեկամտից և զծախուց իւրեանց, և զմնացորդ գումարացն դրամոց :

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս կառավարութեան կայից Լուսաւորչական
եկեղեցւոյ Հայոց .

ՅՕԴ. 117. Իւրաքանչիւր շարժական կամ
անշարժ ստացուածք նախանշանկեալ 'ի պահ-
պանութիւն ո' և իցէ Լուսաւորչական Հայոց
մենաստանի կամ եկեղեցւոյ կամ նոցին վերա-
բերեալ աստուածահաճոյ շինուածոց՝ համարի
ընդհանուր ստացուած Լուսաւորչական եկե-
ղեցւոյն Հայոց :

ՅՕԴ. 118. Որ և իցէ ժողովք դրամոց և
նուիրաց թոյլատրեալք ցարդ ըստ վաղեմի սո-
վորութեանց յօգուտ Լուսաւորչական Հայոց
եկեղեցւոյ թոյլատրին և յայսմհետէ յայնմ վի-
ճակի , որում են եկեղեցիք այնօքիկ . ժողո-
վարարութիւնք առ այս նպատակ յայլ վիճակս
Լուսաւորչական Հայոց թոյլատրին ոչ այլ ազգ ,
բայց եթէ հրամանաւ ծայրագոյն հոգեւոր իշ-
խանութեան այնր դաւանութեան ըստ կար-
գին սահմանելոյ 'ի 96 երորդ յօդուածն՝ որ
յաղագս ժողովարարութեանց յօգուտ մենաս-
տանաց . յերկոսին յայտոսիկ դիպուածս հար-
կաւորի և թոյլատուութիւն տեղեկան մար-
մնաւոր կառավարութեանն :

ՅՕԴ. 119. Եկեղեցական գլուխք դրամոց
տուեալ լինին առ յաճումն 'ի ձեռն տոկոսեաց
'ի թագաւորական կամ 'ի հասարակաց դան .

ձարանս : Տեսչութիւն այսոցիկ դրամոց 'ի ձեռս մարմնաւոր անձանց՝ թոյլատրի միայն հրամանաւ Լուսաւորչական Հայոց վիճակային իշխանութեան , և կայ ընդ պատասխանատուութեամբ նորին , եթէ այս տեսչութիւն համարեսցի յարմարաւոր և շահաւէտ վասն եկեղեցւոյ , և եթէ այսու կերպիւ հաւատացեալ գումարն ապահովեալ իցէ հաւատարիմ գրաւականաւ :

ՅՕԳ. 120. Յիւրաքանչիւր Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիս պարտին լինել ճիշդ և մանրամասն ցուցակ ամենայն եկեղեցական անշարժ կայից , անօթոց , և այլոց իրաց դրամոց , նոյնպէս և ամենայն եկամտից պատկանելոց որ և իցէ իրաւամբք նոյն եկեղեցեաց , եւս և օրինաւոր ժապաւինեալ մատեան վասն մուծանելոյ 'ի նոյն զամենայն եկամուտս և զծախս դրամոց եկեղեցւոյն :

ՅՕԳ. 121. Կառավարութիւն ոտացուածոց Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց կախի անմիջապէս ղերեցփոխանաց կամ ղեկեղեցպանաց յիւրաքանչիւր եկեղեցիս եղելոց :

ՅՕԳ. 122. Երեցփոխանն կամ եկեղեցպանն եկեղեցւոյն ընտրի եռամեայ ժամանակաւ 'ի պատուաւորագունիցն 'ի ժողովուրդս : Ի լրանալ երկոց ամացն կարէ նա 'ի նորոյ ընտրել յայս պաշտօն :

ՅՕԳ. 123. Նոր եկեղեցպանն կամ երեցփոխանն 'ի մտանել իւր 'ի պաշտօն՝ պարտապան է հասու լինիլ ամբողջութեան եկեղեցական

գոյից և ընդունիլ զայնս 'ի նախորդէն իւրմէ ըստ զօրութեան 140 երորդ յօդուածոյն :

ՅՕԴ. 124. Վերահասութիւն ամբողջութեան եկեղեցական կայից , կառավարութիւն եկամբ տից եկեղեցոյ , երթեւեկութիւն գործոց 'ի պատշաճեալ դատարանս վասն նորին , շինութիւն և նորոգութիւն եկեղեցական տանց , սուչութիւն այնօցիկ 'ի վարձու և ամենայն նոյնպիսիք մտանեն 'ի պարագայս պարտաւորութեանց եկեղեցականին կամ երեցփոխանին , նա ընդհանրապէս կատարէ զպաշտօն իւր իբրև լիակատար գործակալ 'ի կողմանէ ժողովրդեանն , իսկ յերեւելի գործս , իրաւունս ունի պահանջելոյ 'ի հասարակութենէ զառանձին թուղթ հաւատարմութեան 'ի ներկայութեան որքան կարելի է բազմաւոր ժողովրդականաց , ընկալեալ զայս թուղթ հաւատարմութեան , նա ըստ այնց գործոցն՝ որք յանուանէ յանձնեալ են նմա 'ի մէջ ժողովոյն զերծ է յամենայն պատասխանատուութենէ առաջի հասարակութեան :

ՅՕԴ. 125. Ի լրանալ ամի , եկեղեցական կամ երեցփոխանն պարտապան է առաջի ընդհանուր ժողովոյն հասարակութեան տալ զլիակատար հաշիւ ամենայն գործողութեանց իւրոց 'ի մասին կառավարութեան անտեսական գործոց եկեղեցոյն , և մանաւանդ 'ի մասին գանձանակացն սահմանելոյ յառանձին արկեղ , և ապա առաջի առնէ զայս հաշիւ իւր Ղուսաւորչական Հայոց վիճակային կոնստորիային՝ որում պատկանի :

80Գ. 126. Եկեղեցական կամ երեցվոխանն՝ որ առաւելութեամբ անեցուցեալ է զմայր գումար եկեղեցւոյն՝ յորում է ինքն, և կամ կատարեալ է զայս պաշտօն զամս ինն անմիջահատ, առ կատարեալ բաւականութեանն իւրում կառավարութեան ստանայ այնու զիրաւունս զի եղիցի առաջարկութիւն ՚ի վարձատրութիւն նորին ըստ հասարակեալ կարգին :

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յաղագս եկամտից սրբազնագործ եւ ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ, եւ յաղագս խնամարկութեան այրեաց եւ օրաց նորին .

80Գ. 127. Սրբազնագործ և ստորին պաշտօնեայք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ՝ կառավարին տրօք ժողովրդոց իւրեանց :

80Գ. 128. Երբեակ ազգք արդեանց կարեն լինել սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից :

Նախ՝ հաստատեալն և սահմանեալն վասն նոցա ՚ի ժողովրդենէ ՚ի մտանելն նոցա ՚ի պաշտօն .

Երեւոյք . Տուրքն՝ զոր ստանան նոքա վասն կատարելոյ զհոգեւոր պէտս .

Երեւոյք . կամաւոր նուէրք :

80Գ. 129. Տուրք վասն կատարելոյ զհոգեւ .

ւոր պէտս նշանակին 'ի հետագայդ : վասն փարատելոյ զտուն նորածնի՝ տասն հօռէ արծաթի . վասն մկրտութեան երեխայի՝ քսան հօռէ արծաթի . վասն պսակի՝ քառասուն հօռէ արծաթի . վասն թաղման չափահաս անձանց՝ քառասուն հօռէ արծաթի . և տղայոցն՝ քսան հօռէ արծաթի : Ի կատարելն զխորհուրդս զըղման , կամ խոստովանութեան և հաղորդութեան սրբոյ խորհրդոց ոչ կարգին տուրք ինչ , Խօսիւ արգիլեալ լինի սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ պահանջել որ և իցէ պատճառանօք զտուրս աւելի քան զսահմանեալս յայսմ յօդուածի վասն կատարելոյ զհոգեւոր պէտս :

80Կ. 130. Սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնեայք Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ չունին իրաւունս վասն չվճարելոյ առ նոսա զտուրսն պատկանեալս ինքեանց ըստ զօրութեան 129 երորդ յօդուածոյն այսր կարգադրութեան՝ հրաժարել 'ի կատարելոյ զսրբազնագործութիւնս և կամ յամեցուցանել զայն , նոքա կարեն միայն խնդրել 'ի հոգեւորատենէ առ 'ի պահանջել զայնոսիկ տուրս 'ի ձեռն մարմնաւոր իշխանութեան :

80Կ. 131. Ստացեալ տուրքն վասն կատարելոյ զհոգեւոր պէտս՝ բաժանին 'ի մէջ սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ համաձայն կարգին՝ որ կայ ցայսօր :

ՅՕԳ. 432. Յաղագս խնամարկութեան այրեաց և որբոց, սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ կարգին առանձին արկեղք 'ի վանս Էջմիածնի, և յամենայն Լուսաւորչական Հայոց վիճակս՝ որք են 'ի սահմանս Ռուսաստանի :

ՅՕԳ. 433. Արկեղք վասն խնամարկութեան այրեաց և որբոց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ իբր աստուածահաճոյ շինուածք ստանան զգլխաւոր եկամուտս իւրեանց 'ի կամաւոր նուիրանաց բարերար անձանց . բաց յայսմանէ, իւրաքանչիւր Լուսաւորչական Հայոց վիճակային իշխանութիւն՝ ամի ամի տայ մասն ըստ մարթելոյ յեկամտից վիճակի իւրոյ յաղագս արկեղն սահմանելոյ վասն խնամարկութեան :

ՅՕԳ. 434. Ժողովումն կամաւոր նուիրանաց վասն արկեղացն խնամարկութեան այրեաց և որբոց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ լինի նախ գանձանակօք եղելովք յիւրաքանչիւր Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիս այնք վիճակի՝ որոյ վասն սահմանեալէ արկղն : Երկրորդ՝ ստորագրութեամբ յառանձին մատենի սահմանելոյ առ այս :

ՅՕԳ. 435. Կառավարութիւն արկեղաց խնամարկութեան այրեաց և որբոց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ հաւատացեալ

լինի առանձին հոգաբարձութեան ընդ անմիջական վերատեսչութեամբ վիճակային իշխանութեանն . այս հոգաբարձութիւն բաղկանայ յերկից պատուաւորագոյն անդամոց ուխտամուսնացեալ եկեղեցականաց վիճակին ընտրութեամբ թեմակալ առաջնորդին , յանձն կալեալ նոցա զպարտաւորութիւն գործակցելոյ առ հասունս բարերար նպատակին պահպանութեան այսց արկեղաց , ոչինչ վարձս ստանան առ այն :

80Դ. 136. Հոգաբարձութիւնն ստանայ զամենայն ժողովեալ գրամս յօգուտ արկեղաց որպէս 'ի գանձանակաց , նոյնպէս և ըստ մատենից ունի զճիշդ հաշիւ այնոցիկ :

80Դ. 137. Հոգաբարձութիւնն նշանակէ այրեաց և որբոց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ զօժանդակութիւնս ըստ իւրում դիտողութեան , բայց ոչ այլ ազդ , եթէ ոչ յետ իսկութեամբ հասու լինելոյ հարկաւորութեանն առանց անձնական շահու և կողմնապահութեան :

80Դ. 138. Ի նշանակելն զօժանդակութիւն այրեաց և որբոց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ պարտապան է հոգաբարձութիւնն պահպանել զյետագայ կանոնս :

1. Զանալ կարգել զհաստատուն տարեկան օժանդակութիւնս , խոյս տալով որչափ ինչ մարթ իցէ , 'ի տալոյ զայլ և այլ նուագաց օժանդակութիւնս 'ի մի նուագ :

2. Զայլ և այլ նուագաց օգնութիւնս տալ մի և նոյն անձին ոչ աւելի քան զմի անգամ յամին :

3. Նշանակել զնպաստու առաւելապէս , նախ այնց այրեաց և որբոց՝ որք 'ի կատարեալ պակասութեան սեպհական հնարից 'ի դարմանել զանձինս չունին և զազգականս՝ որք կարողք իցեն և բարեյօժարք 'ի պահպանել զնոսս . երկրորդ՝ այնց այրեաց , որք գոյով յաղքատ վիճակի ծանրաբեռնեալք են բազմութիւ ընտանեօք . երրորդ՝ որոց չունին ոչ ծնողս և ոչ մերձաւորս , ազգականս , և որբոց՝ որք գտանին 'ի չքաւորութեան :

4. Տալ զօժանդակութիւն այրեաց սրբազնագործ և ստորին եկեղեցական պաշտօնէից միայն ցմտանելն նոցա 'ի նոր ամուսնութիւն , որբոց իգական սեռի յամուսնանալն նոցա , իսկ արական սեռի մինչեւ ցկատարեալ հասակ նոցա ցընկալնուլն 'ի դպրոց :

ՅՕԴ. 139. Զամբողջութենէ արկեղաց յիւրաքանչիւր ամիսս վկայէ հոգաբարձութիւնն 'ի ներկայութեան անգամոց վիճակային հոգեւոր ատենից Լուսաւորչական Հայոց , կամ 'ի ներկայութեան այլոյ անձին նշանակելոյ առայս 'ի հոգեւոր ատենէ :

ՅՕԴ. 140. Ի մէջ իւրաքանչիւր չորից ամսոց հոգաբարձութիւնն առաջի առնէ Լուսաւորչական Հայոց վիճակային հոգեւոր ատենից զմանրամասն տեղեկութիւն յաղաքս եկամտից , ծախուց , և մնացորդ դրամոյն գումարաց , և

ի վերջ ամին զհաշիւ վասն ամենայն գործողութեանց իւրեանց :

807. 141. Գանգատք գործողութեանց հոգաբարձութեանն մատուցանին ՚ի քննութիւն և ՚ի վճռահատութիւն վիճակային Լուսաւորչական Հայոց հոգեւոր ատենին :

Ստորագրեաց

Ատենակալ թագաւորական խորհրդարանին
ԿՈՄՍԵ ՆՈՎՈՍԵԼՅՕՎ

Թարգմանեաց

Ատենադպիր եւ թարգման Լուսաւորչական
Հայոց Սիւնհոդոսին Էջմիածնի
ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆՑ

Ծան. 1. Ինքնայօժար զինուորեալ (Վօլնօպրիդէլեացեալչի) ինքնայօժար զինուորեալ կոչին՝ որք յօժարութեամբ իւրեանց մտանեն ՚ի զինուորական ծառայութիւն, եւ վայելեն առանձին արտօնութիւնս յաղագս ստանալոյ զզինուորական աստիճանս, աոր նշանակեալ է սահմանեալ ժամանակ ծառայութեան : Զսոյն իրաւունս կարեն ունել օտարականք որդիք հոգեւորականաց եթէ չեն յազնուական տոհմէ եւայն :

Ծան. 2. (Էկզէկուտօր) է աստիճանաւոր կարգեալ յամենայն ատեանս Ռուսաց՝ որ պահպանէ զկարգ դիւանատանց իրաւարանաց եւ ունի զճիշդ նկատողութիւն զերթեւեկութենէ ծառայող աստիճանաւորաց ՚ի դատարանն ՚ի սահմանեալ ժամանակին :

Կառավարիչ տպարանի

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՍՐԴԱՊԵՏ ԷՋՄԻԱՇՆԵՍԻ

ԳԼԽԱՀԱՄԱՐ

- ԳԼՈՒԽ Ա. Յաղագս ընդհանրական իրաւանց եւ արտօնութեանց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ : Յօդ. 1—9
- ԳԼՈՒԽ Բ. Յաղագս ծայրագոյն Պատրիարքին էջմիածնի : Յօդ. 10—32
- ԳԼՈՒԽ Գ. Յաղագս Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոգոսին էջմիածնի : Յօդ. 33—54
- ԳԼՈՒԽ Դ. Յաղագս թեմակալ Առաջնորդաց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ : Յօդ. 55—71
- ԳԼՈՒԽ Ե. Յաղագս Լուսաւորչական Հայոց ատենից եւ հոգեւոր կառավարութեանց : Յօդ. 72—82
- ԳԼՈՒԽ Զ. Յաղագս մենաստանաց : Յօդ. 83—101
- ԳԼՈՒԽ Է. Յաղագս ամուսնաւոր եկեղեցականաց : Յօդ. 102—111
- ԳԼՈՒԽ Ը. Յաղագս հոգեւոր դպրոցաց Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ : Յօդ. 112—116
- ԳԼՈՒԽ Թ. Յաղագս կառավարութեան կայից Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայոց : 117—126
- ԳԼՈՒԽ Ժ. Յաղագս սրբազնագործ եւ ստորին եկեղեցական պաշտօնէից Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ եւ յաղագս խնամարկութեան այրեաց եւ որբոց նորին : Յօդ. 127—141
-

ՊՕԼՕԺԷՆԻԱ

ՐՈՒՍԻԱՏԱ ՔԵԱՅԻՆ

ԼՈՒՍԱԻՈՐՉԱԿԱՆ ԷՐՄԷՆԻ ՔԻԼԻՍԷՍԻ
ՈՒՄՈՒՐ ՈՒ ԽՈՒՍՈՒՍԱԹՂՆԸՆ ԻՏԱՐԷՍԻՆԷ ՏԱՅԻՐ
ՆԻՉԱՄՆԱՄԷԻ ԱԼԻ ՏԻՐ

*Իշպուռ նիզամնամէնին ապընտա ,
Ջաթը հազրէթի իմըէրաթօրինին
խաթթը տէսթիլէ*

ՄՈՒՃԻՊԻՆՃԷ ԱՄԷԼ ՕԼՈՒՆԱ

Իպարէսի մուհարրէր տիր

Ս. Պետերբուրգտա

44 Մարթ 1836

1836 ԹԱՐԻԽԻ ՄԻԼԱՏԻՆԷՏԷ

Ս. ԷՋՄԻԱՄԻՆՏԷ ԹԱՊ ՕԼՈՒՆՄՈՒՇ ՏՈՒՐ

010440

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

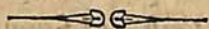
1840

ՐՈՒՍԻԱՏԱ ՔԵԱՅԻՆ

ՀՈՒՍԱՒՈՐՉՍԿԱՆ ԷՐՄԷՆԻ ՔԻԼԻՍԷՍԻ

ՈՒՄՈՒՐՆՈՒ ԽՈՒՍՈՒՍԱԹԸՆ ԹԵՍՎԻՅԵՍԻ ՀԱԳԳՐՆՏԱ

ՆԻԶԱՄՆԱՄԷ ՏԻՐ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

Հուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսինն հուզուզ վէ
իմթիեազաթը ումոււմիեէսի պանդնտա տըր :

ՊԻՐԻՆՃԻ ՊԵՆՏ. Հուսաւորչական էրմէնիլէ-
րին թուսիատա մուգիմ՝ քիլիսէսի՝ մէզահիպի
միւլթեիլիֆէյի սայիրէ միսիլու՝ Չաթը հաղ-
րէթի իմբէրաթօրինին թահթը հիմանէյի մէր-
համէթ վէ միւսաատէքեարանէսինտէ տիր :

2. ՊԵՆՏ. Թուսիա տէվլէթինին նիզամաթը
ումոււմիյեէսի ահքեամընճա, մէմալիքի մէզ-
քիւրէտէ մուգիմ օլան վէ սէրպէսթիի ային
իճրասընա մազհար պուլունան մէզահիպի սա-
յիրէ իթիգատընա ըայեթ վէ հիւրմէթ իպ-
րազընտա ասլա գուսուր իթմէմէք վէ խուսու-
սիյլէ տէվլէթճէ շէտիտէն մէմնու օլան (պրօզէ-
լիտիզմ) տէն, եանի տիկերլէրինի քէնտի մէզ-
հէպլէրինէ ճէլպ վէ թէչլիգ իյլէմէքտէն իճ-
թինապ իթմէք շարթըյլա, ումոււմ՝ թուսիա

մէմայիքինտէ Լուսաւորչական Էրմէնի քիլիսէսին սէրպէսթիի այլն իճրասընա միւսաատէ օլունմուշ տուր :

3. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնի քիլիսէսինէ միւթաալիգ ումուրուն թէսվիեէսի , վէ իճրայի այինէ այիտ խուսուսաթըն իտարէսի՝ մէզքիւր քիլիսէսին նիզամաթ վէ գավանիյնի իգթիզասընճա քէնտի ըէհապլյնի հէյեէթինէ մուհապվէլ տիր :

4. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին ըէհապլյնի՝ սըրֆ վազայիֆի ըուհանիյեէէ միւթաալիգ խուսուսաթտա , միւնհասըրէն վէ միւսթագիլէն՝ մէնսուպ օլտուգլարը իտարէյի ըուհանիեէնին թահթը նէզարէթինտէ տիրլէր :

5. ՊէՆՏ. Բուսիատա մուգիմ Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին ըուէսայի ըուհանիեէսինէ այիտ քեաֆֆէյի խուսուսաթը մէզհէպիեէլէրինին թէտգիգի՝ մէզքիւր քիլիսէսին մէհաքիմի ըուհանիեէսինէ վէ անլէրին հիւքմ ու դարարընա միւթէվագըֆ իսէ տէ , ումուրը ճիսմանիյեէէ , վէ տավա վէ նիզաեա , վէ պիրիպլրլէրիլէ վէ եախօտ Լուսաւորչական Էրմէնի ըուհապանլարը սիլքինէ մէնսուպ օլմաեանլար արասընտա թէքէվիլուն իտէն , վէ ճինաեէթէ այիտ պուլունան քեաֆֆէյի խուսուսաթտա , մէրի իլ իճրա օլան գանուն վէ նիզամ՝ ահքեամընճա մէհաքիմի ճիսմանիեէ հիւքմիւնէ թապի տիրլէր : Պու պապտէ խուսուսաթը մէզքիւրէնին թէտգիգիլնտէ գանունէն պուլունմասը լազըմ՝

կելէն Տէրութեյի (1) նասպ ու թայեխնտէ հէյ-
եէթի բուհանիեէ մէգուն վէ մուխթար տըր :

6. ՊէՆՏ. Բուսիատա մուգիմ Լուսաւորչական
Էրմէնիլէրին բուհպանլարը՝ հէր նէվի վէրկի վէ
թէքեալիֆի միրիեէտէն մուաֆ տըրլար :

7. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսի-
նին մէէմուրիյնի բուհանիյեսի , վէ պունլարըն
դէվճէ վէ էվլատարը հիչ պիր վէճճ իլէ ճիս-
մանիճէ միւճաղաթլա մահ.քիւմ գըլընամաղլար :

8. ՊէՆՏ. Բուսիատա քեային Լուսաւորչա-
կան էրմէնիլէրին բուհանի աղալարը՝ զաթը
հաղըթի իմբէրաթօրինին սայիր թապսայը
սատըգէսի միսիլու պիլա իսթիանա քէնտի
սատագաթլարընա վէ հիւսնի խըղմէթլէրինէ
մէպնի թարաֆը հաչմէթմէապը իմբէրաթօրի-
տէն լուժֆ վէ մէրհամէթ իհասնլարընա մաղ-
հար օլապիմէք իսթիհգագընը հայիղ տիրլէր :

(1) Տէք-Պէ . Սևիամ իլէ բէհապին , վէ ասքէր իլէ
բէհապիյն պէյնիյնտէ , եախօտ քիլիսէ էմլաընտան
տօլանը տէվէթ իլէ զուհուրա կելէն տավայարըն
բույեէթ վէ դարարը էսնասընտա հաղըր պուլունուադ
իւղրէ , բէհապիյն եախօտ ասքէր թարաֆընտան պիլ
ինթիխապ մէհաքիմէ թայեին դըլընան մէմուր իսմի
տիր : Պունուն վաղիֆէսի ինթիխապ օլտուղու թա-
րաֆըն շախսընա , եախօտ մահքէմէեէ այիտ օլան
հուգուղու միւտաֆաս իլէ , էսնայի մուհաքէմէտէ
թարաֆտարըրգ օլունամտօը իչին տիղգաթը թամ-
մէ իճրա իլէմէք տիր : Հիյնի մուհաքէմէտէ պունուն
բէյի՝ մահքէմէնին սայիր հաքիմլէրի բէյնիէ միւսավի
տիր :

9. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիւէրին Բուսիատա մուգիմ քիլիսէլէրի՝ էմլաքը շայրը մէնգուլէեէ միւթէսարրըֆ օլապիլմէք հագգընը հայիգ իսէլէր տէ, անճագ էմլաքը մէգքիւրէճէ հագգը թէմէլլիւգ էտինմէք, եախօտ պիր վէչհ իլէ անլէրի եէտը զապթ ու իտարէլէրին տէն չըգարթմագ՝ նիղամը մէվզուընա թէվֆիգան, տախիլիեէ նէզարէթի վասըթասըլլա Զաթը հագրէթի իմբէրաթօրինին իրատէ վէ միւսաատէսինի իսթիհսալ իթմէքսիղին միւմքին օլամաղ :

ԻՔԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

Էջմիածին բաթրիգի էքրէմի հագգընստ տըր .

10. ՊԵՆՏ. Էրմէնիւէրին Լուսաւորչական քիլիսէսինին իտարէսի, վէ մէնսուպիեէթինտէ պուլունան րէհապիյնին նէզարէթի՝ վէ իչպու սյինէ միւթաալիգ գավանիյն վէ ուսուլը րուհանիեէնին թէմամի իճրասը՝ պաչըճա Էջմիածին բաթրիգիլիկինէ մուհալվէլ տիր : Փագաթ Լուսաւորչական Էրմէնիւէրին Էջմիածին Սինօգու՝ հէր խուսուստա բաթրիգէ մուալլին, վէ մուամէլաթը վագըասընա հիսսէտար վէ միւշթէրէք տիր, անճագ բաթրիգ՝ հիչ պիր վէչհ իլէ վէ հիչ պիր խուսուստա մագամընա պիտ օլան հուգուգ վէ իսթիեագաթը նէ՝ Սի-

նօդա , վէ նէ՛ տախի սայիր պիր տիվան վէ մահքէմէեէ , եախօտ քէնտի նէֆսինէ հասր իտէմէզ :

11. ՊէՆՏ. Ս. Էջմիածին բաթրիգի էքրէմի՛ մէվզու օլան նիգամը մախսուսընա թաթպի. գէն , պիլճիւմէ Լուսաւորչական էրմէնի միլլէթի թարաֆընտան ինթիխապ օլունուր :

12. ՊէՆՏ. Ումու՛մ էրմէնիլէրին բաթրիգ վէ կաթողիկոսու էքրէմինին մագամը՝ միւնհալ օլտուգտա , էջմիածինին Լուսաւորչական Սինօգու՝ կէրէք Բուսիատա վէ կէրէք խարիճինտէ պուլունան քեաֆֆէյի Լուսաւորչական էրմէնիլէր տէվայիրինէ (վիճակ) պա թահրիրաթ իւշարը քէյֆիեթ վէ իթայի մալիւմաթ իլլէտիքտէն պաչգա , բաթրիգի ճէտիտին ինթիխապը իչին տախի պիր սէնէ միւտտէթ թայեին իտէր :

13. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին հէր պիր տայիրէսի՛ բաթրիգ ինթիխապը զըմնընտա , պիրի ըհհապիյն վէ տիկէրի ավամ կիրուհինտէն օլմագ իւզրէ իքի մէպուս թայեին իտէր : Բէհապիյնտէն օլան մէպուս՝ եա օտայիրէնին մէրխասասը , եախօտ անըն թարաֆընտան թայեին օլունան տիկէր պիր ըուհպան օլմագ կէրէք տիր : Ավամտան օլան մէպուս՝ Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսինին ատաթ վէ ուսուլու գատիմէսի իգթիզասընճա , հուգուգու ինթիխապիէյի հայիզ պուլունան միլլէթպէրան , վէ եիւզ պաչը ըիլթպէսինտէ օլան խավասը ավամ թարաֆընտան ինթիխապ օլունուր :

14. Պէ՛ՆՏ. Իշպու միւնթէխապ մէպուսան՝ բաթրիգ ինթիխապը իչին մուգարըէր օլան վագըթա գատար էջմիածին մանասթըրընտա պիզգաթ հազըր պուլունամատըգլարը հալտէ , թահրիբէն քէնտի բէյլէրինի էջմիածին Սինօգու վասըթասըյլա պէեանէ մէեզուն տըրլար :

15. Պէ՛ՆՏ. Մէպուսանտան մօատա , լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջմիածինտէ մուգիմ Սինօգըն քեաֆֆէյի աղալարը , վէ օլթարիխտէ էջմիածինտէ մէվճուտ պուլունան եէտի դըտէմի բիսգօպօպար , վէ պունլարըն պուլունմատըզը վագըթտա , անլէրին եէրինէ դայիմ օլմագ իւզրէ , մահէլլի մէզպուրըն միւթէհայիզանը բէհապիյնի՝ բաթրիգ ինթիխապընա հիսսէտար օլուրլար :

16. Պէ՛ՆՏ. Ս. Գրիգոր լուսաւորիչին էջմիածինտէքի ուլու քիլիսէսի տէրունինտէ լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսինին մէվզու օլան այինինէ թէմամէն մուվաֆըզ սուրէթտէ օլաբազ ինթիխապը մէզքիւրէ պէտ ու մուպաշըրէթ գըլընըր :

17. Պէ՛ՆՏ. Մէճլիտէ հազըր պուլունան պիլճիւմէ աղալարըն բէյլէրի թօբլանտըգտան , վէ 14 իւնճիւ պէնտ ահքեամընճա , թահրիրաթ մարիֆէթիյլէ Սինօգա վասըլ օլան բէյլէր հագըրնտա տախի մալիւմաթ իսթիհալ օլունտուգտան սօնրա , հագըլարընտա էքսէրիյեթի արա իտապէթ իտէն տէօրթ նէֆէր դըտէմիլի զէվաթ՝ ինթիխապ օլապիլմէք , եանի գուրիթ թանըլապիլինմէք իսթիհագըրնը հայիզ

օլապիլիւրլէր : Բէյլէր միւսալի պուլունտուղու
թագտիրտէ , գուրա քէչիտէսիլլէ պունլարտան
հանկըլարընըն զիւստէ թէգատտիւմ իտէպիլ-
մէսի հագգը թայեին , վէ օլ վէճհ իլէ բաթրի-
գի էքրէմ մէսնէտինէ իքի նէֆէր Գանդի
ինթիխապը ումոււմէճլիս ազալարը թարաֆըն-
տան իճրա գըլընըր :

18. ՊէՆՏ. Իչպու ինթիխապտան սօնրա ,
մէճլիս՝ ինթիխապ գըլընան իքի նէֆէր Գանդի-
լարընը տախիլիյէ նէզարէթի վասըթասըյլա
զաթը հազրէթի իմբէրաթօրիյէ պիթթագտիւմ
վէ լէտէլարդ բէյ ու բիզասընը իսթիհսալ իյ-
լէմէք իւզրէ , քէնտի ազալարընտան իւչ նէ-
ֆէր զէվաթը մէպուս սըֆֆաթը իլէ Կովկաս
էյալէթէյնինտէ վագը Կիւրճիսթան վալիսի
էքրէմի նէզտինէ իյզամ իտէր :

19. ՊէՆՏ. Զաթը հազրէթի գրալի վէ իմբէ-
րաթօրի՝ Էրմէնիլէրին կաթողիկոսը վէ Էջմիա-
ծինին բաթրիգի էքրէմինի թայեին իլէ , իչ-
պու մէսնէտինի միւթէզամին օլարագ քէմալ
մէրհամէթ վէ լութֆ վէ միւսաատէսինտէն
նաչի , անէ մախսուսէն պիր ֆէրման իհսան
իտէր , վէ ումոււմ Բուսիանըն թախթընա սա-
տըգ օլմագ իւզրէ եէմին գասէմ ուսուլու իճ-
րա գըլընտըգտան սօնրա , Լուսաւորչական Էր-
մէնի քիլիսէսինին ատէթ վէ այինի գատիմի
իւզրէ , անըն բէսմի թագտիսինին (օժումն)
իճրա օլունմասընը էմի ու իրատէ իլլէր :

20. ՊէՆՏ. Էջմիածին բաթրիգի՝ գատիմտէն
պէրու Էրմէնիլէրին բուէսսայը Եքեարիմինտէն

օլան բաթրիգ-կաթողիկոսարըն հայիզ օլտուգ-
լարը այնի իսմ ու իւնվանլարը հայիզ տիր :

21. ՊէՆՏ. Իճրայի ային վէ իպատէթ հէն-
կեամլարընտա Ղուսաւորչական էրմէնիլէրին
քիլիսէլէրի տէրունինտէ բաթրիգ-կաթողիկո-
սըն իսմի՝ պիլճիւմլէ րուսիալըլար իմբէրաթօ-
րընըն վէ խանէտանը գրայլինին իսմլէրինտէն
սօնրա անըլըր :

22. ՊէՆՏ. Էսկի ատէթ իւղրէ , կաթողիկոս՝
կաթողիկոսարանընտան եախօտ էջմիածին հի-
սարընտան տիշարը չըգտըգտա , էջմիածին մա-
նասթըրընա մէրպուլթ վէ էրմէնի միլլէթինէ
մէնսուպ միւթէպէրանը մուհաֆըղլյնի , վէ
պաղը աղայը մէճլիսի րուհանիի , վէ պիրիսի-
նին էլինտէ կաթողիկոսական ասա (գաւաղան)
վէ տիկէրի եէտինտէ Խալապուլունան իքի
նէֆէր մէմուրլյնի րուհանիլէի րիֆաղաթըն-
տա թաշըմադ իսթիհզագընը հայիզ տիր :

23. ՊէՆՏ. Ղուսաւորչական էրմէնի քիլիսէ-
սինին էսկի նիղամաթը ահքեամընճա , էջմիա-
ծին բալթրիկի՝ էրմէնիլէրին կաթողիկոսու էք-
րէմի սըֆֆաթը իլէ միւսթագիլէն վէ իշպու-
մէզհէպտէն պուլունան պիլճիւմլէ քիլիսէլէրէ
միւնհասըրէն Ս. Միււոն թագաթիսինէ մեղուն
տուր :

24. ՊէՆՏ. Իշպու Ս. Միււոն սուրէթի թագսիմ
վէ թէվղիի՝ կէրէք բաթրիգ վէ կէրէք վէքիլ-
լէրի թարաֆընտան օլտուն , տայիմա վէ պիլ-
քիւլլիլէ օլարագ մէճճանէն իճրա գըլընըր :

24. ՊէՆՏ. էջմիածին բաթրիգի՝ էրմէնիլէ-

րին ըէիսի էքրէմի վէ ըուհանի չօպանը մա.
գամընտա պուլունտուղը ճիհէթ իլէ, Լուսա-
ւորչական էրմէնի քիլիսէսինին մէրխասալարը-
նը վէ սայիր քեաֆֆէյի բիսգոպոսլարը թագ-
տիսէ մէղուն օլմասըյլա պէրապէր, քիլիսէյի
մէղքիւրուն գավանիյնի գատիմէսի հիւքմիւն-
ճէ, թէվապիլէրի օլմաեան բիսգոպոսլարըն
մէճպուրիյէթի գավվիլիէ պուլունմագսըղըն, ա-
տէտճէ չօղալմամալարընա տախի տիգգաթ վէ
իթինա իլէր:

25. ՊէՆՏ. Բաթրիգ՝ Լուսաւորչական էրմէ-
նիլէր քիլիսէսինին նիղամաթը աթիգէսինէ
իմթիսալէն, վէ էջմիածին Սինօդունըն էվվէլ
էմիրտէ ըէյինէ քէսպի վուգուֆ իլլէմիչ օլմա-
սընա պինայէն, ագայիտի տինիյէյէ, վէ քի-
լիսէ այինինէ վէ սայիր պու միսիլլու սըրֆ ու-
մուրու ըուհանիյէտէն մաատուտ խուսուսաթա
միւթէալիգ շէյլէր հագղընտա սօն գարարը
գաթիլի իթա իլէր:

26. ՊէՆՏ. էջմիածինին բաթրիգի էքրէմի՝
էրմէնիլէրին Լուսաւորչական քիլիսէսի գավա-
նիյնի ահքեամընա թաթպիգէն, էրմէնի քի-
լիսէսինէ մէնսուպ սահապը ֆաղայիլ վէ խա-
ոայիլ աղալարընըն գատրինի՝ կէօքիւսլէրինտէ
թաալիգ օլունաճագ խաչլար, վէ կօֆլուկայ թա-
պիր օլունան պաշ էօրթիւլէրի, վէ աբիւլէն
թէսմիյէ գըլընակէլէն պիր նէվ միւքեաֆաթ
ալէամէթի իլէ թագտիր վէ թէրֆի իլլէմէք իս-
թիհգագընը հայիգ տիր:

27. ՊէՆՏ. էջմիածին բաթրիգի՝ էրմէնիլէ-

ըին ըէյիսի ըուհանիի ումումիսի սըֆֆաթը իւլէ, հէր եէրտէ վէ մէվգիտէ պուլունան Լուսաւորչական էրմէնիլէրէ խիթապէն, վէ Շնորհալի թէսմիյէ գըլընան Ներսէս հայրապետ էմ սալինէ իմթիսալէն, ճէմաաթը սիւքիւթ վէ սիւքիւնէթ վէ ֆաղիլէթ վէ ատապ, վէ ինճիլի Շէրիֆ ահքեամընա թէվֆիդան հիւքիւմէթի մէշրուայա իթաաթ թարիգինէ թէշլիգ եօլունտա օլարագ արալըգ արալըգ թէպէրիւքեաթը հավի հայրապետիան կնդակլար իրսալ իտէր :

28. ՊէՆՏ. Ումում րուսիալըլար իմբէրաթօրընըն թախթա վուգուի ճիւլիւսիւ հէնկեամընտա, էջմիածին բաթրիգի՝ կյֆայի թէպրիք վէ իզհարը ուպուտիյէթ զըմնընտա զաթը հազրէթի իմբէրաթօրինին ըէսմի թէթէվիւճիւնտէ էսալէթէն, վէ միւմքին օլամատըղը հալտէ, վէքեալէթէն հազըր վէ մէվճուտ պուլունմագ, վէ օլ պապտէ միւսաատէ վէ լութֆ իսթիտա վէ իսթիրհամ կյլէմէք իւզրէ, Լուսաւորչական էրմէնիլէրին միւթէհայիդանը ըէհապիյնինտէն պիրիսինի իրսալ վէ կյգամ կյլէր :

29. ՊէՆՏ. էրմէնիլէրին Լուսաւորչական քիլիսէսի գավանիյնի հիւքմիւնճէ, բաթրիգի էքրէմ օլան կաթողիկոսըն մագարըր վէ իգամէթկեահը էջմիածին մանասթըրը պուլունտըղընտան, տէօրթ մահտան զիեատէ մանասթըրը մէգքիւրտէն զայպուպէթի իգթիգա կյլէտիքտէ, կովկաս էյալէթէյնինտէ վագըր կիւրճիսթան վալիօի վէսաթէթի վէ տախիլիյէ նէ :

զարեթի մարիֆէթիլէ պու պապտէ զաթը հազրէթի իմբէրաթօրինին ըէյ ու ըիզայը ալիսինի իսթիհասալ իչին իսթիզանը քէյֆիլէթ իլէր :

30. Պէ՛նՏ. Էջմիածին բաթրիզի՝ Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին կէրէք Սինօդ ազալարընա վէ կէրէք այինի մէղքիւրտէն պուլունան պիլճիւմէ մէրխասա վէ բիսգօպօսլարա տէօրթ մահ իչին մուվագգաթէն իթայը մէէզունիլէթ իլէմէք հագգընը հայիզ իսէ տէ, ուզուն միւտտէթլէ վէ մէմալիքին հուտուտը խարիճինէ չըգապիլմէեէ կէլինճէ, պու պապտէ զաթը հազրէթի իմբէրաթօրինին իրատէյի ալիլէսինէ մէպնի մէէզունիլէթ վիրէպիլիր : Սինօդ ազալարընտան պուլունանլարա պիր վագըթտա օլարագիքի քիչիտէն զիեատէսինէ մէէզունիլէթ վէրիլէմէզ :

31. Պէ՛նՏ. Բաթրիզ-կաթողիկոս՝ Էջմիածին մանասթըրընըն տօղրուտան տօղրուեա միւտիր վէ միւտէպպիրի պուլունտուզու ճիճէթլէ, մանասթըրը մէղքիւրէ այիտ ումուրու՝ միւնհասըրէն քէնտի հագգընէզարէթի իլէ վէ քիլիսէ նիզամաթը ահկեամընա թէմամէն մուվաֆըգեօլտա օլարագ տէրէօհտէ իտեր :

32. Պէ՛նՏ. Բաթրիզ-կաթողիկոսուն վուգուի վէֆաթընտա, Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօդու, կէրէք նէգտինտէ օլան վէ իտարէյի ումուրա վէ քիլիսէյէ այիտ պուլունան էվրագըն, վէ կէրէք թահթը նէզարէթինտէ օլան քիլիսէ էմվալ վէ էմլաքըն մու-

հաճազասընա տիղգաթ իթմէք իւզրէ տէրա-
գապ ագտը իճթիմա իյլէր :

Ձեւ: Բաթրիգ՝ նէֆսինէ այիտ էմլալ վէ
էմլաքը հադգընտա իսթէտիկի կիպի թէտ-
պիր իթթիխադընա մէզուն վէ մուխթար տըր ,
անճագ, էկէրչի, վասիյէթ իթմէմիչ իսէ, էվ
մալ վէ էմլաքը՝ վէրէսէյի մէշրուասընա ինթի-
գալ իտէր, վէ վէրէսէսի օլմատըղը հայտէ,
էմվալը մէզքիւրէ՝ Լուսաւորչական Էրմէնիլէր
քիլիսէսինին էմվալընա մահսուպ թութուլըր :

ԻԻՉԻԻՆՃԻԻ ՖՍՍԸԼ

Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօդու
պապընտա տըր :

33. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Սի-
նօդու՝ բաթրիգի էքրէմ օլան կաթողիկոսըն
թահթը ըիասէթինտէ օլարագ, նէֆսի Էջ-
միածինտէ տայիմի սուրէթի իլէ մուզիմ պու-
լունան տէօրթ նէֆէր սէրբիսդօպոստան հա-
լստ բիսդօպոստանտան, վէ պիր օ գատար
վարդապետլէրտէն միւրէքքէպ տիր :

34. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէր Սի-
նօդու ազալարընըն պէհէր նէֆէրի իչին մա-
դամը մէմուրիյէթլէրինէ թայեին օլունմատը
մարազընտա բաթրիգ՝ կոյկասըն իքի ճիհէ-
թինտէ վագը էյալէթէյն վալիսի, եանի կիւր :

ճիւթան վախիլիկի վասըթասը վէ տախիլիյէ նէզարէթի մարիֆէթիյէ զաթը հազրէթի իմբէրաթօրի վէ գրալի հուզուրունա իքի նամզէտ (բանդի) թէքլիֆ իտէր :

35. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէր սինօդու ազալարընըն իտարէ հազգընտա վագիֆէյի հարէքէթ վէ մուամէլէլէրի պէր վէճհի աթի թայեին գըլընըր :

1. Իչպու Սինօդուն հիւքմիւնէ թապի օլան քեաֆիէյի մէհաքիմ վէ մէմուրիյնին հարաքեաթ վէ մուամէլաթը հազգընտա իճրայի նէզարէթ իյլէմէք :

2. Սինօդըն զիյրի իտարէսինտէ պուլունան մանասթըր վէ քիլիսէ , վէ մէքթէպ, վէ սայիր թէէսսիսաթը խայրիյէնին սուրէթի ինթիզամ վէ իսլահաթը հազգընտա նէզարէթ վէ տիգգաթ իճրա իթմէք :

3. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին քիլիսէլէրինէ միւթապիգ էմլաք վէ էմվալըն սուրէթի իտարէսի հազգընտա իճրայի նէզարէթ իյլէմէք :

4. Մանասթըր վէ քիլիսէ , վէ մէքթէպլէրին թէէսսիս վէ ինչասընա տայիր օլան մուամէլաթըն բէշինէն քէշֆ ու թէտգիգի , վէ օլպապտէ լազըմ կէլէն իրատէյի իմբէրաթօրիէնին իսթիհասալը գըմընտա, կովկասըն իքի ճիհէթինտէ քեային էեալէթէյն վալիսի, եանի կիւրճիսթան վախիլիկի վէ տախիլիյէ նէզարէթի վէսաթէթիլէ արղը քէյֆիլէթ իյլէմէք :

5. Լուսաւորչական քիլիսէսինէ մէնսուպ վէ

վալէրէ դաթի պիր նէթիճէ վիրմէք իւզրէ ,
պէեանը միւթալաա վէ միւլահազա իյլէմէք :

13. Հէր պիր տայիրէ իչին այրը այրը օլմագ
իւզրէ , Բուսիա մէմալիքի տախիլինտէ պուլը-
նան Լուսաւորչական էրմէնիլէրին պիլ ճիւմէ
քիլիսէ , վէ մանասթըր , վէ մէքթէպ վէ թէէ-
սիսաթը սայիրէ յի խայրիեէնին մունթազամ
տէֆթէրինի հըֆզ իյլէմէք :

14. Քեզալիք Բուսիատա միւթէմէքքին կէ-
րէք միւթէէհհիւլ վէ կէրէք միւճէրրէտ օլան
Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսի րէհապիյնին
վէ Սինօզըն թահթը նէզարէթինտէ պուլունան
էֆրատը սայիրէնին մունթազամ նուֆուս տէֆ-
թէրինի սագլամագ :

15. Բուսիա մէմալիքի տախիլինտէ պուլը-
նան վէ Լուսաւորչական էրմէնիլէրէ այիտ օ-
լան քեաֆֆէյի մանասթըր վէ քիլիսէլէրին
էմլաք վէ էմլալընըն գույուտաթը լազըմէսինի
մուհաֆազա իյլէմէք :

16. Ումում Բուսիատա քեային Լուսաւորչա-
կան էրմէնիլէր տէվայիրինտէ զուհուր իտէն
վէլատէթ , ճէնազէ վէ նիքեահ վուզուաթլա-
րը հագգընտա մալիւմաթը քեամիլէյի հավի
վէ սէնէվի ումումի մուհասէպէ ճէտվէլինի
միւթէզամմին , վէ 13-14 վէ 15 ինճի պէնտլէր-
տէ մուհարրէր մէվատտ հագգընտա իգթիզա
իտէն նէթայիճի միւլթէմիլ խուսուսաթտան
տօլայը պէհէր սէնէ կօվկասըն իքի ճիհէթին-
տէ վագը էյալէթէյն վալիսի՝ եանի կիւրճիս-
թան վալիլիկի վասըթասըյլա տախիլիյէ նէ-

զարէթինէ արդը քէյֆիյէթ վէ թագտիմի մարուզաթ իյլէմէք :

36. ՊէՆՏ. Մէհաքիմէ այիտ մէվատտա, Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջմիածին Սինօդընըն թէտգիդ վէ հիւքմիւ գարարընա այիտ փաղայիֆ՝ պէր վէճհի աթի տիր :

1. Պիղղաթ Սինօդ աղալարը հագդընտա վուգու պուլան իշթիքեա :

2. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին տէվայիր մէրխասալարը իլէ , տէվայիրի մէղքիւրէտէքի մէհաքիմի բուհանիյէ ալէյհինտէ զուհուրա կէլէն շիքեայէթլէր :

3. Սինօդը մէղպուր աղալարը իլէ , մէրխասալարըն եօլսուղ վէ նիղամըղ հարէքէթլէրի հագդընտա թէտգիդաթ վէ թահգիդաթ իճրասը :

4. Քէղալիք , Լուսաւորչական էրմէնիլէր տէվայիրինտէ վագը մէհաքիմի բուհանիյէտէ թէտգիդ գըլընան , վէ իսթինաֆ թարիդի իլէ էջմիածին Սինօդընա արդ օլընան քեաֆֆէյի մէվատտ՝ մէմուրիյնի բուհանիյէնին վէ ատի բաբաղարըն նիքեահ խուսուսլարընտա վուգու պուլան թագսիրաթա , վէ պէյնլէրինտէ զուհուրա կէլէն միւնաղաալէրէ վէ սայիր պու միսիլլու շէյլէրէ տայիր օլտուղու վէ հիշ պիր վագըթ մէհաքիմի ճիսմանիյէ սէլահիյէթի տախիլնտէ օլմատըղը հալտէ , Սինօդը մէղքիւր վաղայիֆի իգթիղասընտան տըր :

37. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջմիածինտէ մուգիմ Սինօդը բաթրիդի էքրէմի :

նին տօղրուտան տօղրույա նէզարէթի թահ-
թընտա օլտուղու հալտէ , ագայիտը տինիյէ ,
ումուրը մէզհէպիյէ , այինէ , վէ նիքեահա
այիտ օլան , քէզալիք րէհապիյնին մէհաքիմի
ճիսմանիյէ թէտղիգինէ բաճի պուլունման
ճիւնհա վէ գապահաթա մախսուս քեաֆֆէյի
ումուրը հագգընտա սօն գարարընը իթա իլէր-
իչպու Սինօդ՝ սայիր մէզհէպլէրին մէհաքիմի
ալիյէի րուհանիյէօի միսիլու բուսիտա մու-
գիմ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին տախի ու-
մուրու խուսուսաթընճա այան մէճլիսի իլէ տա-
խիլիյէ նէզարէթինին թահթը իտարէսինտէ
տիր :

38. ՊէՆՏ. Իչպու Սինօդուն գարարընը՝
մէրխասալար իլէ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին
Սինօդ աղալարը ալէյհինտէ , քէզալիք անլէ-
րին սուի հարէքէթինտէն տօլանը ճէզաի միւս-
թէլղիմ օլան էֆալը հագգընտա վագը օլտու-
ղու հալտէ , տախիլիեէ նէզարէթի վասըթա-
սըյլա Չաթը հազրէթի իմքէրաթօրինին իրա-
տէի ալիեէսի իսթիհասալ օլունմատըգճա , մէվ-
գըի իճրանա գօնուլամաղլար :

39. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միաճին Սինօդու՝ կովկասըն իքի ճիհէթինտէ
վագը էեալէթէյն վալիսի , եանի կիւրճիսթան
վալիլիկի վասըթասըյլէ , Չաթը հազրէթի իմ-
քէրաթօրիտէն իսթիտա գըլընաճագ , եախօտ
տախիլիեէ նէզարէթի հիւմէթի իլէ թէսպիեէ
պույրուլաճագ , քէզալիք իտարէյի հիւքիւմէ-
թին սայիր նէզարէթ վէ տէվայիլի իլէ մու-

խապերաթա միւհթաճ պուլունճադ , վէ էրմէնի Սինօդու իլէ մէղահիպի սայիրէ իտարէլէրի պէյնինտէ թէքեալուն իտէճէք , վէ պիր իշին՝ Սինօդըն նէղարէթինէ այիտ օլուպ օլմատըղընա տայիր զուհուրա կէլէն միւշքիւլաթ վէ շիւպհէլէրի պերթարաֆ գըլաճադ օլան քեաֆֆէյի ումուրու խուսուսաթը տախիլիյէ նէղարէթինէ արղ իյլէր :

Վալի վէ մութասարըֆ վէ դայմագամլար վէ մէմուրիյնի սայիրէի մահալլիյէ իլէ մուխապերաթա միւհթաճ օլան խուսուսաթըն արղ ու թէպիղիմէ կէլինճէ , Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօդու՝ կովկասըն իքի ճիհէթինտէ վագը էյալէթէյն վալիսինէ , եանի կիւրծիսթան վալիլիկինէ արղը քէյֆիլիյէթ իտէր :

40. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօդը՝ Կէթթ թապիր օլան մէհաքիմ ուսուլընա թէվֆիդան հարէքէթ իտէր . անճադ սըրֆ մէսայիլի բուհանիյէտէ բաթրիդին ըէյի դաթի օլուպ , սայիր խուսուսաթտա ազալարըն ըէյի միւսավի օլտուղու թագտիրտէ , բաթրիդին ըէյի՝ ըէյիսի մէճլիս սըֆֆաթը իլէ հանկը թարաֆտա պուլունուրսա , էքսէրիյէթի թէշքիլ իտէր , վէ շու վէճհիլ լէհինտէ պուլունտուղու թարաֆըն ըէյի միւթէպեր թուլթուր :

41. ՊէՆՏ. Էջմիածին բաթրիդի՝ ըէյինին գաթի օլտուղու մէսայիլին թէտգիդինտէ Սինօդտա պիղղաթ հաղըր պուլունմատըղը թագաիր :

տէ , Սինօդ թարաֆընտան քէնտիսինէ թէպ-
լիդ վէ թագտիմ գըլընան խուլէսէ զապթնա-
մէլէրէ նազարէն , քէնտի գարարը գաթիսինի
վէրիր :

42. ՊէՆՏ. Էջմիածին բաթրիգի՝ Լուսաւոր-
չական էրմէնիլէրին Սինօդընտա պիղղաթ հա-
ղըր պուլունմատըղը վագըթ , Սինօդ աղալա-
րընտան վէ սէրբիսգոպոս եախօտ բիսգոպոս
բայէլուլէլէրինտէնէն գըտէմիսի օլան անըն եէ-
րինէ իճրայի վէքեալէթ խտէր : Բաթրիգին՝
քէյֆսիղլիք սէպէպի, եախօտ էջմիածինտէն զայ-
պուսպէթի ճիհէթլէ պիղղաթ մէճիստէ հագըր
պուլունմատըղը էսնատէ, եալընըղ իշպու վէ-
քիլ՝ ըէյիսի մէճլիս օլանլարըն քեաֆֆէյի հու-
գուգունու հայիղ տիր: Բաթրիգին ըէյի գաթի
օլան վէ սըրֆ մէվատտը բուհանիյէտէն իպարէթ
պուլընան խուսուսաթ հագգընտա , հիչ պիր
վագըթ բաթրիգսիղ գարար վէրիլէմէզ: Բաթ-
րիգլիք քիւրսիսինին միւնհալլ օլտուղու գէ-
ման , պու կիպի մէսայիլին գաթիէն Փասլ ու
հասմի՝ բաթրիգի ճէտիտին ինթիխապընա
գատար թէէխիր օլունուր:

43. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միածին Սինօդու մուամէլաթընճա իթթիխաղ
օլունաճագ խաթթը հարէքէթ , վէ կէրէք
աղալարընըն վէ կէրէք գույուտաթ մէմուրիլ-
նին հուգուգ վէ վազայիֆի՝ +:է+ թապիր օ-
լունան մէհաքիմ ուսուլու իլէ ալէսսէվիյէ թա-
լին գըլընըր :

44. ՊէՆՏ. Էջմիածին Սինօդը քէնտիսինէ

արդ վէ թէպիղ գըլընան մէվատտըն միւզա-
քէրէսի զըմնընտա հաֆթատա իւչ վէ ագալլի
իքի տէֆա ագտը իճթիմնա իյլէր :

45. ՊէՆՏ. Էջմիածին Սինօդուստա սուրէթի
մախսուսէտէ օլարագ այրըճա պիը Պրօկո-րօր
պուլունուր : Իչպու մէմուր՝ թարաֆը «Էնաթօ-
տան (Եանի մէճլիսի այան ճանիպինտէն) օլա-
րագ Բուս վէ Էրմէնի լիսանլարընա աշնա , վէ
մէսնէտինէ լայրգ մէրթէպէտէ խաղինէ յի տէվ-
լէթտէն մասալը պուլունան մէմնէտտարան ա-
րասընտան նասպ ու թային գըլընըր :

46. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջ-
միածին Սինօդը Պրօկո-րօրը՝ ալէլ ումում Պրօկո-
րօրլարըն վաղայիֆինի թային իտէն գաժայնին
վէ նիղամաթը ահքեամընա թաթպիդէն հա-
րէքէթ վէ մուամէլէ իտէր : Իչպու մէմուր՝
սուրէթի մախսուսէտէ օլարագ տաաֆի վէ
թանդիմաթա միւթէալլիգ օլան վէ Սինօդա
թագտիմ գըլընան մէվատտ հագգընտա ինրսի
նէզարէթ իյլէր , վէ Էջմիածին բաթրիգի Էք-
րէմինին ինթիխապընտա հազըր պուլունուր , վէ
տաաժիյէ միւթէալլիգ խուսուսաթը՝ առլիյէ
նէզարէթինէ , վէ ումուրը սայիրէյէ այիտ մէ-
վատտը՝ տախիլիյէ նէզարէթինէ արդ վէ թագ-
տիմէ միւպաչէրէթ իտէր : Քէզալիք Լուսա-
ւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօդուստ
այիտ ումուր ու խուսուսաթ հագգընտա կով-
կադըն իքի ճիհէթինտէ վագը Էյալէթէյն ,
Եանի կիւրճիսթան վալիլիկինէ միւրաճաաթ վէ
արգը քէյֆիլէթ իյլէր :

47. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինոդուենտա խաղնէտար նամը իլէ պաշգաճա պիր մէմուրը մալիյէ մէվճուտ պուլունուր : Իշպու մէմուրը՝ ումուրը մուհասէպէյէ վագըֆ վէ աշնա , վէ ախլէագը հասէնէ ասհապընտան պուլունան վէ մէնաֆիի զաթիյէ սինի արամայան բէհապիյնտէն եախօտ ավամտան օլարագ , պիղղաթ Սինոգ քէնտիսի նասպ վէ թային իտէր : Էջմիածին մանասթըրընա ալիտ մէպլաղ միւսթէսնա օլմագ իւզրէ , եալընըզ Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինոգուենա բաճի պուլունան վարիտաթ վէ նուգուտ՝ խաղնէտարըն թահթը նէզարէթ վէ իտարէսինտէ տիր :

48. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէր Սինօգը խաղնէտարընա՝ Սինօգը մէզքիւրէ այիտ մէպլաղըն ախղ ու գապղ վէ մուհաֆագասը , վէ Սինօգը մէզքիւրուն եէօվմիյէ զապթնամէլէրինտէ նիզամը տայիրէսինտէ օլարագ թալին գըլընան եօլտա վէ իգթիզասընա կէօրէ սուրէթի սարֆը՝ իհալէ օլունուր :

Ձէյ : Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօգու՝ խաղնէտարընըն եէտը մուհաֆագասընտա օլան քեաֆֆէյի նուգուտը մէվճուտէ վէ տէֆաթիրին րույէթ ու թէտգիգինէ մահ պէ մահ եօլու իլէ քէսպի վուգուֆ իլէ , օլ պապտէ իրայէ գըլընան շէյլէրի գապթնամէյի եէօվմիյէլէրինտէ գայտ վէ իշար իյլէր :

49. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Սինօգուենա այիտ օլան քեաֆֆէյի մէսարիֆաթ

վէ վարիտայթ վէ նուգուտ տէֆաթիրի իգթի-
ղասը վէճհ իւզրէ խազնէտար ինտինտէ հըֆղ
օլունուր : Իշպու տէֆաթիրին գայիտէսինէ
թէվֆիգան , Լուսաւորչական էրմէնիլէր Սինօ-
դընա մախսուս մէօհր իլէ մէօմհիւր , վէ ա-
ղալարընտան իքի զաթ իլէ Պրօհուրօրըն խաթ-
թը տէսթի իլէ միւմզի վէ սուրէթի ըհամլյէտէ
մուսատտադ պուլունմասը իգթիզա իտէր :

30. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Սի-
նօդունա այիտ քեաֆֆէյի նուգուտըն վէ էմ-
վալ վէ էմլաքը մէվգուֆէյէ տայիր խազնէ-
տար նէղտինտէ մահֆուզ պուլունան սէնէտա.
թըն թագըմը իլէ Սինօդըն ադտը իճթիմա իյ-
լէմէքտէ օլաուղու մէճիս օտասընտա այրըճա
պիր սանտըզ տէրունինտէ օլարադ մուհաֆա-
ղասը իգթիզայը մասլահաթտան տըր : Իշպու
սանտըզ իւշ նէվ այրը քիլիտ իլէ դաբանմադ
վէ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Սինօդու
մէօհրիւ իլէ թէմհիր գըլընմազ , վէ անախ-
թարլարտան պիրիսի՝ խազնէտար նէղտինտէ
տիկէր իքի անախթարլարտան պէհէրի Սի-
նօդ աղալարընտան օլան , վէ ումուրը մու-
հասէպէ թէտգիգի խուսուսու էօհտէլէրինէ
մուհավվէլ գըլընան իքի նէֆէր զաթըն ին-
տինտէ մահֆուզ դալմազ , վէ սանտըղըն հէր
աչըլըպ դաբանմասընտա իշպու աղալարըն
քեաֆֆէսի հաղըր վէ մէվճուտ պուլունմազ
իգթիզա իտէր :

31. ՊԵՆՏ. Սինօդա մախսուս օլան իշպու
սանտըզ տէրունինտէ լիւղումսուզ եէրտէ մէ-

պալիղի քիւլլիյէ պուլունմամասընա տըգգաթ վէ իթինա իյլէմէք, վէ նիզամը վէճէ իւզըէ մէպաղը մալիւմէյի Ֆայիղէ վիրէրէք, արթը-
րըլմասը զըմնընտա Լուսաւորչական էրմէնիլէր Սինօդընա արգը թէքլիֆ իթմէք՝ խաղնէտա-
րըն վազիֆէսի իգթիզասընտան պուլունտուղու կիպի, մէպալիղի մէզպուրէնին էֆրատա ի-
թասընա միւսաատէ իյլէմէք տախի եալընըզ օլ վադըթ ճայիզ օլուր, նէ դէման քի, Սինօդ-
պունու խայրըր վէ միւնասիպ ատտ իտէր, վէ վէրիլէն մէպաղ՝ մազպութ պիր րէհին գարշըւըր իլէ թէէմին գըլընըր :

52. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Սինօդ գըյուտաթը հէյէթի՝ (դիւան) պիր սըր քեաթիպտէն, իքի մուալին քէթէպէտէն, պիր թէրճէման, պիր իճրա մէմուրու, պիր մուհաֆըզ, վէ լիւզումիւ գատար քեաթիպէրտէն միւրէթթէպ տիր : իչպու մէմուրիյն՝ էջմիածին Սինօդու ինթիխապը վէ բաթրիգին թաստիգի իլէ նասպ վէ թային օլունուրլար :

53. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Սինօդ Պրօփօրըր՝ գայիտէթէն ալթընճը մէրթէպէտէ օլուպ, խաղնէտար՝ ալամտան օլտըր թագտիրտէ, եէտինճի բայէտէ, սըր քեաթիպ՝ սէքիզինճիտէ, իճրա մէմուրու իլէ մուհաֆըզ տօգուզունճուտա, վէ սըր քեաթիպ մուալինի վէ թէրճէման՝ օնընճը սընըֆտա պուլունուրլար : Պուկար՝ իչպու մէմուրիյէթլէրտէ գալտըգճա, այնի մէրթէպէտէ տիրլէր, էկէրչի սըպգաթ իտէն սայիր խըզմէթլէր ճիհէթի իլէ, եախօտ

Թարաֆը ախերտէն օլարագ պաշգա եիւքսէք
ըիւթպէտէ տէյիլ իսէլէր :

54. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միածին Սինօդու ազալարը , Պրօհուրօր , խաղ-
նէտար , վէ գըյուտաթ օտասը եախօտ տէֆ-
տէրխանէ մէմուրլարը՝ մէմուրիյէթլէրինէ կիր-
տիքլէրի էսնատէ , նիզամը մէվզուընա թէվ-
ֆիգան , զաթը հաղըէթի իմբէրաթօրիյէ սըտդ-
վէ սատագաթ իւզըէ խըզմէթ իթմէք , վէ վա-
զայիֆի մէմուրիյէթլէրինի թէմամէն կյֆա կյ-
լէմէք իւզըէ եէմին իտէրլէր :

ՏԷՕՐՏԻԻՆՃԻԻ ՖԱՍԸԼ

Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէսինին մերխա-
սալարը հագգընտա տըր .

55. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին քի-
լիսէլէրի՝ այինի մէգքիւրտէ պուլունան սեր-
բիսդոպոսլար մարիֆէթիյէ իտարէ օլունտուգ-
լարը հայտէ , տայիրէլէրէ (վիճակ) միւնգասէմ
տիրլէր :

56. ՊէՆՏ. Բուսիա մէմալիքի տախիլինտէ
Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսինէ մախսուս
օլարագ ալթը տայիրէ մէվճուտ տըր : Պիրին-
ճիսի՝ Նախիջեւան վէ Պեսարապիա . իքինճի-
սի՝ Աստար խան . իւչիւնճիւսիւ՝ Երեւան .
Տէօրտիւնճիւսիւ՝ Կիւրճիսթան . Պէչինճիսի

Ղարապաղ , վէ Ալթընճըսը՝ Շիրվան տայիրէլէ-
լէրի տիրլէր :

Նախիջեւան վէ Պեսարապիա տայիրէսինէ՝
Լուսաւորչական Էրմէնիլէրէ մախսուս օլան , վէ
Ս. Բետերբուրգ , վէ Մօսքուա , վէ Բուսիայը
ճէտիտ վէ Պեսարապիա տախիլինտէ պուլու-
նան քիլիսէլէր մէրպութ տըրլար : Աօտար-
խան տայիրէսինէ՝ Կիւրճիսթանտա վէ Կովկա-
սըն օ պիր եիւզիւնտէ վազը օլանլարտան պաշ-
գա , Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Բուսիատա
վազը սայիր պիլճիւմլէ քիլիսէլէրի՝ թապի
տիրլէր :

Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին՝ Երեւան , Նա-
խիջեւան , Օրտու , Բատու վէ Շիրակ էյալէ-
թինտէ պուլունան քիլիսէլէրի՝ Երեւան տայի-
րէսի տախիլինտէ տիրլէր : Քէղալիք Ղարա-
պաղ տայիրէսինտէ վազը Տաթեւաց տէնիլէն
մէթրօքօլիտլիք մագամը՝ քեաֆֆէյի թէվա-
պիսի իլէ Երեւանա այիտ տիր :

Իշպու տայիրէ մէրխասասը՝ էօթէտէն պէրի
մէրի օլան ուսուլ իգթիզասընճա , պիզղաթ
բաթրիգ քէնտիսի օլուպ , Երեւան վէ Էրմէ-
նիսթան Նախիջեւանը , վէ Շիրակ վէ Տաթեւ
թարաֆլարընա խասսէթէն կէօնտէրիլէն վէ-
քիլլէրի մարիֆէթիլլէ իտարէ իլլէր :

Կիւրճիսթանտա , վէ Գանձակ , (Էլիսավէտա-
պօլիս) վէ Բօրչալուա , վէ Ղաղախ , վէ Շամ-
շատ նահիլլէրինտէ , վէ Գամբակաձօրըն պիր
գըսմընտա , վէ տիյարը Տայոց , վէ Ախալցխա
վէ Իմէրէթ , վէ Գուրիատա պուլունան Էրմէնի

քիլիսէլէրի կիւրճիսթան տայիրէսինէ մէրպուլթ
օլուպ, պունլարըն մէրխասալարը Գանձակ,
վէ Տայք, վէ Իմերէթտէ իգամէթ իտէրլէր,
Արցախտա (Ղարապաղ) վազը Լուսաւորչական
էրմէնիլէրին քիլիսէլէրի՝ Ղարապաղա թախսիս
գըլընան նահիլէլէր իլէ պերապէր, եալընըլ
Տաթեւ մէթրաքօլիտլիկի իլէ թէվապիսի վէ
Շաքի վէ Թալիշոյ նաման մէվգիլէր միւսթէս.
նա գալմագ իւզրէ, իշպու Արցախ տայիրէսի-
նէ մէրպուլթ տըրլար :

Իշպու տայիրէտէ մէրխասա վէ.քիլինին մա-
դարըլ Շաքիտէ տիր :

Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Շիրվան, Ղու-
բա, Բագի վէ Դարբանդ նահիլէլէրինտէքի
քիլիսէլէրի՝ Շիրվան տայիրէսինէ թապի իտէ-
լէր տէ, իշ պու տայիրէտէ սուրէթի մախ-
սուսէտէ օլարագ մէրխասա վէ.քիլի եօգ
տըր :

Ձեւ թիւրքիա թարաֆլարընտան հիճրէթ
թարիգի իլէ Տայք վէ Շիրակ էյալէթլէրինէ
նագլի խանէ իտէն էրմէնի մուհաճիրլէրի՝ ա-
տէթի գատիմէսի վէճհ իւզրէ, մուհաճիրիյնի
մէրգուլմէ իլէ կէլէն կարապետ վէ Ստեփան-
նոս սէրքիսգոպոսլար մարիֆէթիլլէ, մա-
հէլլ մէրխասալարը հիւքմիււնտէն միւսթէսնա
օլարագ, ֆագաթ տօղրուտան տօղրույա բաթ-
րիգէ թապի պուլունարագ իտարէ օլունուր-
լար : Անճագ պունլար իշպու մէվգիլէրտէն
չըգտըլլարը հալտէ, մուհաճիրիյն ումուրու-
րուհանիլէսինէ այիտ օլան իտարէ հագգը՝ սա-

յիւր եւերլի Էրմէնի ճէօմաաթը կիպի գատիմի մէրխասաւարըն տայիրէ, յի իտարէօիննէ ինթիւ գալ իտէճէք, եանի Շիրակ մուհաճիրլէրինին իտարէօի՝ երեւանա, վէճայք մուհաճիրլէրինքի՝ կիւրճիսթանա կէչէճէք տիր :

57. ՊէՆՏ. Բուսիատա մուգիմ Լուսաւորչա կան Էրմէնի քիլիսէօի մէրխասաւէրինի՝ զաթը հաղրէթի իմբէրաթօրի վէ գրալի՝ այինի մէգքիւրուն մէմուրիյնի բուհանիյէսի պէ յնին տէն պիլ ինթիխապ, նասպ վէ թայեին իլլէր : Պունլարըն մէմուրիյէթճէ նասպ ու աֆվարը՝ ֆէրմանը ալիլէր իլէ իճրա գըլլընըր : Անճագ մէմուրիյէթէ կիրտիքլէրի զէման, սըտգ ու սատագաթ վէ հիւանիւ սուրէթլէ խըղմէթ իթմէք իւղրէ, եէմին իտէրլէր :

58. ՊէՆՏ. Բուսիատա մուգիմ Լուսաւորչա կան Էրմէնիլէրին սէրբիսգոպոսլարը՝ իրատէյի ալիյէ իլէ էօհտէլէրիննէ հէվալէ գըլլընան, վէ սուրէթի իտարէլէրինտէն տօլայը կերէք հիւքիւմէթի ճէլիլէ վէ կերէք քէնտիլէրինին մագամը բուհանիսի նէղտինտէ մէսուլիյէթլէրի տէրքեար պուլլունան տէվայիրտէ (թեմ, վիճակ) քէնտի այինլէրինին վէքիլի մութլագ վէ մուրախխասը թամ հիւքմիւնտէ օլուպ, անճագ իտարէ խուսուսընտա հէր պիր տէվայիրտէ գայիմ օլան Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին մէհաքիմի բուհանիյէսի՝ քէնտիլէրիննէ եարտըմ վէ մոււպէնէթ ճիհէթիլլէ միւչթէրէք վէ հիւստար օլուրլար :

59. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէր քի-

լիսէսի մէրխասալարը՝ քէնտի տայիրէլէրի տա-
խիլինտէ , վէ պու պապտէ քիլիսէլէրինն նի-
զամաթը ահքեամընա մուվաֆըդ սուրէթտէ
օլարադ ըրլթպէյի միւխթէլիֆէյի բուհանիյէի
թէվճիհ խտէրլէր իսէ տէ , ֆադաթ այնի վա-
գըթտա լիզուամունտէն վէ հատտէն զիեաաէ
մէմուրիյնի բուհանիյէ իլէ ատի բաբաղարըն
սայըճա արթմամասընա տիգդաթ վէ իթինա
պույուրուրլար : Վարդապետիք ըրլթպէսի ի-
սէ , միւսթագիլէն կաթողիկոս-բաթրիգինին
էմրի օլմատըդճա , քիմսէյէ թէվճիհ օլընամադ :

60. Պէնճ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսի մէրխասալարը՝ քէնտի թէվապիլէրին-
տէն օլան ըհհապիյնէ տէօրթ այ միւտտէթ-
տէն զիեաաաէ օլմամագ իւզրէ մուվաղդաթէն
մէէզունիյէթ իթա խտէպիլիլէր իսէ տէ ,
զիեաաաէ միւտտէթլէ մէէզունիյէթ իթասը ի-
չին քէնտի մաֆէվգլէրինտէ պուլընան իտարէյի
բուհանիյէ ճանիպինտէն բուխասաթ իսթիհալ
խտէրլէր : Մէմալիքին հուտուտու խարիճինէ
չըդ մագ իչին , իտարէյի մէզքիւրէ՝ նիզամը
մէվզուընա թաթպիլիգէն , իտարէյի ալիէյի
հիւքիւմէթէ արըլ քէյֆիյէթ իլլէր :

61. Պէնճ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մէր-
խասալարը՝ իպատէթ , ֆաղիլէթ , ախլէազը
համիտէ վէ տիրայէթ էմրինտէ պիլզաթ հիւս-
նիւ իպրէթ վիրմէյէ , վէ եէաը իտարէլէրինէ
իհալէ գըլընան պիլճիւմլէ էֆրատըն իսլահը
ահվալինէ հէր վէճհ իլէ տիգդաթ վէ իթինա
իթմէյէ մէճպուր տըրլար :

62. ՊԵՆՏ. Թեվապիւէրին հէր պիր հալ ու հարէքէթլէրի, վէ ինճիլի Շէրիֆ ահքեամընա թեվֆիդան մուամէլէ կյէմէլէրի. հագգընտա իգթիզա իտէն թէգայիւտաթ վէ թէշլիգաթ իճրասը՝ մէրխասալէրին ճիւմիէյի վազայիֆին. տէն աիր :

63. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մէրխասալարը՝ քէնտի տայիրէլէրի տախիլնտէ օլան էրմէնի ճէօմաաթը պէյնինտէ ինճիլի Շէրիֆ գաւախնիյնի կյէ ախլէագը հասէնէ ինթիզամընն թաամիմ վէ ինթիշարը զըմնընտա կարաղը զայրէթ վէ տիգգաթ, վէ խրիսթկյանլըգ բուհունա մուվաֆըգ եօլտա իճրայի նասիհաթ վէ թէշլիգաթ իտէրլէր : Պու պասպտէ միւմքին մէրթէպէ հիտտէթ վէ շիտտէթ իպրաղընտան իճթինապ կյէմէք՝ վաղիֆէլէրի իգթիզասընտան տըր :

64. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէլէրի մէրխասալարը՝ էկէրչի պէհէր սէնէ միւմքին օլմագսա, պարէ իւշ սէնէ զարֆընտա պիր տէֆա օլտուն, իրատէյի ալկյէ իգթիզասընճա քէնտիլէրինէ մուհավվէլ օլան տայիրէլէրի զիյարէթէ չըգըպ կէզմէյէ մէճպուր տըրլար : Էկէրչի իշպու վաղիֆէնին իճրասընա պիզլաթ մուպատէրէթ կյէմէք՝ պիր վէճհ կյէ միւմքին օլմագսա, իշպու զիյարէթ վաղիֆէօինին իքմալինի՝ թեվապիւէրինտէն օլան քիլիսէլէրին էն մուգթէտիր վէ միւսթայիտ պուլընան պաշրահիպլէրտէն պիրիսինէ իգթիզա իտէն թալիմաթ իլէ պէրապէր իհալէ իտէրլէր :

65. ՊԵՆՏ. Տայրէլէրին զիյարէթինէ չըգըւ-
տըը հէնկեամտա , սընըֆը բէհապիյնին հալ
ու հարէքէթինէ , մանասթըը վէ քիլիսէլէրին
հէր պիր ահվալինէ , վէ մէշհուա օլան ուլղուն-
սուղուգ վէ ինթիզամըզըդարըն մէննինէ ,
վէ պիր տէֆա տախի բունումայի գուհուր վէ
թէհատիտ օլունմամալէրինէ խասսէթէն իճրայի
տիգգաթ վէ իթինա օլունուր :

66. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէ-
սի մէրխասալարը՝ թահթը իտարէլէրինտէ պու-
լունան մանասթըը վէ քիլիսէլէր մէքթէպլէ-
րինին ահվալի հագգընտա ալէսսէվիյէ վէ պիւ
խասսա տայրէլէրի զիյարէթէ չըգըւտըը վա-
գըթտա թէգայիւտաթը լաղըմէ իճրասընա պիւ
իպթիտար , պունլարըն էլտէն կէլտիկի մէր-
թէպէ իսլահաթ վէ մամուրիյէթի վէ ուսուը
թէտրիսիյէնին մունթաղամ վէ գօլայ եօլտա
իճրա օլունմասը , վէ կէրէք մուալիմ վէ կէ-
րէք թալէպէ պէյնինտէ հիւմնիւ ախլէագ գա-
յիտէլէրինին թէմամիի մուհաֆազաօը սիյա-
գընտա տախի սարֆը զայրէթ իտէրլէր :

67. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսինին մէրխասալարը՝ տայրէլէրինի զիյա-
րէթէ չըգտըզարը զէման , թահթը իտարէ-
լէրինտէ պուլունան քիլիսէ վէ մանասթըրլա-
րա այիտ էմլաք վէ ագարըն թէմամիյէթի հագ-
գընտա քէսպի մալիւմաթ վէ վուգուֆը թամմ
հասըլ իտէրլէր :

68. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսի մէրխասալարը՝ ետի իտարէլէրինէ ի-

հալէ գըլընան տայիրէլէրի զեյարէթ էյլէտիք-
տէն սօնրա , Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միածին Սինօդու ճանիպինէ՝ հէր պիր մուա-
մէլաթ վէ հարէքէթլէրի հագգընտա եէկեան
եէկեան մուհասէպէ իթա իտէրլէր :

69. ՊԵՆՏ. Վէլհասըլ Լուսաւորչական էրմէ-
նիլէր քիլիսէսի մերխասալարը՝ Լուսաւորչական
էրմէնիլէրին էջմիածին Սինօդընա քէնտի տա-
յիրէլէրին պուլունտըղը ահվալտէն տօլայը մու-
հասէպէյի ումումիյէ իթա իտէրլէր :

70. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլի-
սէսինին հէր պիր մերխասալը՝ պիր մէմուրի-
յէթի տերիւհատ էյլէտիկի զէման , եէտը ի-
տարէսինէ իհալէ գըլընան տայիրէնին քեաֆ-
ֆէյի էմվալ վէ էմլաքընըն թէքմիլ պիր տէֆ-
թէրինի էջմիածին Սինօդընա թագտիմ վէ
թէպիղ էյլէր :

71. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսի մերխասալընտան պիրիսինին հինի վէ-
ֆաթընտա , եկէրչի պիլա վասիյէթ վէֆաթը
վուգու պուլմուշ , վէ վէրէսէյի մէշրուէսի եօգ-
իսէ , էմվալ վէ էմլաքը՝ օլ տայիրէտէ վագը
Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէսինէ ինթիգալ
իտէր : Իշպու վագիֆէնին իճրասը՝ տայիրէյի
մէզքիւրէտէ վագը մէհաքիմի ըուհանիյէյէ ի-
հալէ գըլընըր :

ՊԵՇԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին մէհաքիմի բուհանիյէսի (Գօնչիսթօրիօ) իլէ , իտարէ յի բուհանիլիլէրի հագգընտա տըր .

72. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին հէր պիր տայրէ յի բուհանիլիլէսինտէ մէրխաւանըն թահթը բիյասէթինտէ օլմագ , վէ աղալարը տէօրթ նէֆէրտէն , եանի պիր վարդապետ , վէ իւշ պաշ բուհպանտան , եախօտ բաբալտան միւրէթթէպ պուլունմագ իւզրէ , իշպուայինէ մախուս պիրէր մահքէմէ յի բուհանիլիլէ (Գօնչիսթօրիօ) մէվճուտ պուլունուր :

73. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին մէհաքիմի բուհանիլիլէսի աղալարը՝ հէր նէ դատար մահէլլինճէ մէրխասալար թարաֆընտան թայեին օլունուրլար իսէ տէ , ինթիլապաթը վագալարը հագգընտա Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօդունա մալիւմաթ վերիլմէսի լաղըմէտէն տիր :

74. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին տէվայիրի բուհանիլիլէսինտէ քեային մէհաքիմի մէղհէպիլիլէ մախուս գույուտաթ օտասը՝ պիր սըր քեաթիպ իլէ պիր թէրճէմանտան , վէ խազնէտարլըգ խըտմէթի տախի էօհատէսինտէ պուլունմագ իւզրէ պիր իճրա մէմուրընտան , վէ մուհաֆըղ վէ լիւզումու գատար

քէթէպէտէն միւրէթթէպ տիր : Մէմուրիյնի մէղքիւրէ՝ մահքէմէյի մէղհէպիյէ հէյէթի թարաֆընտան պիլինթիխապ թայեին գըլընտըղլարը հալտէ , էմրի թաստիգլէրի մերխասա թարաֆընտան իճրա օլունուր : Սըր քեաթիպ իլէ իճրա մէմուրու՝ իշպու մէմուրիյէթլէրտէ գալտըգճա , էկէրչի սըպգաթ իտէն խըզմէթլէրինէ մէպնի , եախօտ պաշղա պիր ճիհէթիէ բիւթիւպիւ ալիյէի հայիղ տէյիլ իսէլէր , օնունճու սընըֆ տախիլինտէ , վէ թէրճէման իսէ , օն իքինճի բատտէտէ աոտ օլունուրլար :

75. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին տէվայիրտէ քեային մէհաքիմի մէղհէպիյէ ազալարը՝ գույուտաթ օտասը մէմուրիյնի իլէ պէրապէր , մէմուրիյէթլէրինէ կիրտիքլէրի վագըթ , պէր վէճհի միւթատ ուսուլէն զաթը հազրէթի իմբէրաթ օրիյէ սըտգ ու սատագաթ իլէ խըզմէթ , վէ վաղիֆէյի մէմուրիյէթլէրինի թէմամըյլա իյֆա իյլէմէք իւղրէ , եէմին իտէրլէր :

76. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մէհաքիմի մէղհէպիյէլէրինտէ թէտգիգաթ վէ իճրաաթ ճիհէթի իլէ ճէրէեան իտէճէք քեաֆֆէյի մուամէլաթ՝ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էլմիածին Սինօգը հազգընտա մէվզու օլան սուրէթի մուամէլաթա թաթպիղէն իճրա գըլընըր :

77. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին տէվայիրտէ քեային մէհաքիմի մէղհէպիյէնին իճրաաթ խուսուսընտա վաղայիֆի՝ պէր վէճհի զիյր թաատաո օլունուր :

1. Ձկերի խտարէլէրինտէ պուլունան ՝ մէմու-
րիյնի ըուհանիյէնին վէ ատի բարաղլարըն կէ-
րէք միւթէէհհիւլ վէ կերէք միւճէրրէտ (կու-
սակրօն) օլանլարըն հալու հարէքէթլէրի հագ-
գընտա տօղրուտան տօղրույա իճրայի նէզա-
րէթ կյլէմէք :

2. Այնի տայիրէտէ քեային մէքեաթիպի
մէզհէպիյէ , վէ մանասթըր , վէ քիլիսէ , վէ
թէէսսիաթը խայրիյէի սայիրէնին իսլահաթ վէ
ինթիզամը հագգընտա տիգգաթ վէ իթինա
կյլէմէք :

3. Մէմուրիյնի ըուհանիյէնին տուլ գալան
զէվճէ վէ էօքսիւզ չօճուգլարընը գայըրմագ :

4. Թահթը նէզարէթլէրինտէ պուլունան մա-
նասթըր վէ քիլիսէլէրէ այիտ քեաֆֆէյի էմ-
լաք վէ էմվալը իտարէ կյլէմէք :

5. Իտարէլէրի ալթընտա օլան քիլիսէլէրէ
այիտ տավալարը վէ պունլարըն եհկաիկէրի ի-
լէ զուհուրա կէլէն միւնազաա վէ շիքեաեթթ-
լէրինի թէտգիգ վէ ֆասլ իլէ , օլպապտէ գա-
րարը գաթի վիրմէք :

6. Շիւպհէլի օլան նիքեահ վուգուաթլարը
հագգընտա Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միաժին Սինօղունա մայիւմաթ վիրմէք վէ ար-
ղը քէյֆիյէթ կյլէմէք շարթըլլա , նիքեահ մէ-
սէլէլէրինի պիթ թահգըգ օլ պապտէ գարարը
գաթի վիրմէք :

7. Եալընըղ քէնտի տայիրէլէրի տախիլինտէ
պուլունան Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մա-
նասթըր , վէ քիլիսէ , վէ մէքթէպ , վէ թէէս-

սիսաթը խայրիչէի սայիրէ մէնֆասթընա իխ-
թիյարի օլարադ , իանէյի նագտոյէ ճէմինէ
միւսասատէ իթմէք :

8. 94 իւնճիւ պէնտ ահքեամընա թէվֆի-
դան մանասթըրլարտա իգամէթէ հագդը օլա-
պիլէն էճնէպի զէվաթա՝ բուխասթ իթա իյ-
լէմէք :

9. Ումուրը բուհանիչէյէ միւթէալլիդ վէ մա-
նասթըր իտարէլէրինէ տայիր օլան խուսու-
սաթտա ազալարը թայեին վէ թաստիդ իյլէմէք :

10. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէլէրին-
տէ Դաւիթը թայեին իթմէք :

11. Սիլքի բուհանիչէ տախիլ օլմադ , եա-
խօտ սըֆաթըր բէսմիչէի բուհանիչէի թէրք իյ-
լէմէք իչին պիրիսինէ բուխասթ վէ միւսասատէ
իթասը զըմնընտա Լուսաւորչական էրմէնիլէ-
րին էլմիածին Սինօդընա արզը քէյֆիյէթ իյ-
լէմէք :

12. Թէէսսիսաթը խայրիչէ ինչասը իչին միւ-
սասատէ իթմէք , ֆագաթ միւճէտտէտէն մա-
նասթըր , վէ քիլիսէ վէ մէքթէպ ինչասը խու-
սուսընա կէլինճէ , օլ պապտէ Լուսաւորչական
էրմէնիլէրին էլմիածին Սինօդընա արզը քէյ-
ֆիյէթ իյլէմէք :

13. Մանասթըր վէ քիլիսէ , վէ մէքթէպ վէ
թէէսսիսաթը խայրիչէի սայիրէ իլէ , միւթէէհ-
հիւլ վէ միւճէրբէտ օլան բաբաղարըն , վէ հէր
պիր քիլիսէ թէվապիսինին , վէ անլէրտէ պու-
լունան մուալլիմ վէ թալէպէնին վէ միւհթամ
օլուպ դայըրըմադտա պուլունանլարըն միգտա .

ըը նուֆուս ու ատէտինի միւպէյյին՝ մունթազամ պիր ճէտովէլի պիթ թանդիմ հըֆզ էյլէմէք :

14. Չիյրի իտարէլէրինտէ պուլունան մանաս թըր , վէ քիլիտէ , վէ մէքթէպ , վէ թէէսսի սաթը սայրէէի խայրիյէ , վէ էմլաք վէ էմլալը մէվզուֆէ հազգընտա իգթիզա իտէն մուֆատսալ մայիւմաթը , վէ մէմուրիյնի բուհանիյէ , վէ տայրէլէրինտէ օլան պիլծիւմէ ատի բարազլարըն էյֆա էյլէտիքլէրի խըզմէթինի միւպէյյին ճէտովէլի պէհէր սէնէ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջմիւածին Սինօդընսա տըզ վէ թագտիմ էյլէմէք :

15. Մէհաքիմի մէզհէպիյէ տայրէլէրինտէ մէվճուտ օլան քեաֆֆէյի մէպալիզ վէ սէնէտաթը , վէ օլ պապտէ զապթնամէլէրտէ կէօրիւլէն խիւլասայի մահ պէ մահ թահզըզ վէ թէտզըզ էյլէմէք :

Բ. Խտարէ յի ումուրը բուհանիյէ հազգընտա տըր .

78. ՊէՆՏ. Բուսիատա մուզլիմ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին պազը տէվայիրի մէզհէպիյէսինտէ , ճէօմասթը մէրգումէ իտարէյի բուհանիյէսի՝ իւչ ազատան , եանի բէյիսի մէճլիս մազամընտա պուլունան պիր վարդապետտէն եախօտ պիր պաչ բահիպտէն , վէ իքի նէֆէր բարազտան միւրէթթէպ տիր : Իչպու իտարէլէրտէ ումուրը թահրիբիյէի օն իքինճի մէրթէպէտէ պուլունան քեաթիպ տէրիւհատ վէ բուլիէթ էյլէր :

79. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին իտարէյի բուհանիյէսի ազալարը՝ մահէլլ մուրախասը մարիֆէթիյէ թայեին օլունուրլար : Քեաթիպլէրի՝ իտարէյի մէզքիւրէ ինթիխապ վէ նասպ իտէր : Պունլարըն քեաֆֆէսի մէմուրիյէթէ կիրաիքլէրի էսնատէ , սատագաթ եէմինի գայիտէսինի իճրա իտէրլէր :

80. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին իտարէյի բուհանիյէլէրի՝ այինի մէզքիւրուն տէվայիրտէ քեային օլան մէհաքիմի մէզհէպիյէսինէ թապի օլուպ , անլէրին հէվալէյի մախսուսէսի օլմատըգճա , հիչ պիրիչ եաբամազլար :

81. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին իտարէյի բուհանիյէլէրի՝ այինի մէզքիւրուն մէհաքիմի մէզհէպիյէլէրինէ լազըմ օլան քեաֆֆէյի մալիւմաթը՝ թէվապիլէրինտէն իսթիհսալ , վէ էֆրաաը ճէօմասաթ թարաֆընտան արզ օլունան վէ մէհաքիմի մէզհէպիլէրինին թէտգըզընա այիտ պուլունան քեաֆֆէյի մէթալիպ վէ իսթիտալարը՝ քէնտի թարաֆլարընտան խիւլասա թարիգի իլէ իճմալ իտէկէլէն միւթալաթ իլէ պերապէր մէհաքիմի բուհանիյէի մէզքիւրէյէ արզ վէ թէքլիֆ , վէ քէնտի շահատէթլէրի իլէ խիւլասա մազպաթալարընը , եանի վէլատէթ , վաֆթիղ , վէ սայիրէ վուգուաթլարընը միւպէյյին օլան ճէտ վէլի թաստիգ իլլէրլէր :

82. ՊԵՆՏ. Սէնէ խիթամընտա , Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին իտարէյի բուհանիյէլէրի՝ զլլրի նէզարէթլէրինաէ պուլունատուգլարը ա-

յինի մեղքիւրուն մէհաքիմի մեղհեպիյեսի հէ-
յեթինէ , քէնտի մուամէլաթլարընըն մուհասե-
պէսինի , վէ րէհապիյնին հալլ ու հարէ.քէթի
իլէ , քիլիսէլէրին ատէտինէ , վէ ճէօմաաթըն
ահվալինէ , վէ տօղմուշ , էօլմիւշ , վէ էվէնմիշ
օլանլարըն սայըսընա տայիր օլան մալիւմաթլա-
րընը , քէգալի.ք զիյրի իտարէլէրինտէ պուլու-
նան քիլիսէլէրին քեաֆֆէյի էմլա.քը հազգըն-
տաքի մուհասէպէ ճէտվէլինի արզ վէ թագ-
տիմ իտերլէր :

ԱԼԹԸՆՃԸ ՖԱՍԸԼ

Մանասթըրլար հազգընտա տըր .

83. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէ-
սինին կէրէ.ք էր.քէ.ք վէ կէրէ.ք նիսա թայֆէ-
սինէ մախսուս օլան պիլճիւմլէ մանասթըրլա-
րընտա , քիլիսէյի մեղքիւրուն նիզամաթը ա-
թիգէսի մուճիպինճէ Պիւյիւ.ք թէսմիյէ գըլը-
նակէլէն Ս. Բարսեղին գավանիյնի ահ.քեամը
մէրի իւլիճրա տըր :

84. ՊէՆՏ. րէհապիյն թարիգինէ րէսմի գա-
պուլտէն էվվէլ թէճրիւպէ ուսուլի , եանի միւ-
լազիմիլի.ք գայիտէսի՝ Լուսաւորչական էրմէնի-
լէր քիլիսէսինին նիզամը մէվգուասը ահ.քեա-
մընճա իճրա օլունուր , կէրէ.ք զիւ.քիւր վէ կէ-
րէ.ք անաստան օլան միւլազիմիլէրին ատէտի՝

հէր իբի սընըֆա մախսուս պուլունան մանաս-
թըրլար տէրունինտէքի բահիպ եախօտ բահի-
պէլէրին մուգարրէր օլան սայըսընը թէճավուզ
իթմէմէլի տիր :

85. Պէ՛նՏ. Մահէլլ մէրխասասընըն թէքլի-
ֆի իւզէրինէ , Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միածին Սինօդու թարաֆընտան էմր վագը օլ-
մայընճա հիչ պիր քիմնէ մանասթըր թարիգի-
նէ տուխուլ իտէմէզ :

86. Պէ՛նՏ. Մանասթըր թարիգինէ տուխու-
լէ արգուքէչ պուլունան էֆրատըն սիննի՝ օ-
թուզ եաչընտան աչաղը օլմամագ կէրէք տիր :
Իչպու դայիտէտէն իսթիսնախիեթ՝ անճագ
Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէօի գավանիյնի
իգթիգասընճա , վէ էսպապը մագպուլէ իճա-
պընճա միւմքին օլապիլիր . պու ճիւմէ իլէ
պէրապէր , էկէրչի , մանասթըրա կիրմէքտէն
մագսէտ՝ եալընըզ պիր թէճըրիւպէ վէ միւլա-
զիմլիք իսէ , օլ հալտէ օթուզ եաչընտան էվ-
վէլտէ կիրիլմէքտէ պիր պէյիս վէ մանի եօզ
տըր :

87. Պէ՛նՏ. Մանասթըր թարիգինէ տուխուլ
իթմէք վէ թէճըրիւպէ վէ միւլազիմլիք իճրասընը
իյֆա իյլէմէք իչին , էվվէլ էմիրտէ պու պապ-
տէ արգուքէչ օլան էչխասըն մէնսուպ պուլըն-
տըղը ղէվաթ վէ մահալլաթըն հիւսնի բիգա վէ
մուվաֆֆագաթը լաղըմ կէլիր . վէրկի վիրէն
էչխաս՝ պու պապտէ ամիր օլան հէյէթի ա-
յանըն (սէնաթօ) էմրի օլմատըզճա , մանաս-
թըր թարիգինէ տուխուլ իտէմէզլէր :

88. ՊԵՆՏ. Միւթէէհհիւլ զէվաթըն ուֆագ չօճուգլարը օլմատրղը , վէ թարաֆէյն մանասթըր թարիգինէ կիրմէյէ արգուքէչ պուլունտուգլարը հալտէ , մանասթըրա տուխուլլէրինէ միւսաատէ օլունուր :

89. ՊԵՆՏ. Մանասթըր թարիգինէ տուխուլլիտէնլէր՝ այնի հարէքէթլէրի իլէ էմլաքը զայրի մէնգուլէլէրինին տախի հագգը թէմէլլիլքինտէն իսթիֆա իյլէրլէր , վէ ըէսմէն մանասթըրա կիրտիքտէն սօնրա , միւհէտտէտէն հիչ պիր էմլաքա միւթէսարըֆ օլամաղլար իսէտէ , ֆագաթ մէնսուպ օլտուգլարը քիլիսէ վէ մանասթըրլար մէնֆաաթընա օլարագ էմլաք իշթիրասը՝ քէնտիլէրինէ մէմնու տէյիլ տիր : Պիր բուհպանա միրաս թարիգի իլէ էմլաք իսապէթ վէ ինթիգալ իյլէտիքտէ , մէրգում պու միսիլու էմլաքը ալթը մահ զարֆընտա թէրք իթմէյէ , եախօտ սաթմաեա մէհպուր տըր :

90. ՊԵՆՏ. Հէր նէվ ախգուլիթա՝ բուհպանլարա մէմնու տուր . անճագ քէնտի էլ էմէքլէրի իլէ հուսուլէ կէլէն էչեայը՝ թապի օլտուգլարը իտարէնին բուխսաթըլլա սաթապիլիլլէր :

91. ՊԵՆՏ. Պիր բուհպանըն էմվալը մէնգուլէսի՝ վուգուլի վէֆաթընտան սօնրա , էկէրչի վասիյէթի վէ մէշրու վարիսլէրի եօգ իսէ , մէնսուպ օլտուղու մանասթըրա այիտ վէ ըաճի տիր :

92. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէ .

սինին ահքեամը գանուենիյէսի իգթիղասընճա ,
րուհպանլար՝ թէրքի թարիգէ մէհզուն իսէ-
լէր տէ , ֆագաթ ավամ սիւքինէ բիւճու իյլէ-
տիքլէրի հալտէ , մանասթըր թարիգինէ կիր-
տիքլէրի վագըթա գատար , հայիզ օլտուգլա-
րը իմթիյաղաթ , բիւթպէ , վէ իւնվանլարա
պէ թէքրար , նայիլ վէ մալիք օլամամագ շար-
թըյա , եալընըգ ֆամիլեա վէ էսալէթլէրինէ
այիտ օլան հուգուգլարա նայիլլիյէթլէրինէ միւ-
սաատէ գըլընըր : ֆէգալիք կէրէք իրսէն քէն-
տիլէրինէ ինթիգալ իտէն էմաքա՝ վէ կէրէք
մանասթըր թարիգինէ տուխուլլէրինտէն էվ-
վէլ գաղանմըլ օլտուգլարը շէյլէրէ՝ պէ թէք-
րար միւթէսարըրքի օլամագլար :

93. ՊէՆՏ. Հէր պիր մանասթըրտա պուլու-
նան րուհպանլարըն ատէտի մահտուտ օլմագ ,
վէ հէր հալտէ , սէքիզ նէֆէր րուհպան եպ-
լստ րահիպէտէն էքսիք պուլունմամագ լա-
ղըմէտէն տիր : Նուֆուսլարը մահտուտ վէ
մուգարրէր օլմաեան պու կիպի մանասթըրլար
հագգընտա , Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջ-
միածին Սինօդու՝ իտարէյի մահէլլիյէ ճանի-
պինտէն վագը օլան թէքլիֆ իւղէրինէ , վէ
հէր պիր մանասթըրըն վարիտաթ վէ հասըլա-
թընա կէօրէ , իգթիղա իտէն գանուեն վէ նի-
գամը գաթիէն թայեին իթմէլի տիր :

94. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մա-
նասթըրլարը տախիլինտէ , մուգարրէր օլան
րէհապիյնտէն , վէ կէրէք զիւքիւր վէ կէրէք
անաս թայիֆէսի միւլապիմլէրինտէն պաշգա ,

իտարէ յի մահէլլիյէ գարարը վէճճ իւզրէ , րէ-
հապիյնէ այիտ մանասթըրլարտա , պիքէս վէ
իիթիյար քէշիչէր վէ ատի բաբաղլար՝ իսթիհ-
սալը մէտարը թէայիւշ վէ իսթիրահատ զըմ-
նընտա , վէ պիր տէ պունլարըն Ֆազըր վէ
էօքսիւզ գալան չօճուգլարը ; խուսուսիյլէ քի-
լիսէ խըտմէթինտէ թալիմ օլմուշ օլանլար՝ իս-
քեան իտէպիլիլըլէր : Քէզալիք րահիպէլէրէ
մախսուս մանասթըրլարտա երաշլարընը ալմիշ
պիքէս տուլ գատընլար , վէ տախիլի թարիգ
օլաճագ գըզլար , վէ ղայէթ քիւչիւքէօքսիւզ
գըզ չօճուգլարը՝ թալիմ՝ վէ թէրպիյէ , վէ էլ
հիւնէրլէրի թահսիլ զըմնընտա իգամէթ իտէ-
պիլիլըլէր :

95. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մա-
նասթըրլարը՝ այինի մէզքիւրուն իտարէ յի մա-
հէլլիյէսինէ տօղրուտան տօղրույա վէ քեամի-
լէն թապի օլուպ , հէր պիր ումուր ու խուսու-
սաթլարը հագգընտա ագըպէթ իւլ էմի եէկ-
եան եէկեան մուհասէպէ վիրմէյէ մէճպուր
տըրլար : Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մանաս-
թըրլարը իտարէսի ալէյհինտէ վուգու պուլա-
ճագ շիքեայէթլէր՝ այինի մէզքիւրուն մահէլլ
մէրխասալարընա արզ օլունուր :

96. ՊէՆՏ. Մանասթըրլար մէնֆաաթընա իխ-
թիյարի օլարագ , ճէմ օլունաճագ իյանաթը
նագտիյէ՝ մանասթըրըն քեային պուլունտուղը
տայիրէ տախիլինտէ վուգու պուլուր , վէ իշ-
պու ճէմի իանէ խուսուսու՝ հէր տէֆա օ տա-
յիրէնին իտարէսինտէն մախսուսէն րուխսաթ

խօթիհասալի իլէ եալընըզ միւմքին օլապիլիր :
Րուսիատա քեային սայիր Լուսաւորչական էր-
մէնիլէր տէվայիրինտէ , պու խուսուս՝ իտարէ-
յի մահէլլիեէ ճանիպինտէն վուգու պուլաճագ-
արզ վէ խօթիրհամ իւղէրինէ , Լուսաւորչական
էրմէնիլէրին էջմիածին Սինօղու թարաֆըն-
տան վագը օլաճագ էմրէ մէսնի իճրա գըլը-
նըր : Ֆագաթ պու իանէ ճէմի խուսուսընտա
հիւքիւմէթի ճիսմանիյէնին էմր ու միւսա-
տէսինի խօթիհասալ էյլէմէք հէր հալտէ լաղը-
մէտէն աիր :

97. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին զիւ-
քիւրէ մախսուս մանասթըրլարը՝ րէյիսի մա-
նասթըր օլան պաշ րուհպանլար (վարդապետ)
թարաֆընտան , վէ րահիպէլէրէ այիտ օլանլար
իսէ , պաշ րահիպէլէր եախօտ Տայրապէրլէր մա-
րիֆէթիլլէ իտարէ օլունուրլար : Հէր իքի սը-
նըֆա այիտ օլան իշպու րուէսսա՝ իտարէյի
մահէլլիյէ թարաֆընտան թայեին , վէ էջմիա-
ծին բաթրիդի ճանիպինտէն թաստիգ գըլը-
նըրլար :

98. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մա-
նասթըրլարը րուէսսասը՝ մանասթըրլարընըն
ումուրունու պէհէմհալ այինի մէղքիւրտէ պու-
լունան իտարէլէրի մարիֆէթիլլէ թէսվիյէ ի-
տէրլէր : իշպու իտարէ մէճլիսլէրի՝ մանասթը-
րըն պաշ րահիպի , եախօտ րահիպէսինին թահ-
թը րիյասէթինտէ օլտուղու հալտէ , իքի միւ-
թէպէր րուհպան եախօտ րահիպէտէն միւրէթ-
թէպ օլուպ , պաշ րահիպ եախօտ րահիպէ

Թարափընտան վաղը օլան թէքլիֆ իւզէրինէ ,
իտարէյի մահէլլիյէ ճանիպլինտէն թաստիգ Կը-
լընըրլար :

99. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին մա-
նասթըր րէյիսլէրի վէ պաշ րահիպլէրինի՝ իշ-
պու այինին իտարէյի ումուսլիյէսի իլէ պիլ իթ-
թիֆագ մանասթըրլարընտա հիւսնիւ ինթի-
զամըն վէ նիզամաթը քիլիսէնին թէմամիի իճ-
րասընա տիգգաթ վէ իթինա իտէրլէր : Գէզա-
լիք մանասթըրա այիտ քեաֆֆէյի էմվալ վէ
էմլաքը մէնգուլէ վէ զայրի մէնգուլէյի մու-
հաֆագա իլլէրլէր : Պունլար քէնտիլէրինէ ի-
հալէ գըլընան մանասթըրըն հասըլաթը վաղըա-
սընըն եօլունտա իսթիմալինտէն , վէ հէր պիր
շէյին մունթագամ սուրէթտէ իճրա օլունմա-
սընտան տօլայը մէսուլ տըրլար :

100. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին
մանասթըրլարա այիտ վարիտաթ վէ մէսարի-
ֆաթընա մէմուր օլան իտարէլէր՝ մուհասէպէ-
յէ միւթէպլիգ տէֆաթիրի քէմալ իթինա ի-
լէ հըֆզ , վէ էմվալի մէնգուլէ վէ զայրի մէն-
գուլէյի միւպէյյին ճէտվէլլէր իլէ պէրապէր
ագըպէթ իւլ էմր իտարէյի մահէլլիյէեէ արղ
ու թագտիմ իտէրլէր :

101. ՊէՆՏ. Մանասթըր րէյիսինին , եախօտ
պաշ րահիպէսինին հիյնի թէպէտտիւլինտէ ,
եախօտ վուգուի վէֆաթընտա , Լուսաւորչա-
կան էրմէնիլէրին մանասթըր իտարէ մէճլիպէ-
րի՝ միւթէհայիզանը րէհապին եախօտ րահի-
պէյն իլէ միւշթէրէքէն մանասթըրա միւթէ-

ալլիդ էշեա վէ սայիրէնին տէֆթերինի պիթ
թանդիմ, իտարէյի մահէլլիյէ ճանիպինէ թագ-
տիմ իտէրլէր :

Շէօյլէ քի մանասթըրըն եէնի րէյիսի եախօտ
պաշ րահիպէսի մէմուրիյէթէ թայեին օլուն-
տուղու հէնկեամտէ, իշպու Փէհրիսթ միւճի-
պինճէ մանասթըրըն իտարէսինի տէրիւհտէ
խտէր :

ԵՒՏԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

Էվլի բաբաղլար հազգընտա տըր .

102. ՊԷՆՏ. Էվվէլա պաշ բաբաղլար, վէ քէ-
շիշէր, վէ աւաթ աւրիւաւթ, աւրիւաւթ վէ կնասարիւ-
աւթ թապիր օլունան քիլիսէ խատէմէլէրի, սա-
նիյէն՝ քիլիսէտէ օգույան խանէնտէլէր եախօտ
ատի քիլիսէ մէմուրլարը՝ Լուսաւորչական էր-
մէնի քիլիսէսինին Էվլի բաբաղլար սիլքի տա-
խիլինտէ ատա օլունուրլար :

103. Լուսաւորչական էրմէնի այինինտէ պու-
լունան իտարէյի մահէլլիյէլէրին արդ վէ թէք-
լիֆի, վէ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին էջմիա-
ժին Սինօգուներն էմրի իլէ բաբաղլըղա արզու-
քէշ պուլունան հէր սընըֆ էֆրատ՝ մէսուպ
օլաուգլարը մահալլաթ վէ զէվաթ պէյնինտէ
բէշինէն հասըլ օլաճագ մուվաֆֆագաթա մէպ-
նի, քիլիսէյի մէզքիւրուն րէհապին սիլքինէ

տախիւ օլմայա մէզուն տըր : Անճագ վերկի վի-
րէն զէվաթ՝ եալընըզ մէճլիսի այան (սէնաթօ)
հէյէթի թարաֆընտան վերիլէճէք էմրէ մէպ-
նի սիլքի բուհանիյէյէ տախիւ օլապիլիըլէր :

104. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիսէ-
սինին մէմուրիյնի բուհանիյէսի՝ քիլիսէյի մէզ-
պուրըն աթիգ նիզամը հիւքմիւնճէ այինի մէզ-
քիւրտէ պուլունան մերխասալար մարիֆէթիյ-
լէ բէսմէն թաստիգ վէ մէմուրիյէթէ թայեին
օլունուրլար , քիլիսէ խատէմէլէրի վէ առի մէ-
մուրան իսէ՝ իտարէյի մահէլլիյէ վասըթա-
սըյլա , վէ օլ քիլիսէնին բաբազը թարաֆըն-
տան վերիլէն պիր օբնիւն իլէ նասպ գըլը-
նըրլար :

105. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլի-
սէսինին մէմուրիյնի բուհանիյէի մախսուսէսի՝
էօհտէլէրինէ իհալէ գըլընմըջ օլան խըտմէթ-
լէրի վէ իճրայի ային խուսուսաթընը , վէ ա-
վամ կիրուհինին իհթիյաճաթը մէզհէպիյէլէ-
րինի քիլիսէլէրտէ քէմալ տիգգաթ վէ իթի-
նա վէ ղայրէթ իլէ իյֆա իյլէտիքլէրի էսնատէ ,
քէնտի ճէօմաաթլարընա հէր վէճհ իլէ խրիս-
թիյանըզ թալիմաթը տինիտէսինտէ թագվի-
յէթ վէ մէթանէթ վիրմէյէ , վէ հիւսնի հալ
ու ախլէագ , վէ թավը ու վագար իւզրէ իմ-
րարը էօմր իյլէմէք իչին տէյիլ եալընըզ թէշ-
վիգաթ վէ նասիհաթ էօլունտա , իլլա պիգգաթ
հիւսնի իպրէթլէ տախի բէրվէրտէ իթմէյէ ,
վէ հէր հալտէ պօշպօղազըդ , կէվէզէլիք վէ
զէվզէքլիք վէ պի բէրվալըզ վէ սայիր հէր կիւնա

սույի զաննը միւճիպ օլապիլէճէք սուի հարէ-
քէթլէրտէն իճթինապ վէ իհթիրազ իյլէմէեէ
մէճպուր տըրլար :

106. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէրին
մէմուրիյնի ըուհանիյէի մախսուսէլէրինէ նի-
ղամը տայիրէսինտէ օլարադ վէ իսթիսնաիյ-
եէթ թարիգիլէ էմլաք վէ էմլալը դայրի մէն-
գուլէճէ մութասարըրըֆ օլմադ մէգունիյէթի
իթա գըլընմըլ իսէ տէ , անճադ ասըլզատէ-
կեանէ մախսուս օլան էմլաքա մութասարըրըֆ
օլապիլմէք խուսուսու՝ զաթէն զատէկեան վէ
խանէտան սիսիլէսինտէն իլէրի կէլէնլէրէ մախ-
սուս վէ միւնհասըր տըր :

107. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլի-
սէսինին էվի բաբաղլարընա մախսուս մէսքեան-
լար՝ տէրունինտէ քէնտիլէրի իսքեան իյլէ-
տիքլէրի հալտէ , խըտէմաթը միրիյէտէ իս-
թիխտամ օլունան մէմուրիյն միւտախէլէսին-
տէն աղատէ, վէ արտիյէ վէ սայիր պու միսիլլու
թէքեալիֆտէն մուաֆ օլմալարը իյէ պէրապէր,
սօգազլար գալտըրըմլարը թամիրի վէ թանգի-
ֆաթը պէլէտիյէ իչին ալընան վէրկիլի սայիր
սէքէնէ միսալի պիր սիյադ իւզրէ իյֆա վէ
թէէտիյէ իյլէմէեէ մէճպուր տըրլար :

108. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսինին մէմուրիյնի մախսուսէյի ըուհանիյէ-
սինին հայիգ օլտուգլարը իմթիյազաթ վէ մուա-
ֆիյաթա մէչրու օլան նիքեահ սայէսինտէ զէվ-
ճէլէրի տախի հիսսէմէնա վէ միւշթերէք օ-
լուպ , իչպու մուաֆիյաթ՝ զէվճէրինին վէֆա-

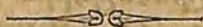
Թընտան սօնրա պիլէ պագի դալըր , էկէրչի պիր մահքեմէ գարարը իլէ անտէն մահրում գըլընմաղլար, եախօտ պաշգա պիր հալտէ պուլունան տիկէր պիր շախս իլէ Թէղէվիլիւճէրի վուգու պուլմազ իսէ :

109. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիւրիսէսինին մէմուրիյնի բուհանիյէսի իլէ ատի խատէմէսինին էվլատլարը՝ իտարէյի բուհանիյէի մէգպուրէյէ մէնսուպ օլտուգլարընտան, պաշգա պիր Թարիգ ինթիխապընա մէճպուր տէյիլ տիրլէր : Պու միսիլու մէմուրիյնի բուհանիյէ էվլատլարը՝ սիլքի ասքէրիյէյէ տախիլ օլտուգլարը հալտէ , էկէրչի , հիչ օլմաղսա, օրթա բատտէտէ , եախօտ անլէրէ միւսալի օլան մէքթպլէրտէ , Թալիմ ու Թէրպիյէ տէրուլէրինի իքմալ իթմիլլէր իսէ , Վօրնպրէտէ Էնսաք եանի կէօնիլլիւ ասքէր սընքֆընըն հայիլ պուլունաուզու հուգուգա հիսսէտար օլուրլար : Անճագ բէտէրլէրինին Թարիգի բուհանիյէյէ տախիլ օլմաղտան էվվէլ Թէվէլիւտ իտէն էվլատլար՝ իշպու գայիտէտէն իսթիֆատէ իտէմէյիպ , էվվէլքի հալլէրինտէ , վէ պինաէն ալէյհ վէրկի վիւրմէք մէճպուրիյէթինտէ գալլըրլար , վէ հիչ պիր վագըթ հիւքիւմէթի բուհանիյէյէ մէնսուպ ատտ օլունամաղլար :

110. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնի քիլիւսէսինին մէմուրիյնի մախսուսէյի բուհանիյէսի միւրատ իյէտիքլէրի վագըթ, Թէրքի Թարիգլէ հիւքիւմէթի բուհանիյէնին տայիրէյի իթաալթընտան չըգապիլիլըլէրանճագ պու պապտէ մա-

հէլլ մերխասաւոր թարաֆընտան վուզու պու-
լան թէքլիֆ իզէրինէ Լուսաւորչական էրմէ-
նիլէրին էջմիածին Սինօդու թարաֆընտան պիր
եմր վէ բուխասթ իսթէր = էկէրչի պու մագու-
լէլէր՝ ապէն զատէկեանտէն տէյիլ իսէլէր,
թէրքի թարիգտէն սօնրա, քէնտիլէրինէ պէր
վէճհի միւթատ նիզամէն պիր թարիգ ինթի-
խասյ իթմէյէ մէճպուր տըրլար :

111. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսինին մէմուրիյնի բուհանիյէսի՝ այինի մէզ-
քիւրուն իտարէյի բուհանիյէսինէ թապի օլ-
տուզլարը կիպի, ատի խատէմէլէրի տախի
մէնսուպ օլտուզլարը քիլիսէնին պաշ եախօտ
էն գըտէմի բարազընըն հիւքմիւլ այթընտա
տըրլար : Մէմուրիյնին բուհանիյէ իլէ ատի խա-
տէմէ ալէյհինտէ վուզու պուլաճագ հէր նէվ
չիքեայէթլէր հիւքիւմէթի բուհանիյէի մահէլ-
իյէ արդ օլունուրլար :

ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ ՖԱՍԸԼ

Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէսինին մէքեա-
թիպի բուհանիյէլէրի հագգընտա արր .

112. ՊԵՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսի էվլատարընըն իլմի իլահիտէ (աստուա-
ծարանութիւն) թալիմ օլունմալարը զըմնրնտա,
կէրէք էջմիածին մանասթըրընտա վէ կէրէք
բուսիտտա քեային տէվայիրի սայիրէտէ լմէ .

քեաթիպի մեղհեպիյէլէր թէէսսիս գըլընըրլար :

113. ՊէՆՏ. Էջմիածին մանասթըրընտա քեա-
յին մէքթէպի ըուհաննի՝ տօղրուտան տօղրու-
յա Լուսաւորչական էրմէնիլէրին բաթրիգ-կա-
թօղիկօսընըն թահթը նէզարէթինտէ պուլուն-
տուղու հալտէ , սայիր մէքթէպլէր՝ մահէլլի
մերխասալարըն հիւքմիւ ալթընտա տըրլար :

114. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր չօ-
ճուգլարընըն ումուրու մեղհեպիյէ վէ ատապ
վէ հիւսնի ախլէագտա թալիմ ու թէրպիյէլէ-
րի խուսուուու էօհտէլէրինէ իհալէ գըլընան
իտարէլէր՝ մահէլլ մերխասալարընըն թահթը
նէզարէթ վէ իտարէլէրինտէ վէ իմքեան մեր-
թէպէսինտէ օլմագ , վէ մէքեաթիպի մեղքիւ-
րէտէ թէտրիս օլունաճագ իւլում վէ ֆինուն
թարիգինին , վէ մէքթէպլէրճէ տախիլի նի-
զամ վէ ինթիզամընըն հէր պիր թէֆէրուա-
թընը միւթէզամմին նիզամաթ վէ դավանիյնի՝
Լուսաւորչական էրմէնիլէրին Էջմիածին Սինօ-
դընա արդ վէ թէքլիֆ իթմէք իւզրէ թէաա-
րիք իյլէմէեէ մէճպուր տըրլար : Սինօդ՝ պու
պապտէ մալիւմաթը քեամիլէ քէսպ իյլէտիք-
տէն վէ իչպու նիզամաթ հագգընտա ըույիրի-
զա վէ մուվաֆֆագաթ իթտիքտէն սօնրա , էջ-
միածին մէքթէպի իչին քէնտի թարաֆընտան
թէէսսիս օլունան նիզամնամէ իլէ պէրապէր ,
կովկասըն իքի ճիհէթինտէ վագը էյալէթէյն
վալիսի , եանի կիւրճիսթան վալիլիկի վասըթա-
սըյլա տախիլիեէ նէզարէթինէ արդը քէյֆի-
յէթ իյլէր : Լուսաւորչական էրմէնիլէր մէք-

Թէպէրինտէ թէտրիս օլունանադ իւլում ու
Ֆինուն սըրասընտա միւթատ օլան վէ մէսնէտ
տարանը ըուհանիյէ իչին զիեատէ էլզէմ պու-
լունան իրլէրտէն պաշգա , Բուս լիսանը իւէ
պիր տէ Բուսիա թարիխի վէ ճօղրաֆիասընըն
Թահսիլի մատտէսինէ տախի պաշգաճա տիգ-
գաթ վէ իթինա օլունամագ էլզէմիյէթտէն տիր :

115. ՊէնՏ. Մէքթէպին պուլունտուղու պիւ-
ճիւմէ քիլիսէլէր վէ մանասթըրլար տէվայի-
րինտէ , միւթատ օլտուղու վէճճ իւզրէ , մէք-
թէպի մէզպուր մէնֆաաթընա օլարագ իանէի
նագտիեէ ճէմ իտիլիր , վէ շու սուրէթլէ թօբ-
լանըլան ազչէ՝ հէր իւշ մահտա պիր քերրէ
մէքթէպէ թէսլիմ օլունամագ իւզրէ մէզքիւր
տայիրէնին իտարէ մէճլիսինէ իրսալ գըլընըր :
Պունտան պաշգա , մանասթըրլար՝ Լուսաւոր-
չական էրմէնիլէր քիլիսէսինին մէնաֆի վէ թէ-
րագգիսի վէ տէվայիրտէ քեային մէքթէպլէ-
րինին իտարէ օլունամասը ուղրունա պէհէր սէ-
նէ քէնտի հասըլաթլարընտան խասսէթէն վէ
հէտիյէ թարիգիյլէ պիրէր մլգտար շէյ թագ-
տիմ վէ իթա իտէրլէր :

116. ՊէնՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլի-
սէսի մէքթէպլէրի՝ սէնէ խիթամընտա քեաֆֆէ-
յի հարէքէթլէրինի , վէ վարիտաթ վէ մէսարի-
ֆաթլարընըն միգտարընը , վէ պագի գալան
մէպլաղա տայիր մալիւմաթը մուֆասսալէյի
միւպէյյին օլարագ իտարէյի մահէլլիյէեէ
եէկեան եէկեան մուհասէպէ իթասընա մէճ-
պուր տըրլար :

ՏՕԳՈՒԶԸՆՁԸ ՖԱՍԸԼ

Լուսաւորչական Երմէնիւէր քիլիսէսի էմվալ վէ
էմվաքընըն սուրէթի իտարէսի հազգընտա սըր :

117. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիւէրին պիւ-
ճիւմլէ մանասթըր վէ քիլիսէլէրինին եախօտ
պու միսիլու թէհասիսաթը խայրիյէի բուհա-
նիյէնին իտարէ վէ մուհաֆազասընա թախօիս
գըլընակէլէն էմվալ վէ էմվաքը մէնգուլէ վէ
ղայրի մէնգուլէնին քեաֆֆէսի՝ Լուսաւորչա-
կան Էրմէնիւէր քիլիսէսինին էմվալը ումուսի-
յէսի մագամընտա ատտ օլունուր :

118. ՊէՆՏ. Ատաթը գատիմէսինէ թէվֆի-
գան , շիմօիեէ գատար Լուսաւորչական Էրմէ-
նիւէր քիլիսէսի մէնֆաաթընա օլարագ թօբ-
լանըլմասընա միւսաատէ գըլընան իանէյինագ-
տիյէ ճէմիի խուսուսունա պունտան պէօյլէ
տախի մէգըիւր քիլիսէլէրին քեային պուլուն-
տուղու տէվայիր տախիլինտէ տախի միւսաա-
տէ օլունուր , շու շարթ իլէ քի , իշպու մագ-
սէտէ մէպնի տէվայիրի սայիրէտէն տախի ի-
եանէ թօբլամագ լաղըմ կէլտիքտէ , մանաս-
թըրլար մէնֆաաթընա օլարագ իանէ ճէմի
հազգընտա մէվզու օլան գանուն իգթիղասը-
նա վէ իշպու նիգամուսմէնին 96 ընճը պէնտին
ահքեամընա թէվֆիգան Լուսաւորչական Էր-
մէնիւէրին այինճէ էն պիւյիւք պուլունան մա-

գամը բուհանիյէսինտէն բուխսաթ, վէ պիր տէ շու իքի խուսուստա հիւքիւմէթի ճիսմանիյէտէն տախի էմր վէ մէհզունիյեթ իսթիհսալ գըլընսըն :

119. ՊէՆՏ. Քիլիսէլէրէ միւթաալլիգ մէպալիղին բէսիւլ մալի՝ ֆայիղլէ արթըրըլմագ իւզրէ տէվլէթ խաղինէսինէ եախօտ ումուճա այիտ օլան պանգալարա վէրիլիր :

Իչպու մէպալաղըն էֆրատը սվամ եէտինէ իթասը՝ էկէրչի Լուսաւորչահան էրմէնիլէրին իտարէյի մահէլլիյէսինճէ միւնասիպ վէ խայըրլը ատտ օլունուր, վէ գարչըլըը մագպուլթ բէհին իլէ թէէմին գըլընըր իսէ, իտարէյի մէգքիւրէնին թահթը մէսուլիյէթինտէ օլարագ, եալընըղ անըն էմր ու բուխսաթըյլա ճայիղ օլապիլիր :

120. ՊէՆՏ. Լուսաւորչահան էրմէնի քիլիսէլէրինին քեաֆֆէսինտէ էմլաքը զայրի մէնգուլէյի, վէ կիւմիւշ ալթըն գապլարը, վէ նուգուտու վէ մէգքիւր քիլիսէլէրէ հէր հանկը ճիհէթլէ օլուրսա օլսուն այիտ պուլունան ագար վէ վարիտաթը միւպէյեին մունթաղամ պիր ֆէհրիսթ իլէ քիլիսէնին իրատ մասրաֆընը միւթէզամին մուսատտագ պիր տէֆթէրին պուլունմասը լաղըմէտէն տիր :

121. ՊէՆՏ. Լուսաւորչահան էրմէնիլէր քիլիսէսինէ այիտ էմլաքըն իտարէսի՝ տօղրուտան տօղրույա հէր պիր քիլիսէտէ պուլունան միւթէվլէլիլէրէ այիտ տիր :

122. ՊէՆՏ. Պիր քիլիսէնին միւթէվլէլիսի՝ իւշ

սէնէ միւտտէթ իչին միւթէպէրանը ճէօմաաթ-
տան ինթիխապ օլունուր , իւչ սէնէ միւտտէթ
խիթամընտա , պէ թէքրար իչպու մէմուրիյէթէ
ինթիխապ օլունապիլիր :

123. ՊէնՏ. Եհնի միւթէվէլլե՝ մէմուրիեթէ
կէչտիյի վազըթ , քիլիսէեէ այիտ քեաֆֆէյի
էմլաքըն թէմամիեթինէ քէսպի վուգուֆ իյ-
լէմէեէ վէ պունլարը՝ 140նճը պէնտ ահքեամըն-
ճա սէլէֆինտէն տէվրի թէսլիմ գայտէսի վէճհ
իւզրէ տէրիւհտէ իթմէյէ մէճպուր տըր :

124. ՊէնՏ. Քիլիսէեէ այիտ էմլաքըն թէ-
մամիյեթի հագգընտա վուգուֆու թամմհա-
սըլ իթմէք , վէ քիլիսէ հասըլաթընը վէ վարի-
տաթընը իտարէ իյլէմէք , վէ պու կիպի ու-
մուր վէ խուսուսաթըն թէսվիեթսի զըմնընտա
իճապ իտէն մէհաքիմէ կիտիպ կէլմէք , վէ քի-
լիսէյէ միւթէալլիգ ազար վէ էմլաքը ինչա
վէ թամիր իթտիրթմէք , վէ պունլարը իճարա
վիրմէք , վէ սայիր պունա պէնզէր իչլէրէ պագ-
մագ՝ միւթէվէլլինին ճիւմիէյի վաղայիֆինտէն
օլտըղը կիպի , ճէօմաաթըն վէքիլի մուրախա-
սը վէ մասլահաթ կիւզարը մութլագը հիւքմիւն-
տէ իյֆայը վաղիֆէեէ մուպատէրէթ իյլէմէք
վէ պէօյիւք իչլէր իչին , միւմքիւն մէրթէպէ
ճէօմաաթը քիսիրէ մուվաճէհէսինտէ քէնտի
հագգընտա էմնիյէթի հավի թահրիրէն թէէ-
մինաթ մաթլուպ իթմէք , վէ իչպու էմնիյեթի
վարագասընը իսթիհասլ իյլէտիքտէն սօնրա ,
մէճլիս հուզուրընտա խասսէթէն քէնտիսինէ ի-
հալէ գըլընան իչլէրտէն տօլայը ճէօմաաթ նէզ-

տինտէ հէր տիւրլիւ մէսուլիյէթ տէն խալէ պու-
լունմագ միւթէվէլլինին հագգը տըր :

125. ՊէՆՏ. Սէնէ խիթամընտա , քիլիսէնին
ումուրու մալիյէ վէ իտարէսի , վէ խուսուսիյ-
լէ այրըճա սանտըղլար (գանձանակ) տէրու-
նինտէ պուլունան մէպալիղ հագգընտա , վէլ-
հասըլ քեաֆֆէյի մուամէլաթը իչին մէճլիսի
ումումիի ճէօմաաթ հուգուրունտա հիսապ վիր-
մէյէ , վէ պատէհու իչպու մուհասէպէսինի՝
մէնսուպ օլտուղու Լուսաւորչական էրմէնիլէ-
րին օ տայիրէ մէճլիսինէ (գօնչիսթօրիօ) արղ
իթ մէյէ մէճպուր տըր :

126. ՊէՆՏ. իտարէսինտէ պուլունտուղու քի-
լիսէնին րէսիւլ մալինի՝ զիեատէսիլլէ արթըրան
եախօտ տօգուղ սէնէ միւթէմատիէն իչպու
մէմուրիյէթինի իյֆա իլլէեէն միւթէվէլլինին
իտարէճէ քիֆայէթ վէ մուվաֆֆագըյեթինէ
մէպնի նիզամը տայիրէսինտէ օլարագ մագհարը
միւքեաֆաթ օլունմասըղըմընտա հագգընտա
լինհա վուղու պուլմագ իսթիհգագընը հայիղ
տիր :

ՕՆՈՒՆՁՈՒ ՖԱՍԸԼ

Հուսաւորչական էրմէնիւէր քիլիսէսինին մէմուրիյ-
նի բուհանիյէսի վէ ատի բարազարըն վարիտաթը
վազասար, վէ պոււղարըն տուլ գալան դէվճէ վէ
էօքսիւղ չօճուգլարըն էմրի թէպիւլ վէ իտարէսի
հազգընտա տըր .

127. ՊէՆՏ. Հուսաւորչական էրմէնիւէր քի-
լիսէսինին ատի սընըֆտա պուլունան մէմուրիյ-
նի բուհանիյէսի՝ քէնտի ճէօմաաթլարը թարա-
ֆընտան իթա գըլընան վէրկի իլէ իտարէ օլու-
նուրլար :

128. ՊէՆՏ. Իչպու ատի սընըֆտա պուլու-
նան մէմուրիյնի բուհանիյէնին հասըլաթը իւլ
նէվ օլապիլի :

Պէրէճէ՛՛ Մէմուրիյէթէ կիրաիւքէրի դէման
ճէօմաաթ թարաֆընտան քէնտիլէրինէ թախ-
սիս գըլընան մագթու վարիտաթ .

Իւիւճէ՛՛ Իյֆայը վազիֆէյի բուհանիյէտէն
տօլայը ալտըգլարը վէրկի :

Իււճէ՛՛սիւ՛՛ Իխթիյարի օլարադ վէրիլէն հէ-
տիլէլէր :

129. ՊէՆՏ. Իյֆայը վազիֆէտէն տօլայը ա-
լընան վէրկի պեր վէճհի աթի թայելին գըլը-
նըր : Տէրունինտէ եէնի չօճուգ տօղմուլ օլան
պիր խանէտէ խայըր վէ պէրէքէթ վէ տէֆի
պէլա տուասընըն բէամի իճըասը իչին օն կիւ-

միւշ Կօռէկ. վաթիթիզ իչին երկիրմի կիւմիւշ Կօռէկ. նիքեաճ գըյմագ իչին գըրգ կիւմիւշ Կօռէկ. ագըլ պալիզ զէվաթըն տէֆնի մէվթի իչին գըրգ կիւմիւշ Կօռէկ. վէ չօճուգլար իչին երկիրմի կիւմիւշ Կօռէկ. Նէտամէթ վէ թէօվպէ, վէ իթիւրաֆը գուսուր վէ սայիր հիքմէթի բուհանիյէյէ իլհագ օլունմագ իւզրէ վագը օլան բէամի իճրաաթտան տօլայը մուդաննէն օլարագ հիչ պիր վէրկի թայելին իտիրմէդ :

Լուսաւորչական Էրմէնիլէր քիլիսէսի մէմուրիյնի բուհանիյէսինէ վէ ատի բարազլարընա՝ իյֆայը վագիֆէյի բուհանիյէլէրինտէն տօլայը իչպու պէնտտէ մուհարրէր վէ մուգարրէր օլան վէրկիտէն հէր նէ սէպէպլէ օլուր իսէ օլսուն զիեաաէ պիր շէյ թալէպ իթմէքգաթիէն վէ շէտիտէն մէմու տըր :

130. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական Էրմէնիլէր քիլիսէսինին մէմուրիյնի բուհանիյէսի իլէ ատի բարազլարընըն՝ իչպու նիզամնամէնին 129ընճը պէնտի տհքեամընճա թարաֆլարընա իթասըլազըմ կէլէն վէրկինին աաէմի թէտիյէսինտէն տօլայը հիչ պիր վագըլթ իճրայի վագիֆէլէրինտէն իօթինքեաֆ իթմէյէ, եախօտ անլէրին բէամի իճրատընը թէէխիր իյլէմէեէ ասլա հագըլարը եօգ տուր : Եալընըզ հիւքիւմէթի ճիւմանիյէ մարիֆէթիլէ թահսիլ օլունմագ իւզրէ մէհաքիմի բուհանիյէեէ միւրաճաաթլա հագըլարընը թալէպ իտէպիլիլէր :

131. ՊէՆՏ. իյֆայի վագիֆէյի բուհանիյէտէն տօլայը իսթիհսալ գըլընան վէրկի՝ էլան

մէրի իւր իճըրա պուլունակէլէն սուրէթի նիգամա թէվֆիգան մէմուրիյնի բուհանիյէ վէ ատի բաբազլար պէյնինտէ թագսիմ օլունուր :

132. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէսինին էտնա սընըֆընտա պուլունան ատի բաբազլարըն տուլ գալան զէվճէ վէ էօքսիւզ չօճուգլարընա պիր մէտարը թէայյիւշ օլմագ իւզրէ , կէրէք էջմիածին մանասթըրընտա , վէ կէրէք բուսիատա մուգիմ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին պիլծիւմէ տէվայիրինտէ այրըճա սանտըզլար թէէսիս գըլընըր :

133. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէսինին էտնա սընըֆտա պուլունան ատի բաբազլարըն տուլ գալան զէվճէ վէ էօքսիւզ չօճուգլարընա մախուս սանտըզլար՝ թէէսիսիսաթը խայրիյէ գապիլինտէն պուլունատուգլարը ճիհէթլէ , վարիտաթ վէ հասըլաթլարը տախի ասհապը խայր վէ սէխալթիլին կէօնիւլլիւ օլարագ վիրէճէքլէրի իանէյի նագտիյէ սայէսինտէ տիր : Պունտան մաատա , Լուսաւորչական էրմէնիլէրին հէր պիր տայիրէսի՝ քէնտի տայիրէնին մալիյէճէ թէհամիլիւ վէ իզթիտարը նիսպէթիյէ պէհէր սէնէ իշպու խայրէթ սանտըզլարընա պիրէր մըգտար շէյ իթա իյլէր :

134. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէսինին էտնա սընըֆտա պուլունան ատի բաբազլարըն տուլ գալան զէվճէ վէ էօքսիւզ չօճուգլարըն մէնֆաաթընա թախսիս գըլընան սանտըզլար իշին : թօբլանըլաճագ իանէ՝

էվիլէլ էմիրտէ սանտըզը մէզքիւրուն թախ-
սիս օլունտուղու տայիրէ աախիլինատ քեային
պիլճիւմէ Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիսէ-
լէրինտէ դօնուլմուշ օլան գառնալար վասրթա-
սըլլա, վէ սանիյէն, պու մագսէտէ մէպնի
խասսէթէն աչըլան իանէ տէֆթէրլէրինտէ վա-
զը իմզա իթմէքլէ հուսուլէ կէլիւր :

135. ՊէՆՏ. Լուսաւորչական էրմէնիլէր քի-
լիսէսինին էտնա սընըֆտա պուլունան ատի
բաբաղլարըն տուլ գալան զէվճէ վէ էօքսիւզ
չօճուգլարընա մախսուս սանտըզլարըն սուրէ-
թի իտարէսի՝ օ տայիրէ տախիլինտէ օլան հիւ-
քիւմէթի բուհանիյէնին տօղրուտան տօղրույա
թահթը նէղարէթինտէ պուլունակէլէն պիր ի-
տարէյի մախսուսէտէ իհալէ գըլընըր : Իշպու
իտարէ՝ մահէլլ մէրխասաւընըն ինթիխապը ի-
լէ միւթէհհիւլ բաբաղլար թագըմը միւթէ-
պէրանը պէյնինտէն օլմագ իւզրէ իւչ նէֆէր
աղատան միւրէքքէպ տիր : Պու աղալար՝ սան-
տըզլարըն մուհաֆաղասը մէմուրիյէթիլլէ պէօյ-
լէ պիր մագսէտի խայրխահանէյի տերիւհտէ
իլլէտիքլէրինտէն, հիչ պիր կիւնա իւճրէթ ախզ
իթմէզլէր :

136. ՊէՆՏ. Իշպու իտարէ մէճլիսի՝ սանտըզ-
լար մէնֆաաթընա թօբլանըլան ադչէյի գառնա-
լարտան գապղ իլլէտիկի կիպի, իանէ տէֆ-
թէրլէրինին աախի մագպութ հիսապընը թու-
թար :

137. ՊէՆՏ. Իտարէ մէճլիսի Լուսաւորչական
էրմէնիլէր քիլիսէսինին էտնա սընըֆտա պու-

լուսնան ատի բարազլարըն տուլ գալան զէվճէ վէ էօ.քսիւղ չօճուգլարընա վէրիլէճէք օլան իանէյի նագտիյէնին միգտարընը քէնատի րէյ ու ինսաֆը իլէ թայելին վէ թախտիս իտէր իսէ տէ , ֆագաթ պու պապտէ իհթիյաճը հագիգիյէյէ թէմամի իլէ ալեաճ վէ վագըֆ օլմագ , վէ հէր նէվ մէնաֆիի զաթիյէտէն վէ թարաֆտարըղ վէ թասահուպտան արի վէ պէրի պուլունարագ հարէքէթ իթմէք՝ շարթ տըր :

138. ՊէՆՏ. Իտարէ մէճլիտի՝ Լուսաւորչական էրմէնիլէր քիլիօէսինին էտնա սընըֆտա պուլունան ատի բարազլարըն տուլ գալան զէվճէ վէ էօ.քսիւղ չօճուգլարընա իանէ թէվղի իյլէտիկինտէ , աթի իւղ զի.քր նիղամաթը մուհաֆաղա վէ իճրայա մէճպուր տըր :

1. Սէնէ պէ սէնէ վէ գատիմի վէճճ իլէ իանէ իթատընա զայրէթ իթմէք , վէ պու պապտէ պիր գաչ տէֆատան վէրիլէճէք օլան իանէյի պիթ տէֆատան վիրմէքտէն միււթին մէրթէպէ սաղընմագ :

2. Պիր գաչ տէֆալըղ իանէյի այնի չախտա՝ եալընըղ սէնէտէ պիր քէրրէ վիրմէք :

3. Էվվէլ էմիրտէ՝ նէֆայէրինին մուհաֆաղա ու իչին հէր նէվի մէտար վէ շարէտէն մահրում օլան եախտա պէպէնմէք իչին հիչ պիր ագրապալարը պուլունմաեան վէ եախտա ագրապալարը օլուպ տա , անլէրէ պիր մուալէնէթ իթմէք իսթէմէյէն միւհթաճիյնէ , սաճիյէն՝ քէսիր իւլ այալ վէ էվատ օլան տուլ

գատընչարա, սայլուէն՝ հիչ պիր թարաֆ վէ ադրապա վէ թաալիւգաթլարը օլմսեանչարա վէ տէրէճէյի նիհայէտէ դարուրէթտէ պուլունան էօքսիւղլէրէ տահա գիեատէ իանէ թախսիս վէ թայեին իյլէմէք :

4. Էտնա սընըֆտա պուլունան մէմուրիյնի բուհանիյէնին վէ ատի բարաղլարըն տուլ գալան զէվճէլէրինէ եէնիտէն էվէնիսնճէեէ գատար վէ էօքսիւգ դըղ չօճուգլարընա՝ թարիխի թէզէվվիւճլէրինէ տէկին, վէ էրքէք չօճուգլարա իսէ՝ սիննի պիւլիւղէ վարանա գատար վէ մէքթէպէ գապուլ օլունունճանա տէկին իանէ վիրմէք :

139. ՊէՆՏ. Սանտըգլարըն մէվճուտու հագընտա պէհէր այ Լուսաւորչական էրմէնիլէրին տէվայիրտէ քեային մէճալիսի բուհանիյէ աղալարը, եախօտ թարաֆլարընտան թայեին գըլընան մէմուրու մախսուս հազըր պուլունտուղու հալտէ, իտարէ մէճլիսի՝ իթայի թէէմինաթ վէ էտայը շահատէթ իյլէր :

140. ՊէՆՏ. Իտարէ մէճլիսի՝ հէր տէօրթ այտա իրատ վէ մասրաֆընը, վէ պաղըյէինուգուտըն մըգտարընը միւպէյյին վէ սէնէ խիթամընտա իսէ, հէր պիր թէտապիր վէ մուամէլաթընը միւթէզամմին օլարագ, Լուսաւորչական էրմէնիլէրին տէվայիրտէ քեային հէթի բուհանիյէսինէ մուհասէպէսինի արղ վէ թագտիմ իյլէր :

141. ՊէՆՏ. Իչպուլ իտարէ մէճլիսինին հարաքեաթ վէ մուամէլաթը ալէյհինտէ օլան շի-

քեայէթլէր՝ Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին տէ-
վայիրաէ մուգիմ մէհաքիմի բուհանիյէսինին
թէտգիս վէ գարարընա արղ օլունուր :

(Իմզա)

Շուրայի տէվլէթ րէ յիսի

ԳՕՆԹ ՆՈՎՈՍԵԼՅՕՎ

Լուսաւորչական Էրմէնիլէրին Էջմիածին Մինօդու
պաշ քեաթիսլի վէ թէրճէմանը

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՐՏԱՅԵԱՆ

մարիֆէթիյլէ Բուս լիսանընտան թէրճէմէ օլունտու

Միւտիբի մաթպաա՝ Էջմիածին էհալիսինաէն

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ՂԱՐԳԱՊԵՏ

Պու քէրրէ Մէճմուա իտարէսի վասրթասը յլա Էր-
մէնիճէտէն Օսմանլըճաեա թէրճէմէ գըլընարադ , ղա-
ղէթայը մէղքիւր մաթպաասընտա թապ օլունտու :

İstanbul Belediyesi

İnkilâb Müzesi ve Kütüphanesi

Sayı:

Oda

Dolab

Raf

BB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0478

255.07.02.01.06.00/

